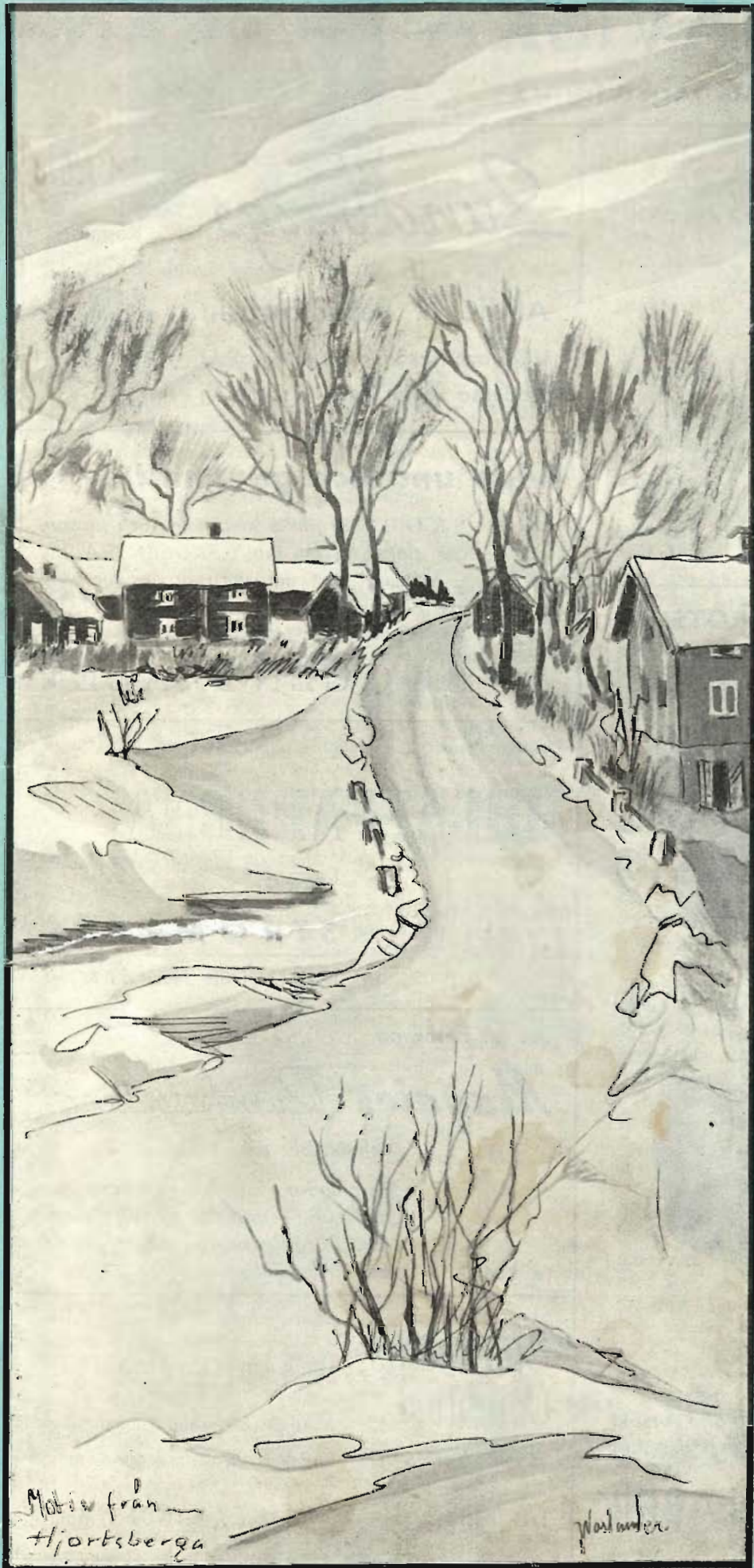

KUMLA JULBLAD

1942

Motiv från
Hjortsberga

Wastander

Utgivare:

NILS HELANDER

ÖNSKAR NI

ett lån
diskontera en växel
ett byggnadskreditiv

vänd Eder med förtroende till

SKANDINAVISKA BANKEN

Banken för alla bankaffärer

KUMLA

Skoindustrien har gamla yrkestraditioner i Kumla

Plaza

PÅ TOPPEN — TROTS
RÅDANDE SVÅRIGHETER

Plaza

-märket garanterar alltiämt utsökt elegans och gedigen yrkesskicklighet

A.-B. KUMLA SKOFABRIK

Sundbergs

Tel. 70078

Köpmang.

Ateljé & Fotomagasin

Utför och försäljer allt fotografiskt
Moderna ramar i största sortering

Både ung och gammal!

SKOR som passa både foten och kassan,
var finns de om inte i SKOCENTRALEN
— affären med det stora urvalet för både
ung och gammal. Stor sortering TOFFLOR.
Köp därför Eder fotbeklädnad i

SKOCENTRALEN

GÖR

JULAFFÄRERNA

||=

STRÖMZÉNS

GARN- OCH TRIKÅAFFÄR

Gör ett besök på

Maggies Damfrisering

och Ni blir säkert nöjd.

Färgningar, inpackningar, manicure,
make up, kemisk och elektrisk permanent.
Brudar klädas. Slöjor, diadem
och krona uthyres.

Tel. 70632

Björkmans
Conditori

Rekommenderas!

Moderna lokaler, lämpliga för
föreningssamkväm, begravn. m. m.

Tel. 70184

TORGET, Kumla

Julens härlighet

*»Vi sågo hans härlighet likasom en
enfödd sons härlighet från sin Fader,
och han var full av nåd och sanning.»*

Vad är det som gör julhögtider till festernas fest framför andra och förlänar åt denna högtid dess enastående glans och härlighet?

Är det blott de många ljusen, som tändas i nem och tempel, gåvorna som vi giva och mottaga, eller den inbördes känslan av gemenskap och hjärtevärm, som för människor närmare varandra i denna välsignade högtid?

Kanske det är något av detta och endast detta för många ibland oss. Ty allt detta hör julen till såsom yttre omramning och utsmyckning.

Men julens härlighet ligger djupare och består däri att den för ett par flyende dagar låter den himmelska världens närhet förnimmas. Himlen besöker jorden såsom vi sjunga i den sköna julpsalmen, och vi få stå med herdarna under strålglansen från det himmelska ljusets värld.

Utan Jesus finnes ingen öppnad himmel över jorden, ingen julfröjd och julfrid. Men det är detta vi behöva och även djupast efterlängta. Vi behöva gemenskap med Gud, liv av hans liv och ljus av hans ljus. Till detta trängtar och trånar människoanden.

Djupa och sköna tankar om Gudomen frambyros av Greklands vice och Indiens gudssökare innan Jesus kom i världen. Och Israels fromma bestego ibland höjder, dit gudsrösten inom dem och den stora frälsningslängtan förde dem.

Men till en öppnad himmel hunno de icke fram. Härligheten skymtade på avstånd. Än i dag finnes ingen himmel över jordens grus och mörker utan Jesus.

I vår tid arbetas det på att släcka ljuset från himlen för hela folk och utrota det religiösa behovet och själarnas trängtan mot den himmelska världen. Och den himmel man i stället vill skapa på jorden skall bli en himmel utan Jesus. Men hur den blir ha vi nog ganska klart för oss litet var. Snarare en förgård till avgrunden, där den mänskliga vilddjursnaturen, grymheten och hatet firar sina orgier.

I Jesus har himlen stämt möte med jorden och genom Jesus finner du en öppnad himmel.

Julen är Jesusbarnets födelsefest. Det är ett under över alla under att detta barn har blivit fött till vår jord. Han är den stora hemligheten. Ingen naturlig förklarar honom i den lagbundna orsakskedjan i syndares släkt. Han är som psalmsångaren

sjunger: »Guds väsens avbild och likväl en mänskonson på det var själ må glad till honom lända».

Han är fulländaren av Guds eviga frälsningsråd. Då vi icke kunde komma till Gud, har Gud kommit till oss. Jesus är Guds väg till oss för att vi genom honom skulle kunna nalkas Gud. Han uppslog sitt tabernakel och ville bo bland oss skriver aposteln. Himlen har kommit till jorden. Här finner sökandet sitt mål. Här når längtan sin hamn. Den faun vi behöva för trygghet och ljuvlig ro har Gud upplättit i Jesus Kristus. Den visshet vi behöva och eftertrakta för vår tros styrka finna vi hos honom. Den kraft vi behöva för att kunna tro på nåd, och barnhärtighet och resa oss upp till ny livsföring och en ny vandel, icke världsmänniskor men gudsmänniskor, den möter och gives hos honom.

Ty i Jesus finna vi den kraft som vi behöva för att bli Guds barn. »Åt alla dem som togo emot honom gav han makt att bli Guds barn, åt dem som tro på hans namn», skriver evaug. Johannes.

Då har i sanning himlen kommit oss nära. Det är trygghet mitt i all otrygghet, det är att leva under en öppnad himmel, öppnad för våra böner, vår längtan, vår gemenskap med Gud vår Fader och Kristus vår Frälsare. Det är att uppleva det stora undret att hågen blir ny och viljan god, en ny livsutveckling.

I Jesus vill Gud skapa denna nya livsorientering i människor med ett himmelskt sinne. Det är meningen med Frälsarens födelse till vår jord. Men nu reser sig den ljusa tavlans mörka bakgrund. »Han kom till sitt eget, och hans egna togo icke emot honom» skriver evangelisten. Det är sagt om människorna i Jesu eget folk och i hans egen tid. Ehuru Guds frälsande nåd och sanning äro uppenbarade i Jesus mottages icke gåvan i tacksamma hjärtan. Hur vill du göra? Världen genomlever en tid av oro, ångest, lidande och upplösning utan like. Man ropar efter mening med tillvaron i en värld där allt är flytande och osäkert. Ödsligheten och hopplösheten hopa sin ökensand över mänsklighetens väg, där våld och lidande stå som milstolpar.

Finnes hjälp och frälsning ur yttre och inre nöd? När världen tager emot Jesus, då kommer hjälpen. Men icke förr och icke på annat sätt. I tro på honom hava vi delaktighet i den himmelska världens välsignelse. Genom honom hava vi framtidshopp.

Låt denna julhögtid bli för dig som en ljuvlig hälsning från den himmelska ljusvärld Jesus kommit från, en klockringning från de eviga höjderna. Må hans nåd och sanning glädja och saliggöra dig och hans ljus lysa dig på vägen hem till hans himmelska

Gud give oss alla en glädjeric jul.

C. Gottfrid Willén

Kommunalfullmäktiges presidium och kommunalnämnden

*John H. Johansson, Brånsta
Kommunalfullm.*

*Gustaf E. Steén, Stene
ordf. och v. ordf.*

*Josef Svensson, Hörsta
Skr. i kommunalfullm.*

*Arvid Ericsson, Kumlaby
Kommunalnämndens ordf.*

Einar Björk, Älvesta

Eric Carlén, Yshult

Knut Eklund, Hällabrollet

Aug. Eriksson, Sickelsta

Arthur Hall, N. Mossby

Erik Hökerberg, Säbylund

Lennart Jansson, Stene

Linoleum-Mattor - Fernissa

TAPETER

Sjukvårds- & Förbandsartiklar

NYVELLIUS

Minnen från Säbylund och greve Eugéne Lewenhaupt

Eugéne Lewenhaupt

Av skriftställaren Pehr Johnsson

I Kumla sockens nordligaste del, vid stranden av den under förra seklet uttappade Mosjön, ligger Säbylunds gamla herresäte. Dess historia kan man följa in i fjortonde seklet, då Säby innehades av en herre vid namn Sven, som torde ha fört ett hjorthorn i sitt vapen. Sedan dess ha många mäktiga herrar och svenska riddersmän där varit bosatta. Till dem ha vi att räkna den på sin tid lika kände, som uppskattade politikern *Claes de Frietzky*. Han var under frihetstidens senare del en av de mera bemärkta männen inom mösspartiet. Under riksdagen närmast före 1772 års statsvälvning sökte F. återföra mössorna till våldet. Samtidigt sökte han förmå adeln att genom eftergifter bilägga söndringen mellan de ofrälse sländan, vilket han ansåg vara hotande för hela samhällsskicket. Han misslyckades i detta stycke, varför han lämnade riksdagen. Han återvände emellertid dit så småningom och vid 1786 års riksdag uppträdde han med allvar och kraft emot flera av de planer, som konungen då i sitt enväldiga nit sökte genomföra. Vid riksdagen 1789 uppträdde han också emot den då föreliggande säkerhetsordningen. Mot adelns kraftiga ingripande blev denna genomförd. Frietzky var en av de ledamöter, som på grund av sitt motstånd, sattes i fängsligt förvar. Han blev icke heller fri förrän riksdagens slut. Vid riksdagen 1792 sökte kungen gottgöra vad han eventuellt ansåg sig ha förlorat genom att erbjuda F. vasaorden, men denne svarade härtill, att han vid 1772 års revolution lovat sig själv att aldrig emottaga någon orden. Kungen förklarade sitt gillande härav. Det var under samma riksdag, som Claes Frietzky på Ridarhuset hyllades som »allas farbror». Han avled ogift på Säbylund den 9 okt. 1803.

Claes Frietzky ägde dock aldrig denna gård. Han hade tidigare ägt bruk i Värmland, men på äldre dagar flyttat till Säbylund, som ägdes av hans syster Hedvig Margareta Gyllenspetz. Före sin död gjorde hon gården till fideikommiss för fröken Charlotta Elisabeth von Essen, vilken längre fram blev gift med en friherre Nils Silfversköld. Han avled redan 1813 och hon 1822. Fideikommisset återgick nu till systemen grevinnan Gustafva Fredrika Lewenhaupt och slutligen till hennes dotter fröken Char-

lotte Lewenhaupt, död 1869. Till sin efterträdare hade hon efter sin broder, majoren greve Axel Lewenhaupt, 1863, utsett dennes änka grevinnan Eugenie Caroline Lewenhaupt. Hon avled redan 1894, varefter dåvarande bibliotekarien greve Carl Harald Eugéne Lewenhaupt blev innehavare av Säbylund, som han innehade till sin död 1927.

Greve Eugéne Lewenhaupt var född 1849. Han ägnade sig redan från ungdomen åt biblioteksverksamheten och blev efter vederbörliga examina bibliotekarie vid Uppsala universitetsbibliotek. Här tjänstgjorde han jämväl sedan han övertagit fideikommisset i Nerike och här vistades han även då och då efter sitt avskedstagande. Han redigerade under en följd av år tidskriften *Samlaren* och utgav för övrigt en hel del biografiska och bibliografiska skrifter.

Greve Lewenhaupt var en ovanligt förnäm och fin människa, enkel och anspråkslös i sitt uppträdande och angenäm i sin umgängelse. Vi råkades första gången vid ett fornminnesmöte i Kristianstad i början av innevarande sekel. Mötet pågick i flera dagar, och deltagarna, som i stort sett hade gemensamma intressen, blevo snart sagt som medlemmar av en stor familj, med värden konsul C. J. F. Ljunggren i Kristianstad och ordföranden, den glade och spirituelle professor Oscar Montelius, som de sammanhållande. Under denna samvaro blev jag inbjuden, att vid lägligt tillfälle göra ett besök på Säbylund för att se dess böcker och samlingar. Det dröjde åtskilligt och vi hunno under tiden råkas ytterligare ett par gånger vid biblioteksforeningens sammanträden och någon gång i Uppsala. Det dröjde ända till hösten 1919 innan jag kom till Säbylund.

En vacker höstdag, närmare bestämt den 5 oktober, då jag kommit upp till Örebro för att närvara vid Elof Ljunggrens femtioårsdag, gjorde jag ett morgonbesök hos den då levande Gustaf Olsson i Kumla, samlaren, som bodde i sitt museum eller antikvitetsaffär därstädes. Han var gammal till åren och grå i skägget, men han hade sitt

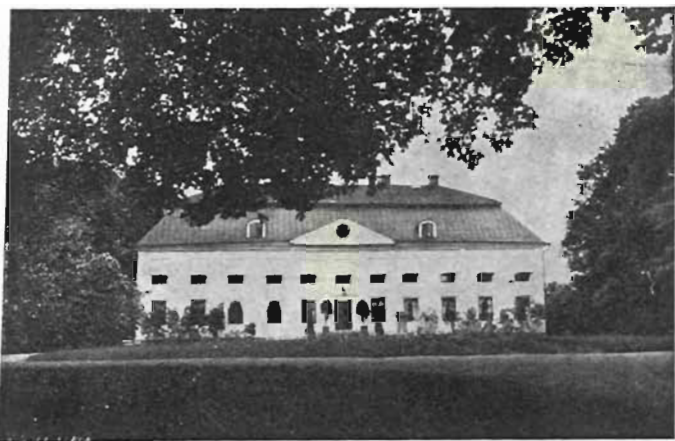
FÖRLOVNINGS- och VIGSELRINGAR

JULKLAPPAR i Guld, Silver och Tenn, Nysilver, nya modeller
VÄGGUR, FICKUR och ARMBANDSUR

Gammalt guld och silver uppköpes

Telefon 70501

A.-B. Elias Englunds Guldsmedsaffär

Säbylund.

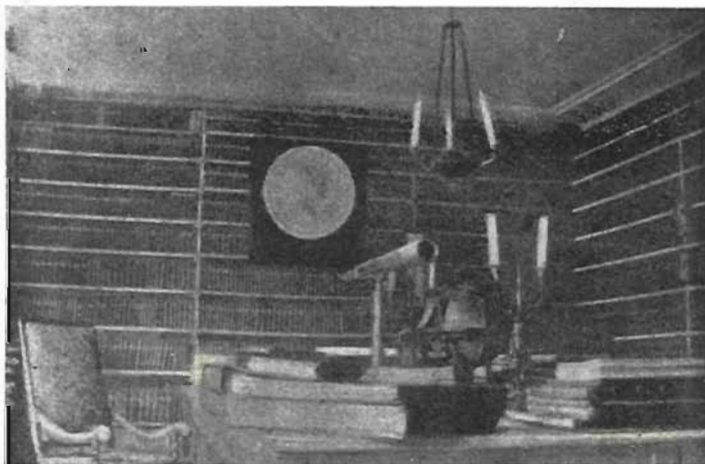
oförbränneliga gosselynne fortfarande kvar. Efter ett par timmar hos honom beslöt jag gå till Säbylund, dit jag telefonledes bjudits på lunch kl. 1. Solen log sitt behagligaste leende och dagen var ovanligt vacker. Jag njöt av den utomordentliga landsvägs promenaden. Som jag aldrig förr varit på Säbylund, men gång efter annan sett gården på avstånd gjorde jag en lov kring den vackra slottsbyggnaden, som under slutet av 1780-talet uppförts av fru Hedvig Gyllenspetz. Helt plötsligt observerade jag greven på en stege högt upp i ett äppelträd. Jag håller på att plocka ned ett särskilt gott äpple, som jag brukar använda för mitt privata behov, förklarade han och kastade ned ett sådant till mig att provsmaka. Äpplet, vad det nu hette, var verkligen mer än vanligt delikat. Så småningom kröp han emellertid ned. Vi skakade hand och befunno oss snart vid matbordet. Hela eftermiddagen tillbringade vi sedermera i böckernas värld, och det var först vid sextiden som jag blev färdig för avresa, följda av värden till stationen. Vi promenerade då, som flera gånger senare längs den raka vägen, med sina gamla alléträd till den anhalt, som långt efter järnvägens tillkomst anlagts vid Säbylund.

Greve Lewenhaupt var en man, som under ett halvt sekel levat bland böcker. Det är därför ganska naturligt att han under årens lopp på Säbylund också lyckats samla ett betydande antal sådana, till vad han kallade sin privata boksamling. Detta till skillnad från den stora och väl konditionerade boksamling, som ännu i ett särskilt rum kvarstår på Säbylund, tillhörande den förut omnämnde politikern Claes de Frietzkys. Denne synes även ha varit en ivrig boksamlare. Detta bibliotek, som har sin plats i ett gavelrum, innehåller icke, i likhet med vad som annars ofta är förhållandet, huvudsakligen fransk litteratur, utan man finner även här en hel del svenska böcker, vittnande om de intressen, varav den framstående politikern och nationalekonomen var besjälad.

Vid flera tillfällen då jag av en eller annan anled-

ning vistades i Örebro, var jag sedermera gäst hos greve Lewenhaupt, med vilken jag diskuterade många bokliga och lokalhistoriska spörsmål. Det var som en högtid att komma in i hans bokskatter. Delvis bestod den av honom grundade boksamlingen av modern litteratur, svensk och utländsk. Topografi och biografi torde ha varit övervägande, samt konst och litteraturhistoria, icke minst den senare. I en korridor stod en rad hyllor, vari han samlat kataloger av privata personers boksamlingar, antikvariat etc. I närheten härav hade han också den samling av närkeslitteratur, som han under årens lopp förvärvat. Det var en hel hylla. Dessutom hade han vad som rörde personhistoria i det andra, större biblioteket. Även om denna samling icke kunde uthärda en jämförelse med den, som av Saxon hopbragts, var den dock intressant och betydande. I ett mellanrum innanför biblioteket, låg en stor bok, sammanbunden av papper, vari han dag för dag inklistrade de personnyheter tidningarna hade att meddela. Om jag minnes rätt var det framför allt Svenska Dagbladet, som för detta ändamål hade att släppa till stoff.

Att här redogöra för de övriga samlingar, som finnas på Säbylund ingår icke i planen för denna artikel. Angående Claes Frietzkys boksamling har greve Lewenhaupt själv skrivit en redogörelse, vari det bl. a. heter: »Från golv till tak äro alla väggar klädda med vitmålad hyllor, fyllda av böcker, nästan alla bundna i originalsinnband från 1600- och 1700-talen. Från rummets ena kortvägg blickar Frietzkys bild i Sergells 1772 signerade gipsmedaljong ned på de bokskatter, som den gamle riksdagsveteranen själv samlat och bland vilka han älskade att tillbringa sina ålderdomsdagar. Av de talrika i förgyllda ramar insatta silhuettporätt av kvinnliga släktingar och vänner, varmed den gamle ungarlen en gång prydd sitt älsklingsrum och vilka han försedde med av honom själv författade tryckta franska verser finnas tyvärr endast tvänne kvar.»

Frietzkys bibliotek på Säbylund.

Köp Julklapparna

i

Kumla Järn- & Redskapshandel

FREDRIK EMBERG

Tel. 700 25, 705 25

Claes de Friezky
1727—1803

Boksamlingen, som består av något mer än 4.000 volymer, alla försedda med Friezky's exlibris, innehåller uteslutande svenska och franska arbeten i historia till mycket stor del rörande franska revolutionen, skönlitteratur, såväl 1600- som 1700-talens franska författare, som de främsta svenska från Stjärnhjelm till Silfverstolpe, topografi, och däribland alla de viktigaste svenska landskaps- och stadsbeskrivningarna, resebeskrivningar, politiska och ekonomiska ströskrifter, isynnerhet från frihetstiden.

Vi kunna tillägga, att bland rariteterna finns en kyrkohandbok från 1614, med utgivaren biskop Petrus Kenicius egenhändiga tillskrift till riksrådet Nils Andersson Lilliehöök till Fårdala, samt dennes ävenledes egenhändigt nedskrivna tillskrift till Jesper Nilsson Cruus. Även en handskriftsamling finnes i det av Friezky grundade biblioteket. Åtskilliga viktiga handlingar och manuskript finnes i detta.

Det andra biblioteket har dels kommit från Sko i Uppland, grundat av friherre Axel Oxenstjerna, dels grundats av greve Lewenhaupt. Här finner man, som tidigare framhållits svensk topografi och släkthistoria, bibliografi och litteraturhistoria. Vidare en betydande samling tidsskrifter. Icke minst är den samling pryddigt uppfästade porträtt av svenska författare och författarinnor, som jag tillsammans med Eugène Lewenhaupt ett par gånger genomgått. En gravrymsamling på ungefär hälften av detta antal förefinnes, varav en del uppsatts å väggarna. Många äldre och yngre mästare äro här representerade. Så är även förhållandet med den tavelssamling, som på greve Lewenhaupts tid där förefanns. Tavelssamlingen pryddes till största delen trappuppgången och övre hallens väggytor. Det är arbeten av svenska mästare som Brandelius, Edv. Bergh, Knut Ekvall, P. D. Holm,

Norstedt, Hj. Mörner, Adelmarek, Alf Wahlberg m. fl. Vidare åtskilliga porträtter av mer eller mindre framstående personer inom släkterna Lewenhaupt och därmed befryndade ätter.

Som sagt, det var alltid ett stort nöje att komma till Säbylund. Och det märkliga var, att man märkte aldrig att man kom olägligt. Det var högst intressant, att med den lärde bibliofilen samtala om böcker. Det minsta lilla särtryck satte han stort värde på. Själva har jag de flesta av hans skrifter med egenhändiga dedikationer. Däribland även hans historik över Säbylund. Greve Lewenhaupt var, som vi redan från början påpekade, en mer än vanligt vänsäll och godhjärtad människa. En av dem, som man är glad över att ha räkat och räknat som en vän.

En strid om Kumla pastorat under 1700-talet.

Kumla pastorat har icke allenast haft förmågan av att erhålla goda och väl lärda prästmän, utan har också på grund av goda löneförhållanden varit ganska eftersökt. Här nedan relateras en händelse från karolinska tiden, då en ganska häftig strid förekom rörande pastoratet.

Genom en skrivelse till konungen, som för tillfället låg i Bender, av den 6 september 1712 föreslog konsistorium i Strängnäs att det då lediga pastoratet Kumla måtte tillsättas med en from och god herde och ville säga kyrkliga myndighet lämna till konungens nådiga avgörande att han därtill måtte utse antingen lektorn Andreas Libelin eller också magistern Lars Thuring, vilka bäggedera kunde anses lika meriterade och lika lämpliga till pastoratets erhållande. Församlingen hade särskilt begärt att få den senare, emedan denne lovat att för framtiden försörja företrädarens änka och hennes minderåriga barn.

Månad gick efter månad och själavården i Kumla måste uppehållas av särskilt tillförordnade präster. Man avvaktade konungens svar. Denne var emellertid upptagen med andra saker, som han förmodligen ansåg viktigare, varför han lät saken bero. Sedan ett halvt år gått utan att någon skrivelse ankommit vände konsistorium sig till rådet, men detta hade ingenting hört från konungen rörande omskrivna sak. I stället förordnade denna höga myndighet att den ovan omtalade magister Thuring skulle förordnas att uppehålla pastoratet, enligt församlingsbornas och ankans uttalade önskan.

Förhållandet mellan honom och församlingen lär ha varit det allra bästa och det fanns väl knappast någon av de ömsesidiga parterna, som icke trodde att han, om det än dröjde något, skulle erhålla konungens fullmakt på pastoratet. Förvåningen blev därför stor då år 1714 brev äntligen anlände från konungen, vari meddelades att till kyrkoherde i Kumla pastorat av Strängnäs stift blivit utnämnd kyrkoherden i Karlskoga och Torpa, väl lärde magistern Nils Ahlgren, vilken också strax därefter tillträdde ämbetet.

Lämpliga JULKLAPPAR!

Telefon 700 67

Skidor, Bindningar och Stavar, Stålsparvare och Sparkskor, Skridskor, Bandyrör, Bandyklubb, Bollar m. m., Fickknivar, Saxar, Ljusstakar, Kockkärl av koppar, aluminium och rostfritt stål, Kandelabrar i tenn och mässing, Rostfria Bordsknivar, Gafflar, Förskärare, Manglar, Vridmaskiner.

PRESENTKORT

MARTINS
JÄRNHANDEL

Jonas Widén med maka.

Den lilla Vissbergaby i sydvästra Kumla kan yvas över att ha fött många framstående personer. Ett av de största namnen är Jonas Widén, som föddes 1829, yngre bror till den i förra årets julblad biograferade riksdagsman Erik Olsson och farbror till talmannen och landshövdingen Johan Widén.

"Just så måste en ängels röst ljuda".

Redan som liten gosse gjorde Jonas sig känd bland församlingsborna för sin vackra röst och för sin villighet, att vid gudstjänsterna »ta upp psalmerna». Hans lärare lär en gång ha yttrat, att »när man hörde Jonas sjunga, fick man förnimmelsen av, att just så måste en ängels röst ljuda».

Med sin lärare flyttade Jonas i 16-årsåldern till Strängnäs för att där vid gymnasiet fullborda sina studier. Till Strängnäs medföljde också lärarens knappt ett-åriga dotter, vilken sedan blev Jonas Widéns trogna följeslagarinna genom livet och som överlevde honom i 52 år. Även i Strängnäs blev han uppmärksammas för sin klangsköna tenor.

Redbar, öppen och pålitlig.

Vad som särskilt utmärkte Jonas redan som mycket ung, var hans genomsöglada väsen och fallenhet för humor, och då efter en konsert i Strängnäs domkyrka en gammal dam kom fram och komplimenterade honom för den vackra sången under yttrande att »hon varit så rörd, att hon gråtit tre näsdukar fulla», hade Jonas inte annat att tacka med än sitt härliga, klingande skratt.

Men bakom det ljusa, glada leendet låg mycket allvar, bottnande i en stark religiös grundval. Hans karaktär betecknas som fast och redbar, öppen och pålitlig, fullständigt fri från all småsinthet. Nog kunde ibland ett

JONAS WIDÉN

Kumlapojken, som blev världsberömd tenor och stiftare av "Orphei Drängar"

ovädersmål stiga upp på hans panna, men det var lika fort borta igen, och brusade han någon gång upp, så tog det sig aldrig uttryck i häftiga ord. Han var med ett ord en ganska helgjuten karaktär.

Så kom han som ung, glad och god student till Uppsala. Där delade han sig på ett förståndigt sätt mellan flitiga studier och sången. Han blev snart Oscar Arpis stöttepinne i allmänna sången, deltog i sångarfärden 1852 till Kristiania, promoverades 1857 till fil. doktor och var med om den första O. D.-kvartettens sångarresa genom Sverige sommaren samma år. »Denna kvartett» skriver Knut Nyblom i en artikel i St. T. 1923, »hör säkert till de bästa enkelkvartetterna, som någonsin existerat i vårt land. Om man får tro de lovord, som östes över densamma var den än drog fram under 2½ månader». Programmet för turnén upptog sånger, kvartetter och trion, »som man aldrig mer får höra och i vilka Widén fick tillfälle att bokstavligen lägga auditoriet för sina fötter». Den sång, där publiken — icke blott den kvinnliga — gav sig på nåd och onåd, det var i »Rosens bild». Kvartettens andre tenor berättade, att ögonen fuktades på de övriga deltagarna, när Widén öppnade sin muu och började:

»Uti en dal av ljuvlig dager,
jag såg en rosa växa upp.»

Kumla socken som doktorsavhandling.

Fil d:r blev W. 25 maj 1857 på en avdelning rubricerad »Om Kumla Socken i Nerike». Kumla Julblad hoppas att framdeles kunna delge sin läsekrets densamma i sin helhet. För dagen återges följande avsnitt ur den synnerligen intressanta beskrivningen av 1850-talets Kumla.

»Nästän i midten af det lilla landskapet Nerike ligger Kumla socken mellan Täby och Mosås socknar i norr, Ekeby och Skyllersta i öster, Halsberg och Lerbäck i söder, Hardemo och Kräcklinge i vester. Dess areal är 0,975 kvadratmil land, 0,044 kvadratmil vatten. Största längden och bredden är ungefär lika, nämligen något öfver en mil.

Tillsammans med Halsbergs socken utgör Kumla ett regalt pastorat af första klassen, samt lyder under vestra

LÄMPLIGA JULKLAPPAR

TILL BILLIGA PRISER

FINNER NI GENOM BESÖK I

DAMKONFEKTIONEN

MÄRTA WIGERELL

TEL. 705 22

Nerikes fögderi. Kumla härad och kontrakt. Ifrån kyrkan, som ligger midt i socknen, räknas till stiftsstad Strensås 13½ mil, till Örebro 13¼ mil och till Askersund omkring 3 mil.

Landet, som hufvudsakligen utgöres af en bördig slätt, sluttar, fastän obetydligt, mot Mosjön och Täby-ån, som utgöra dess nordliga gräns, och dit mindre vattendrag gå; öfre delen genomstrykes i öster af några utskott från den höjdsträckning, som i norr begränsar sjön Tisarens vatten; i sydvest är sankt, liksom på flera ställen på östra gränsen; i mellersta delen gå några sandåsar från norr till söder, men emellan dem är mestadels slätt och bördigt. Af de vattendrag, som genomrinna socknen och falla ut i Mosjön eller Täby-ån, är Rahla-ån den betydligaste (den bibehåller visserligen icke detta sitt första namn ända till dess den utfaller i Mosjön, utan förändrar det allt efter de olika byar och ställen den rinner förbi, såsom t. ex. Gränby-, Blacksta-, Elfvesta-ån o. s. v., men emedan den erhåller namnet Rahla-ån först, så må detta här bibehållas såsom huvudnamnet); den uppkommer genom tvenne sammanflytande vatten, af hvilka det ena rinner från Skidmossen i Halsberg och det andra ur en äng vid Tomta, också i Halsbergs socken. Sedan dessa två strömdrag förenat sig der, hvarest en utäng till Gränby sammanstöter med Skalleruds äng, flyta de, sålunda förenade fram över Sanna äng, gå öfver stora landsvägen vid Wassbron och inträda dermed på Rahla bys eger, hvarefter Rahla-ån uppkommer. Under detta namn flyter den stilla lugnt, tills den på Gränby egor, vid Sobo gör ett mindre vattenfall och drifver en såg, som tillhör Blacksta gästgivariegård; ett stycke längre ned, i den s. k. Blacksta-ån, gör den åter ett mindre vattenfall och drifver der en qvarn och tröskmaskin, som också tillhör Blacksta gästgivariegård, men de äro nu mycket förfallna och nästan obrukbara. Derefter skär hon änyo landsvägen vid Blacksta bro, samt emottager, straxt der nedanför, en bäck, som kommer ifrån Gärd-sjön och Ålsta egor i Halsbergs socken och kallas Wexån. Denna bäck har, inuan sin förening med Rahla-ån, ifrån höger upptagit en liten bäck, som kommer ifrån Kalk-bergen vid Hynneberg och kallas Byrsta-bäcken. Denna bäck flyter igenom Hjortsberga, der den i forna tider drifvit en qvarn och skulle ännu i dag möjligen kunna göra detsamma, åtminstone vår- och hösttider och med öfverfall. Efter sin förening med Wexån upptager Rahla-ån, också från höger, en liten, men temligen strid bäck, som kommer från Örsta- och Sännersta-skogarne och kallas Romar-bäcken. Den skär vid Romarbron Skyllersta-vägen och utfaller i Elfvesta-ån. Äfven denna bäck skulle, efter all sannolikhet, också kunna drifva, vår och höst, då den är mycket strid och vattenrik, en qvarn eller såg. Sedan nu Rahla-ån upptagit dessa två bäckar, Wex-ån och Romarbäcken, genomlöper den sedermera, utan någon märkbar utvidgning, den emellan höjden vid Sännersta och landsvägsåsen belägna dalen ända till Säbylunds äng, der den utfaller i Mosjön efter att hafva skurit Skyllersta-vägen vid Elfvesta-bron.

Den dalsänkning, som detta strömdrag bildar, har ovedersägligen i forna dar utgjort en fortsättning af Mosjön, som sålunda, följande Rahla-åns strömfåra, har sträckt sig upp till Rösavi, Björka, Wissberga, Jårsjö och Byrsta ängar, och på så sätt stått i någon förening med vestra sjön, hvilken också i forna dar varit en fortsättning af lilla, eller vestra Mosjön, som också sannolikt gått mycket högt upp, åtminstone förmodas den, hafva sträckt sig till Jårsjö, som anses deraf fått sitt namn. Denna hypotes behöfver icke anses på något sätt alltför djerf och öfverdrifven, då man besinnar, att man, ännu i dag, kan få se denna trakt, höst- och vårtider, förvandlad till en slags sjö, och för att befria sig från dessa vattenöfversvämningar, så är, af egarne till den sålunda vattendränkta marken, en afledningsgraf gräfd ifrån Wissberga egor, förbi Kårsjö, Byrsta, Åby, Stene, Sörby o. s. v. Denna afledningsgraf hafva de förenat med en liten bäck, som kommer från Åbyskogen och rinuer genom Åby by under namn af Åbybäcken, men det oakadt är fallet, eller landets lutning mot sjön, så ringa, att både afledningsgraven och sjelfva bäcken måste, åtminstone hvart tredje år upprensas.»

Intet kunde beveka honom att överge sin kallelse.

När Jonas Widén kom till Stockholm efter avlagd teologisk examen, blev han mycket snart uppmanad att överge prästbanan och gå till Operan, Påtryckningarna voro många, men intet kunde beveka honom att överge sin kallelse. I Stockholm uppträdde han aldrig offentligt på konsert. De som ville höra honom fingo gå i kyrkan, först till Söder och efter 1869 till Östermalm, då han blev komminister i Hedvig Eleonora församling. 1866 hade han blivt lärare vid dövtumsinstitutet Manilla utanför Stockholm. Av sina lärjungar fick han mottaga de vackraste bevis på verklig hängivenhet, då han lämnade tjänsten vid sin avflyttning från Stockholm.

Konung Karl XV var Widén synnerligen bevågen och kallade honom i vardagslag för »lille Widis». Jonas Widén tillhörde kungens dubbelkvartett, i vilken majestätet sjelf medverkade.

Längtade till sin födelsesocken Kumla.

En korrespondent till en tidning i Wien, vilken hört Widén i kyrkan, skriver i början av 1870-talet bl. a.: »Här finns i huvudstaden en vaktel nr 2, som har en underbar tenorstämman med fullt utbildad registerklang ända upp till höga d. Han sjunger gärna kvartett och transponerar oftast en stor ters bara för sitt nöje. Han är teolog, vill ej veta av teaterframgången och kan omöjligt övertalas att söka en given karriär vid scenen. Säkert skulle han ute i världen komma att väcka samma uppseende som en gång Jenny Lind gjorde.»

Passande Julklappar!

Klänningstyger, Kofter, Jumpers, Garnityr
Väskor, Handskar, Linnevaror. Stor sortering!

A.-B. O. A. OLSSON, Kumla - Hallsberg

Wirén längtade bort från det bullrande, pråliga huvudstadslivet, helst till sitt älskade Närke. 1882 fick han sina drömmars mål uppfyllt, då han utnämndes till kyrkoherde i Vintrosa. Helst skulle säkert Widén önskat sig till sin födelsesocken Kumla. Men här var pastoratet sedan tjugo år också besatt med en stockholmspräst, som måhända också längtade bort från det oroliga livet i huvudstaden.

Tyvärr blev det Widén blott förunnat att i tre och ett halvt år ägna sig åt den nya församlingen, där han i prästgården levde ett lyckligt liv under flitigt och glatt umgänge med grannarna.

I oktober 1885 insjuknade han häftigt i lunginflammation och den 12 i samma månad släcktes hans liv och 1800-talets kanske vackraste manliga svenska stämman tystnade för alltid.

* * *

Fotogr. av makarna Widén har ställts till julbladets förfogande av fru Edla Gustafsson, Sännersta, brorsdotter till W. Som avslutning på denna biografi ålerges en reproduktion av ett prydligt textat minnesblad över den framstående Kumlasonen. Minnesbladet tillhör kyrkovård Arvid Ericsson, Kumla by.

Kyrkoherden, Hofpredikanten

Jonas Widén

föddes här 1829, död 1885.

Stiftare af Sångkören Orfei Drängar.

*I denna kyrka har han
sant sina första toner.*

*Äran står vid vägens slut med kransar,
viskar leende och kallar dig.*

Två bemärkta prästsöner från Kumla.

Under senare delen av 1500-talet var, som framgår av 1938 års julblad, Laurentius Nikolai Chesuecophérus kyrkoherde i Kumla. Han hade tvenne söner, vilka var på sitt sätt kom att utöva stort inflytande. Den ene av dessa *Nils C.*, räknades till Carl IX:s gunstlingar. Han hade studerat vid utländska lärosäten och vunnit stort anseende för lärdom och skicklighet. Han blev 1593 fil. magister i Marburg och sedermera professor i matematik där. 1600 promoverades han till juris doktor, då lantgreven, själv presiderade för disputationen, lyckönskade honom på latinsk vers och gav betydliga skänker, till vilka kejsar Rudolf II sedan lade adligt stånd. År 1602 återvände han till Sverige och gick i hertig Carls tjänst och blev antagen till hovkansler. Han insattes i kungl. lagkommittén och var åtskilliga gånger svensk fullmäktig vid underhandlingar med främmande makter, bl. a. vid underhandlingarna 1605 med hanseaterna i Kalmar och året därpå med ryssarna vid Systerbäck. 1610 avfärdades han som sändebud till Kristian IV, men blev på grund av sin ringa börd ej mottagen.

1605 uppsatte han den avsägelseskrift, i vilken rikets städer uppsade Sigismund tro och lydnad. Efter Karl IX:s död övergick han som hovkansler i Karl Filips och änkedrottning Kristinas tjänst. 1617 sattes han av Gustaf Adolf i fängelse för att han uppträdde som målsman för hertigarnas anspråk. Först genom änkedrottning Kristinas förböner blev han frigiven. Han var en man med omfattande kunskaper och ett förslaget huvud, men han saknade en fast karaktär och var »af ett illa beryktat hjärtelag», såsom en samtida klagar. Under en resa körde han omkull och bröt halsen av sig. Och därmed slutade kumlasonens märkliga levnadssaga.

Hans yngre broder, *Johannes C.*, var också en mycket lärd man, som förutom sitt läkarekall ägnade sig mycket åt botaniken. Efter skolgång i Örebro och Strängnäs studerade han först i Rostock, sedan 1597 i Marburg, där hans ovannämnde broder var lärare, och längre fram i Padova och Basel, där han avlade doktorsexamen, måhända den förste svensk, som erhållit denna värdighet. Efter hemkomsten blev han läkare vid hovet och utnämndes 1613 till professor i medicin och fysik vid Uppsala universitet. Han var Sveriges förste medicine professor och utgav nära 50 disputationer, vilka utmärka sig genom en erkännansvärd reda och klarhet i framställningen. 1621 utgav han en avhandling om växterna och blev därigenom Sveriges förste botaniske författare. Genom sina filosofiska avhandlingar kom han att åtnjuta sådant anseende, att han 1628—29 var förordnad att förestå den filosofiska professuren. Han avled i Uppsala 1635. Då hade fadern redan varit död i 29 år och fick således inte uppleva sonens stora framgångar på vetenskapens område. Men han fick dock leva tillräckligt länge för att bevittna äldste sonens Nils framgångar som diplomat och som hertig Carls gunstling.

PÅ KAPITALRÄKNING

lägges räntan halvårsvis till kapitalet, varigenom all ränteförlust omöjliggöres på upplupna, ej uttagna belopp.

Kapitalräkning kan öppnas på

HANDELSBANKENS

KONTOR I KUMLA

Julen firades under 1890-talet under mera spartanska former. Man rustade dock till fest, allt efter råd och lägenhet. På landsbygden slaktade och bryggde man, vilket även förekom i stationssamhället. Ty lite var av gårdarna hade sin hushållsgris, vars största uppgift var att förhöja den materiella stämningen under julen. Ty »doppet» försummade man inte gärna, även om det i mångt fattigt hem var si och så med välbefinnandet. Även i dessa hem hade man dock förberett julen. Under förvintern var ungdomarna måna om att få hjälpa lantbrukarna med trösk o. dyl. för att spara en slant till julklappar och annat smått. Dagpenningen var inte så mycket att yvas över: tio, tjugo eller i bästa fall tjugofem öre, men man fick ju bra mycket för slantarna.

Julgranen köptes inte som nu på torget. Det var bara att vandra bort till den närliggande skogen och leta på en vacker gran. Vid Yxhultsbanan och vid infanteriets skjutbana fanns det präktiga julträd. Dessa smyckades framförallt med de hemmagjorda karamellerna: en sockerbit inlagd i ett kulört papper med fransar upp- och ner-till och utanpå ett stiligt märke: en ängel, blomma eller någon käck pojke eller flicka. Längre fram kunde man få köpa färdiga julgranskarameller hos fru Rosenström.

Trevligt var det att få följa med far och mor till handelsbodarna. De voro inte så många. Visst luktade de som vanligt sill och sirup, men när det närmade sig jul hade de tillika en ny, härlig doft — lutfiskens. Så fanns det julljus, risgryn och russin och annat rart, som hörde julen till.

En del julinköp gjordes också på torget. Men 1890-talets torgdagar imponerade inte. Själva torgplatsen var belägen väster om nuvarande Odengatans södra del. Området är sedan många år tillbaka införlivat med bangården. De saluförda produkterna voro inte många. Kötthandeln dominerade mest. Kända kötthandlare voro Calle Björk och Anders Jonsson i Granby samt slaktare Sten, som oftast togförde ungt kvigkött. Även 1890-talets kumlaiter insågo grönsakernas betydelse. Trädgårdsprodukter togfördes av flera trädgårdsmästare, främst Carlsson från Skoftesta, som sedan efterträddes av E. H. Eriksson, far till de nuv. trädgårdsmästarna Ernst och Carl Ericsson. Fiskförsäljningen togs först om hand av en örebroare och senare av stationskarl Boström. Banvakt Norén känd för mångsyssleri och praktiskt handlag, var även någon tid försäljare av fisk. Han handlade mest med färsk fisk, som han tog hem hela vagnslaster av och sålde till de olika hushållen i samhället och bygden. Stora mängder köptes av lantbrukarna till foder åt grisarna. Affären övergick sedermera till sergeant Tibblin från Hardemo.

Även om inte torghandeln var av så stor omfattning, så uppskattades den allmänt. Av busmödrarna, som härigenom hade tillgång till färska kött- och fiskvaror m. m., och av ortsbefolkningen för dess möjlighet att komma samman, avyttra en del produkter och gemensamt dryfta mer eller mindre aktuella händelser. Bland dem, som ofta syntes bland torgpubliken, var den kände föregångsmannen inom skohandeln Carl Persson från Stene, fader till bl. a. grosshandlaren och kommunalmanen P. J. Carlsson. Vid

BENGTSONS HERRKONFEKTION

Telefon 70182

GOSSKLÄDER
HERRKLÄDER
ARBETSKLÄDER

ett tillfälle drog han särskilt uppmärksamheten till sig. Iklädd förskinn och vadmalrock vandrade han omkring bland torghesökarna och bjöd dem alla på cigarrer. En annan gång hade han fickorna fulla med rökpipor av krita samt röktabak. Han stoppade piporna med tobak och delade ut dessa till höger och vänster bland torghesökarna. Om hans frikostighet uppskattades då, skulle ett sådant tilltag i våra dagar framkalla något av sensation bland de många, vars tobakskuponger ej vill räcka till för att göra livet njutbart.

Julaftonskvällen samlades man liksom nu till fest i hemmen. Julklappsbyte förekom, även om »klapparna» voro av det enklare slaget: en påse karameller eller russin, en jultidning och i vissa fall någon hemmagjord leksak i trä. Säkert gladdes de unga telningarna åt julgåvan långt mera än fallet är med vår tids unga, som föräras mängder av utländskt krams, vars »livstid» knappt räcker julen ut.

Juldagsmorgonen gick alla man ur huse till Kumla kyrka för att lyssna till prosten Falks ottepredikan. Signe Magnus i N. T. skildrar detta på följande sätt:

»Och när jag nu tänker på allt detta, så är det som om jag kunde vända tillbaka till barndomens dagar, och vi kunna säga att det är juldagen och att mor har kaffepetter på spiselns och att far håller på att sätta på sig kragen framför spegeln i kammaren. Ty nu ska alla som kunna komma ifrån gå till ottan. Och snart äro vi på väg med vantar på händerna och mössorna neddragna över öronen, ty det är bistert kallt. Far går före och efter komma vi barn hand i hand. Stjärnorna blinka

och månen står i väster. Överallt i gårdarna ute på slätten lysa ljus, ibland hör man från någon sidoväg det knarrande ljudet av fotsteg i den frusna snön, och redan skramlar en bjällerkrans uppe på landsvägen.

Där komma de nu alla de gamla hedersmännen från en tid som flytt. Där kommer Jon Larsson iförd sin gamla grönskiltande midjerock. Han haltar litet, när han vandrar bygatan framåt, men de grånade lockarna äro vackert kammade under kyrkhatten, och med sin höga fadermördare och svarta silkeshalsduk ser han söndagsfin och aktningsbjudande ut. Där kommer Skräddar-Lasse och där Jonas Lundkvist från Fiskartorpet, han, som varit fiskare under Säbylund i många år och dragit upp mycket sprattlande silver ur Mosjöns vatten. Han åker för det mesta till kyrkan och sitter nu rund och trygg i sin gammalmodiga vagn, medan den lilla tjocka hästen muntert travar framåt vägen.

Och vilka skall jag nämna mera? De komma ju den ena skjutsen efter den andra. Den lilla järngra hästen är Jon Anderssons i Södra Mos, som också själv håller i tömmarna. Och där kommer Lars Erik Lundholm åkande efter sin guldgula märr. Han var ju på sin tid den skickligaste finskomakaren på trakten och fick såsom sådan allt beställningsarbete från Säbylund. Bland kyrkfolket finna vi också Carl Erik Blixt i Södra Mos, också han en skottillverkningens främste och därtill en glad och underhållande människa. Han hade vacker röst och var en av de bärande krafterna i kyrkfolkets psalmsång. Jon Orse på backen få vi inte heller glömma. Hans speciali-

BÄSTA INKÖPSKÄLLA

för SPECERIER, KONSERVER, DELIKATESSER
KONFEKTYRER m. m. är alltjämt

J. W. JOHANSON & C:o

Tel. 70098, 70344

Filialen 70068

NÅGRA BLAD UR KUMLA SOCKENS UNDERJORDISKA ARKIV

EN STUND MED GEOLOGER

Foto Carlén
ORTHOCERATIT
Ungefär nat. storlek.

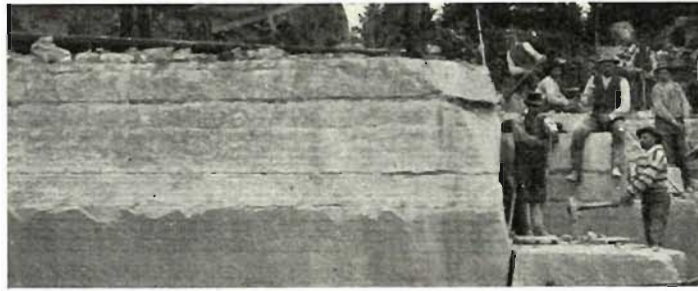

Foto Brydolf

I stenbrotten vid Yxhult ser man hur kalkstenen i mäktiga bankar är lagrad i nästan vågräta, tydligt skiktade varvserier ungefär som olika tjocka blad i en bok. Talrika försteningar vittna om djurlivet i det hav, på vars botten för millioner år sedan kalkstenen bildades genom avsättningar av kalk- och lerslam.

Foto Carlén
TRILOBIT
Något mer än 1/2 storlek.

Litteraturen om Kumla börjar bli rik. Stenius' år 1791 utgivna latinska beskrivning *Faroeciam Kumbla cum annexa Halsberg* har fått flera efterföljare och såväl socknens topografi som dess kultur ha funnit flitiga skildrare, ej minst i denna publikation. De geologiska förhållandena synas emellertid trots sina särpräglade drag ännu ej ha varit föremål för någon beskrivning. Den kumlabo, som med tanken önskar tränga något under ytan av den jord, han dagligen trampar, är därför alltså hänvisad till de hela landskapet eller länet berörande vetenskapliga arbeten, som tid efter annan utgivits, men dessvärre icke äro lättillgängliga för menige man. Man hoppas, att den här berörda bristen kommer att avhjälpas i den blivande Boken om Kumla. Om i avvaktan härpå följande rader, vilka benäget må betraktas blott som en f. d. kumlabos lekmannamässiga anteckningar vid strövtåg i bygden, vid läsningen av litteratur på området och vid åhörandet av föredrag i ämnet, kunde väcka intresse för den geologiska grenen av hembygdsvetenskapen i Kumla och tilläventyrs påskynda en vetenskaplig behandling av ämnet i populär form, är syftet med detta bidrag till julbladet fyllt.

Många av de scenförändringar, som efter den geologiska »begynnelsen» ägt rum på vår jord, äro ännu höljda i dunkel; över andra åter har vetenskapen särskilt under de senaste årtiondena spritt sitt förklarade ljus. Ramen för denna artikel nödgas oss att nu beröra endast de »perioder», som i detta sammanhang ha lokalt intresse. Innan vi betrakta de illustrerade, millioner år gamla »kalk-

stensbladen» i *Kumlas underjordiska arkiv* uppe vid Yxhult är dock en orienterande blick över några av Närkes geologiska drag i stort av nöden. Närkessläkten, på vars sydligaste del Kumla socken är belägen, tillhör ett låglänt sänkningsfält, i norr, väster och söder begränsat av höglänta skogsbygder — *Käglan, Kilsbergen, Tiveden* och *Hallsbergen*. I öster öppnar sig slätten mot Hjälmarens lågland. Efter professor J. Gunnar Andersson återgives i fig. 4 ett schematiskt snitt genom Närkes berggrund från sjön *Väringen* i norr och till *Sottern* i söder.

Som synes är profillinjen icke rak utan på ett regelbundet sätt bruten, sågtandad skulle man kunna säga. De mot norr branta bergväggarna representera en serie spricklinjer, förkastningsbranter, som i ost-västlig riktning genomdraga landskapet. De mellanliggande flacka urbergsribborna, som ursprungligen legat i samma plan, ha vid jordskorpan sönnerbristning vridit sig och stupa som synes mot söder. I botten av »sågskäret» ligga sjöarna. Ovanpå urberget finner man ock somligstades i förkastningsfickorna lagrade bergarter — *sandsten, alunskiffer* och *kalksten* — vilka tillhöra den kambrisk-siluriska perioden och tvevelsutan en gång bildade ett sammanhängande täcke med utsträckning över större delen av den skandinaviska halvön. Orsaken till att rester av sådana sedimentära (i vatten avsatta) bildningar blivit bevarade, anses för Närkes vidkommande vara, att de vid de nämnda förkastningarna blivit nedsänkta och skyddats av omgivande urbergsskamar. De övriga delarna av detta lagrade bergtäcke och särskilt dess övre, lösare lager, anses ha

Allt högre och högre

Sök inträde i

KUMLA ERKÄNDA SJUKKASSA

Expedition i Folkets Hus.

bliva medlemssiffrorna, men ännu finnes många som ej insett fördelen av att tillhöra en erkänd sjukassa. Därför, Ni som ej är medlem, passa på och sök inträde när Ni är frisk, sedan sjukdomen kommit är det för sent. Ni erhåller då vid sjukdom läkarvårdersättning under obegränsad tid, lasarettsvård, sjukpenning från 1:— till 6:— pr dag i 730 dagar för samma sjukdom, läkar- och lasarettsvård för Edra barn under 15 år, kvinnlig medlem dessutom moderskapshjälp med 125 kronor. Inträde beviljas friska män och kvinnor i åldern 15—40 år.

Industrimän i Kumla. Från vänster: *Simon Ström, Carl Nilsson, C. A. Jonsson, Helmer Andersson-Age* (Foto: tidn. Se.)

tet var tillverkning av årder och sådana där långåsplogar, som i folkmun gingo under namnet magplågor.

Så går vandringen vidare, grupper av fotgängare stöta till, och efter hand klingar det bjällror på alla vägar. Framkomna ur skogen ungefär där mejeriet nu är beläget kan man se ljusen i kyrkfönstren. Snart stå vi framför templets port, och vi, som pojkar äro, kila upp på läktaren. Där få vi först syn på orgeltramparen, kopparslagaren och hedersmannen Bergsten. Och så ta vi plats och låta blickarna glida ut över det upplysta templet och den församlade menigheten. Det må nu erkännas, att vi i första hand titta efter, om där finnes någon permitterad gardist i sin stiliga uniform, men sinnet är i alla fall stämt till andakt, och när klockare Dreborg låter orgeln brusa, så stämma vi alla in i julens helga psalm. Det är andakt och känsla i allt som förekommer, i sång och bön och framför allt i prostens Falks mærgfulla predikan, och även om barnasinet inte fattar så mycket så undgår det ej att taga intryck. Aldrig gå de ur minnet, barndomens ottegudstjänster.

Ja, det var då det. Nu äro alla de gamla borta, och själv är man grå i håren. Men julen kommer ännu med ljus och gamman till unga och gamla och kan åt alla, som ta emot, ge en glädje, som förbliver.»

Julfirandet i andlig mening koncentrerade sig på 90-talet i alldeles särskild grad till gudstjänsterna i kyrkan. Så var inte bara tidens sed utan orsakades av att prostens Falk genom sitt missionsintresse även var frikyrkorörelsens man. I frikyrkokokalerna i samhället och ute i socknen firades givetvis julens ankomst. Söndagsskolfesterna under annandagen eller tredjedagen voro kanske förr mera än nu av barnen ivrigt efterlångtade högtider. Av mera profana nöjen var logen Natanaels julbasar särskilt välbesökt. Den började på annandagen och pågick under flera dagar. Anordningarna voro synnerligen enkla men uppskattades av ung och gammal.

På juldagarna följde julfesterna i hemmen. De äldre samlades hos grannarna för att njuta av julbordets läckheter av olika slag. Barnen hade sina julgransplundringar, då de tingo dansa ut granen och dela dess kanske inte

En lämplig försäkring är

Säker placering i osäkra tider

Ring upp Allmänna Liv-Odens repr. i Kumla och begär offert!

Folkskoll. GUSTAF HAGSJÖ Kassör HERBERT WIDÉN

Tel. 70590

Barnförsäkringar Livförsäkringar

Pensionsförsäkringar - Livräntor

Tel. 70485

Mäster Jonas i S. Mos och hans gesäller

Av Nils Helander

Illustr. av John Norlander

Jonas hade fem pojkar.

Jonas Svensson i Södra Mos var en av sockneus liksta skomakare. Han var tillika en känd sällskapsmänniska av humoristisk läggning. I hans verkstad arbetade i regel trenne gesäller, utom mäster själv. Arbetsföretaget var förhållandevis jämnt. Det var beställningar från direkta kunder men mest från de båda storskomakarna Blixt och Lundholm från samma trakt.

Mäster Jonas hade en underlig inställning till gesällernas »trumfdagar». Han hade intel som helst emot att de togo sig några glada dagar och skulle själv haft lust att blanda sig med i deras sorglösa gäng. Men det passade ju inte för en mästare. Så mycket mera kamrat var han vid den gemensamma skodisken. När han var »klädd i pengar», bjöd han på »Smittens droppar» över lag till gesällerna på verkstaden och även till kusinen från Elvbro, som gärna gjorde en tur till Jonas Svensson.

Jonas hade fem pojkar. Dessa ville han på intet vis ha till skomakare. »Skomakeriet har ingen framtid», predikade han. Vad annat som helst men inte skomakare. De båda äldsta pojkarna voro begåvade och passade för den lärda banan, men några slantar för dem till fortsatt läsning efter folkskolans slut hade tyvärr inte Jonas Svensson. Så pojkarna fingo försöka lyckan med den kost, som varannandagsskolan skänkt dem.

Vid skodisken sutto de ofta och lyssnade till gesällernas samtal. Dessa hade så mycket att berätta om sina äventyr under långa gesällvandringar. Nästan i varje stad hade de blivit »haffade av bylingen», men denne hade

alltid så rikliga innehåll. Men glädjen stod alltid högt i tak i den gamla goda tiden, som inte kände till annan ransonering än den som inkomsten bestämde. Men även den var för många ganska kännbar. *Illustr.: J. Norlander.*

de naturligtvis gjort knockout och klarat sig. Deras liv var sorglöst. Fria som himmelens fåglar, slösade de också med sin kropp. Vilken buske som helst fick utgöra deras sovredde, även då värmen svek och höstrusket inträtt. Vart de kommo, så jagades »trakigheten på landsbygden» bort, åtminstone för någon stund. Så berättade en av gesällerna, hur han i skymningen kom till en småländsk lantgård och där undfågnades rikligt med mat och dryck. Vid bordet sutto familjens medlemmar bänkade lill sent på natten och lyssnade med stort intresse till gesällens mer eller mindre sanna berättelser. När uppbrott så småningom skedde, erbjöds gesällen att dela rum med huspigan.

Kusinen från Elvbro var också en flitig berättare. Helst ville han dock tala om sig själv och sina bedrifter. Han ville gärna göra gällande, att han var en framstående Don Juau, som intet kvinnohjärta kunde motstå. När han började berätta historier, föste fader Jonas kvickt ut sina telnigar från verkstan.

Gesällerna hade i nyktert tillstånd inte så mycket intresse för det täcka könet. När de fått några supar i sig, så tyckte de det var roligt att skämta med flickorna, men hjärtat förblev tämligen kallt. Intresset koncentrerade sig på att knoga ihop så stora slantar som möjligt

... gesällen erbjöds att dela rum med huspigan.

En fåtölj

och *läslampa* är både praktisk och trevlig JULKLAPP! Köp dem i

Danielssons Möbelaffär, Kumla

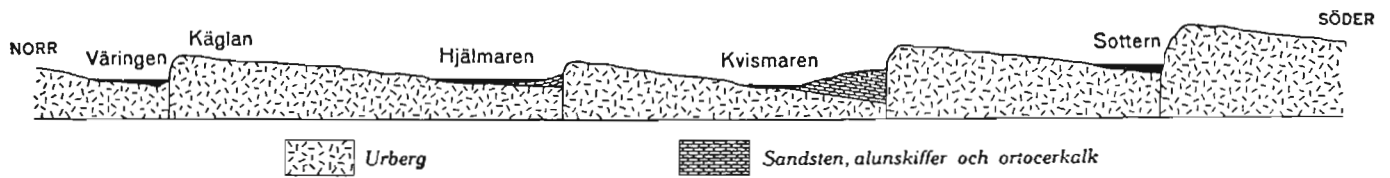

Fig. 4 Ett tvärsnitt från norr till söder genom Närkes berggrund. (Efter Gunnar Andersson)

villrat sönder och bortförts av vatten och vind samt av de stora landisarna. Förkastningarna anses ha uppkommit genom jordskalv, som i sin tur haft sammanhang med de stora bergskedjeveckningarna. Om orsaken till dessa synas geologerna ännu icke ha kommit till full klarhet.

Vid en färd genom Närke från Kilsmo i öster till Riseberga i väster märker man huru korrugerat landskapet är i denna led. Vi korsar Pålshoda-, Örebro- och Hardemoåsarna, bildade under relativt sen geologisk tid som mynningsavlagringar av rullsten och grus från smältvattensälvar, vilka på botnen av den kilometertjocka landisen rusade fram, medan dennas södra rand årtusende efter årtusende drog sig åter mot norr. Istäckets tryck hade pressat ned hela Skandinavien och närkesområdet låg, då isen var som mäktigast, väl 100 meter lägre än nu. »Okända äro de orsaker, som bredde istäckets över våra nejder, okända de, som förmådde det att draga bort» (Gunnar Andersson).

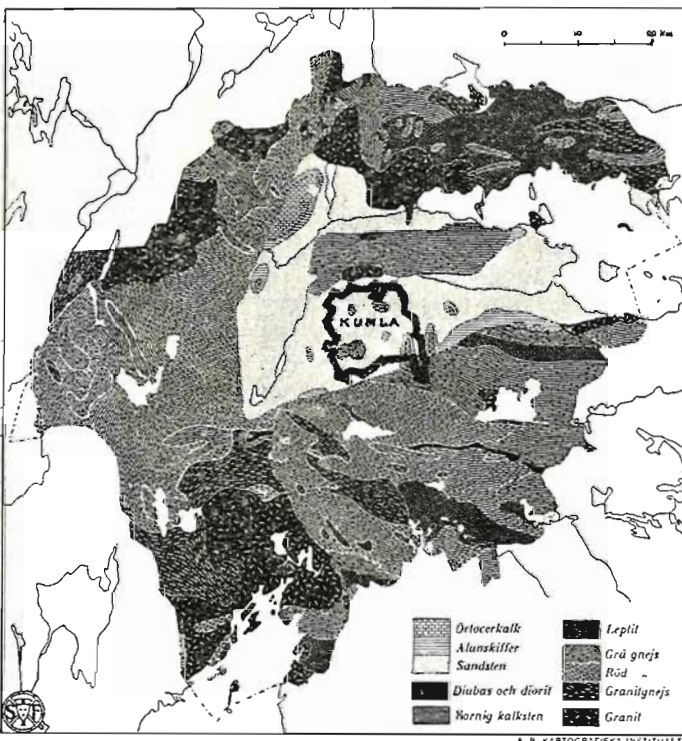

Fig. 5. Närkes berggrund. Efter Sveriges Geologiska undersökning. Kumlas sockengränser markerade med grov linje.

Berggrunden i Kumla socken utgöres, såsom av kartan i fig. 5 framgår, till övervägande delen av den förut nämnda kambriska sandstenen, en av vår jords äldsta ytavlagringar. Endast inom fyra begränsade områden, nämligen vid Vissberga-Järsjö, Hörsta och Torp samt vid socknens höglänta utlöpare längst i söder saknas sandstenslagret och berggrunden utgöres där av gnejs, mestadels dock dold av jordavlagringar. Urberg i dagen hör alltså i Kumla till sällsyntheterna. Den mest bekanta förekomsten är Järsjö hållar, en omtyckt samlings- och festplats. Det var där de s. k. roparna under förra seklet läto höra sina bättringsrop till väckelse för samlade skaror. Platsen är i geologiskt avseende av intresse både genom »hällarnas» glattslipade, mot norr vettande stötsidor, och genom den samling flyttblock, som förts dit av landisen. Den gängse benämningen Kumlas högsta berg är emellertid icke riktig för Järsjö hållar. Deras höjd över havet torde väl knappast överstiga 52 meter. Kumlas högsta, naturliga, fasta punkt ligger betydligt högre och finnes på den smala utlöpare, som Tynninge skog skickar upp på Hallsbergens förkastningsbrant. Toppunkten på detta blockbeströdda urbergsmassiv i skogen har en höjd över havet av 101,4 meter och ligger cirka 300 m söder om västra stambanan och några tiotal meter öster om lägenheten Skogalund invid Herrefallsängen. Den år 1939 verkställda djupborrningen vid Bredsåter i Hallsberg, nära kumlagränsen, visade att urberget där ligger på ett djup 55,5 m, vilket motsvarar en höjd över havet av 12,6 m. Skillnaden mellan denna höjd och den ovan nämnda toppunkten — 88,8 m — är alltså här mättet på förkastningens höjd.

Cirka 700 m söderut från Skogalund har man på västra sidan av vägen Kumlas gränsröse mot Hallsbergs socken. Ungefär halvvägs till detta kan man på den högra sidan se små rester av en strandterrass av rundsvarvad klappersten, ett minne från den tid, då ancylossjöns vågor för några tusen år sedan sköljde en strand på denna höjd.

Vid Torp, söder om Säbylund, går urberget i dagen på åtminstone tre ställen nära åbron i vägen mellan Torp och Norra Mos. En klippvall ser man i östra åbrädden cirka 15 m söder om bron och en på vardera sidan om vägen cirka 12 m respektive 70 m öster om ån. Vid Hörsta slutligen finnes invid vägen en istidsrefflad urbergshäll öster om skolhuset samt urberg i dagen på en höjd i åkern några hundratal meter sydväst därom.

Det förut nämnda sandstenslagret — för 400 à 500

JNGRÍD

KVALITETSMÄRKE FÖR DAMSKOR

KONRAD ANDERSSON A.-B.

KUMLA

TELEFON 70120

och sedan leva livets glada dagar, så länge slantarna och krediten räckte.

En av Jonas gesäller var av ovanlig läggning. Han kunde aldrig ha årskondition. Och anledningen härtill var göken. Så fort han om våren hörde göken, slängde han spannummet och arbetet han höll på med och lämnade skodisken samt avfordrade mästern sin inestående lön. Det var fåfängt att be honom göra färdigt skoparet, han höll på med. När göken haft sin säsong och sommaren var all, återvände gesällen, full av upplevelser från ett vagabondliv i Sveriges bygder. Då han var en skicklig skomakare, fick han i regel platsen tillbaka hos Jonas. Men nog var mästern bekymrad i brådskande försommartid för att göken skulle komma under hörhåll.

En annan gesäll, farbror Oskar, som Jonas barn kallade honom, var nästan dövstum. Han påstod sig vara riksdagsmannason från södra Sverige. Att han var från ett välbeställt hem, det märktes på de postanvisningar, som med rätt så korta mellanrum nådde den levnadsglade gesällen. En sådan händelse följdes alltid av stadsbesök och »trumfvecka». I olikhet med sina kamrater hade farbror Oskar ett obändigt humör. Han ville gärna slåss, trots att hans krafter inte voro så mycket att yvas över. Blev han arg, så visade han sig ha ett stort ordförråd, trots sin slumhet, men att översätta ordflödet på begriplig svenska hade sina svårigheter. Bland sina kamrater var han avhållen, tack vare sin frikostighet. Detta räddade honom också vid åtskilliga tillfällen. Hade han invecklats i något hotande slagsmål, var det bara för honom att rekvirera undsättning. På så sätt gick han alltid som segrare ur striden. Såväl mästern Jonas som hans kollegor önskade farbror Oskars postanvisningar all världens väg. Ty inte bara på Jonas verkstad förrycktes arbetet utan även hos andra mästare, då den dövstumme gesällen hade gott om mynt.

Lasse var en gesäll, som inte trampade de vanliga gesällstigar. Han såg inte illa ut och var fullt medveten härom. Det var inte så vanligt, att gesällerna riggade om sig efter arbetets slut de vanliga veckokvällarna. Men Lasse gjorde det rätt ofta. Han var mycket noga med sin klädsel och syntes ofta med promenadkapp och cigarr. Med sitt flyktiga sätt hade han svårt att uppvakta samma flicka någon längre tid. En gång hade dock Amor fått in en fullträff i det unga gesällhjärtat. Föremålet för hans allvarliga kärlek var en muraredotter. Lasse var verkligen kär, ja mycket kär, och hans kärlek var varmt besvarad. Men flickans mamma ville inte, att hennes Karin skulle äkta Jonas Svenssons vackra gesäll. Inte för det, att hon hade något emot Lasse personligen. När den stackars Karin gråtande bad sin mor förklara, varför hon motsatte sig deras förbindelse, fick hon det oväntade svaret:

— Asch, skomakare är väl inget yrke.

Hade Lasse valt murareyrket, så är det tänkbart

När han på våren hörde göken, gav han sig iväg.

han haft större lycka och accepterats som måg. Karin blev aldrig hans.

Jonas Svenssons pojkar flyttade alla från Södra Mos ut i världen. Ingen av dem blev skomakare, men minnena gå ofta tillbaka till föräldrahemmet, till de lustiga gesälltyperna och deras äventyrspäckade historier från ett glatt vagabondliv. Själva har Jonas Svensson samlats till sina fäder. Och detta gjorde han så stillsamt, som någon kunde göra. Efter en juldagsmiddag tog han sig som vanligt en »stupplur» och somnade för alltid.

Länsmännen Flyckt och Welin.

Den förra året vid hög ålder bortgångne skom. Lars Fromstedt i Kumla by var inte blott känd för sitt säkra minne utan även för sin smittande humor, som inte ens avtog de senare åren, då en elakartad reumatism förtog livets dräglighet. I julbladet för 1937 är införd en artikel »Stockholmaren på grönbete», i vilken Fromstedt berättar hur han t. o. m. vid ett tillfälle agerade magister. Från besöket hos Fromstedt, som gav anledning till den citerade artikeln, har utgivaren upptecknat nedanstående händelser från F:s ungdomsår.

VID EDRA RESOR

till och från den nya staden

eller i övrigt, anlita omnibuslinjerna VRETSTORP—HALLSBERG—KUMLA—ÖREBRO—KUMLA—HARDEMO och KUMLA—YXHULT—KVARNTORP, som i 20 år och fortfarande tillämpar landets lägsta biljettpriser.

»Då inte hästen vill ha...»

Länsman Flyckt var en otäckt stark karl. En gång hade hans dräng gjort någon mindre förseelse, som försatte Flyckt i raseri. Han grep tag i drängens öra, som tidigare hade decimerats av länsmans häst. Men drängen blev inte mindre ilsken och skrek: — Då inte hästen ville ha, då ska kommissarien ta! Då kokade det än mer i Flyckten. Han lyfte in drängen på sitt kontor, och där sparades inte på stryk. Ty kommissarien var en stark karl.

Flyckt var känd för att hålla ordning på vägarna. Han lälde inte skrik eller oväsen. Skulle det spelas handklaver eller sjungas på vägarna, som ungdomen för sed hade, då fick det ske långt från Flyckts hörhall. Därför var det alltid så tyst i Kumla by under hans kommissarietid. I den gamla, gallerförsedda boden å länsmansgården har mången kumlabo vräkt in av Flyckt. Det behövdes bara att vara lite högljudd på vägen för att komma dit.

»Ge pojken en femma!»

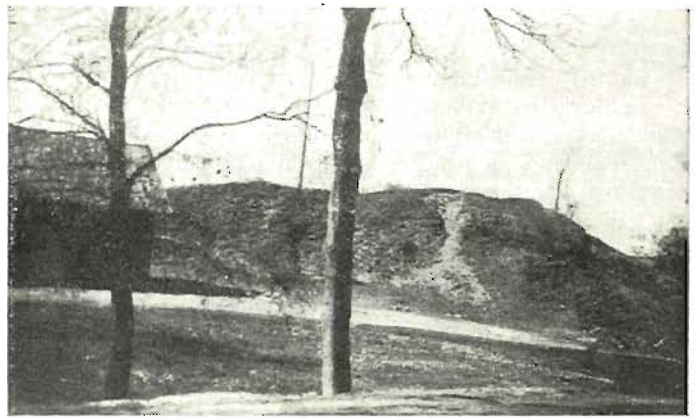
En gårdfarihandlare och en rallare vid järnvägsbygget voro en midsommarafon i slagsmål på Sannahed. Knivarna kommo flitigt till användning. Mycket folk var samlat omkring de båda slagskämparna, och även kommissarie Flyckt kom dit. Flera andra blandade sig i slagsmålet. När striden var som hetast, smög rallaren sig bort från stridsvimlet. Fromstedt, som just da anlände till lägre, såg hur rallaren sprang över gårderna österut. Han trängde sig fram till Flyckt för att meddela härom. Detta hann Fromstedt inte göra, förrän han fick en svidande örfil. Han gjorde ett nytt försök, men då grep den ilsken Flyckten den unge Fromstedt i rockkragen och slet bort den. Ett tredje försök lyckades bättre. Han fick då tala om, vad han visste. Det blev kapploppning över åkrarna för att om möjligt hinna upp rallaren. Först vid Vesta påträffades slagskämpen, som gömt sig i en rishög. Denna skyddades av en dennes kamrat, som också hårdhänt tog emot Fromstedt, som var först på platsen. Detta rapporterades till Flyckt, när han anlände. Det blev rannsakan och dom på en gång:

— Ge pojken en femma!

Och Fromstedt fick sin femma. För sveda och värk och för den avslitna rockkragen.

»Roar det dej!»

Fromstedt hade också mycket att berätta om Flyckts efterträdare, kommissarie Welin. På 90-talet var även han fruktad för sin styrka och för sin djärvhet. Vid ett tillfälle skulle han infänga en bråkmakare på Sannahed. Denne ställde sig med kniven i handen, beredd att överfalla länsmannen, om denne kom närmare. Welin ställde

Gravkullarna i Kumlabby.

sig bredbent framför mannen, under det han helt oösvärad yttrade: — Roar det dej?

Bråkmakaren blev så förvånad, att han sänkte handen med kniven. Blixtsnabbt gav Welin honom då en kraftig knuff, så han tumlade omkull, och fick handbojorna på.

Welin var en mycket snäll person. Blev han arg, var han dock ej att leka med. I all synnerhet innan han fick sin benskada. Detta hände i Julsta, då han skulle häkta en tjuv. Medan förhöret pågick, lyckades tjuven rymma från fjärdingsmannen. Länsman satte kvickt efter och grep honom just som denne skulle ta sig över ett djupt dike. Härvid bröt W. benet, men tjuven höll han säkert kvar. Efter den episoden blev den folkliga länsmannen inte så djärv.

Yxhultasme'n och Fromstedts ryska galoscher.

Fromstedt var själv en gång med om ett slagsmål. En lördagskväll vid jultiden var han på hemväg från Fossellius & Bergöö, där han handlat. Det var rätt sent på kvällen, ty bodkarlen Adel hade bjudit på förfriskningar efter stängningsdags. När Fromstedt hunnit till Petter Pers ställe i Kumlabby, hann en karl upp honom och slog av honom mössan. Men det skulle han inte gjort. Just som han skulle ge Fromstedt en ny släng, fick denne av sig en galosch och slog igen så mycket han orka.

Dagen därpå var Fromstedt nere i Korstall (vägskälet vid Kumlabby). På skomakarverkstaden där berättade man, att kvällen förut »Yxhultasme'n» inträtt, blödande ur näsa och mun, jämrande sig över att en karl slagit till honom med flata handen. Han var f. ö. så illa medtagen, att han måste övernatta i verkstaden. Fromstedt kunde då inte undgå att tala om, att den »flata handen» var hans ryska galosch. Olsén i Elvesta var riktigt begeistrad över Fromstedts tilltagsenhet att snabbt hitta på försvarsredskap. Galoschen som slagträ höll på att slå igenom.

När det gäller

köpa VED till lägsta dagspris, sågad, huggen eller kastved, BJÖRK- eller BARRVED samt

GENGASVED (Ny modern »gengaskap» med hög kapacitet finnes)

rekommenderas

HUGO

SVEDIN

(Järnvägshotellet)

Tel. 70449

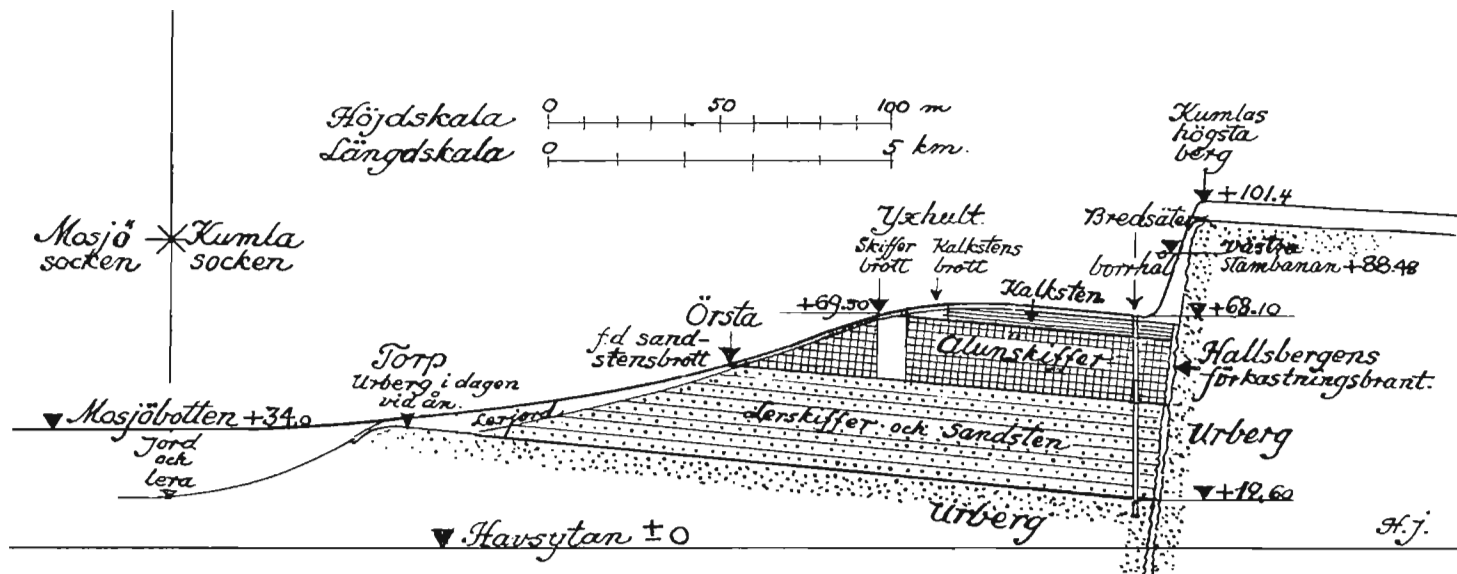

Fig. 6. Schematiskt nord-sydligt snitt genom Kumla socken från Mosjöbotten i norr och genom Yxhultsterrassen i söder

millioner år sedan avsatt i ett nyuppståndet hav — går vid Örsta i dagen dels i ett f. d. stenbrott något hundratals meter norr om Gottfrid Erikssons gård, dels vid Örsta kulle, norr därom. Från dessa platser hämtades på 1820-talet sten till Kumla kyrkobygge. Sandstenens gulvita färg kan man se i de huggna ytorna i kyrkans sockel. Man har skäl antaga att Örsta kulle, som även kunde heta Sännersta kulle, tidigare varit större. Den har också en gång haft namnet Kolsberg, möjligen Korsberget; se artikel i Kumla Julblad 1930. Sandsteuen är numera ej föremål för brytning.

Vilande på sandstenslagret sträcker i socknens syd-östliga del ett mäktigt alunskifferlager ut sig som en ungefär 6 km lång på Kila-området avbruten lunga mot norr. Tungans cirka 3 km breda rot tvärstannar i söder mot Hallsbergens förkastningsbrant, se fig. 6, varefter lagret breder ut sig åt Hjortsbergahället och synes gå ut i höjd med Örsta och Västerhult. Alunskifferns — oljeskifferns — bildning antages ha skett för 300 à 400 millioner år sedan i vatten i skyddat läge med rikt djur- och växtliv. Det i slammets inmängda organiska materialet förintades småningom med undantag för mera motståndskraftiga substanser såsom vax-, harts och fettämnen, vilka omvandlades till bitumen. Ur den bituminösa skiffern kan genom uppvärmning och destillation utvinnas råolja, okondenserbar, s. k. permanent gas och ammoniak.

Som beläggning har den nämnda skiffertungan på Yxhultsområdet en cirka 3 km bred terrass av kalksten, täckt av relativt tunna jordlager. Denna kalkstensterrass, som synes vara avbruten vid Kila-området, utgår något norr om Yxhult. Både kalkstenen och alunskiffern äro rika på fossil. Mest kända äro kalkstenens *orthoceratiter*, förstenade, cellindelade strängar, bildade av ett blötdjurs successivt avsatta boningskammare av kalkskal. Själva

djurets utseende är ej känt. En annan art, också förekommande i kalkstenen, är *trilobiterna*, de förstenade, strimmiga ryggskalen av ett slags kräftdjur, av vilka ända till 2.000 arter lära vara beskrivna. Fossilerna erbjöd till för ett tjugotal år sedan jämte lagerföljden de viktigaste hållpunkterna för den geologiska tidsberäkningen. Numera användes vid denna en ny, analytisk metod, i vilken proportionen mellan det radioaktiva ämnet *uran* och *uranbly* eller *uran* och *helium* spelar huvudrollen.

Vid den nämnda djupborrningen vid Bredsäter visade borrkärnan följande lagertjocklekar under jordtäcket: kalkstenslagret cirka 5,60 m, alunskifferlagret cirka 17,5 m,* under detta ett cirka 9 m tjockt lager av lerskiffer, därunder ett cirka 21,5 m tjockt lager av sandsten och under denna slutligen närmast urberget ett 10 cm tjockt lager av föga omlagrat vittringsgrus.

I fig. 6 har jag sökt att helt schematiskt återge ett i huvudsak nordsydligt vertikalsnitt genom Kumla. Bilden, i vilken för åskådighetens skull höjderna äro ritade i större skala än längderna, bekräftar för Kumlas del de i fig. 4 framställda förkastningsförhållandena. Kalkstenslagrens stupning mot söder är i yxhultsterrassen i verkligheten knappast märkbar. På sina ställen, t. ex. i ett kalkbrott vid N. Mossby i terrassens utkant mot nordost, är förhållandet ett annat. Lagren, som där ligga s. a. s. vid sidan om skiffern, stupa betydligt mot nordost. Verk av en förkastning eller av landisen? Om denna senares kraftresurser får man ett begrepp, när man hör geologernas uppfattning att hela *Vranaplatån* i Sköllersta, vilken har en areal av cirka 3 kvadratkilometer och en höjd över

*) I ett borrhål vid *Hynneberg* har uppmäts ej mindre än 19,5 m, den största alunskiffermäktighet, som hittills iakttagits i Närke.

KUMLA ÅKERI

Innehavare: Henry och Harald Karlsson

REKOMMENDERAS!

Utför alla slags körningar
Försäljer Ved, Grus, Kalk, Torvströ

Tel. 70658, 70659

Från gamla albumblad

Julbladet presenterar härmed en ny sida; början till ett *Kumla porträttgalleri*, om man så vill. Redaktionen är viss om att bladets äldre vänner skola finna det kärt att i vår samling känna igen dragen hos länge sedan bortgångna och de unga få här se den jordiska avskuggningen av kanske nog så betydelsefulla personer, som äro dem kända blott genom hörsågen. Galleriets betydelse för den framtida Kumla-forskningen kan knappast överskattas. Förutsättningen för dess fortgång är emeller-

tid helt beroende av läsekretsens medverkan. Red. uppmanar därför ägare till äldre porträtt eller andra bildverk av intresse för hembygden att benäget ställa dem till förfogande. Det är givetvis önskvärt, att porträtten åtföljas av några korta biografiska uppgifter efter mönster här nedan. Alltså ärade läsare: Rannsaken gamla album, chiffonnierer och byrålador och delgiv redaktionen resultatet!

Hemmansäg. och Landstingsmannen *Adolf Jonsson*, i N. Mossby, född 1835, död 1909.

Gossarna *Wilh. Rosengren* (sittande) och *Emil Adlers* år 1868. *Emil Adlers* föddes på Yxhult 1858 och dog i Örebro 1936.

Tullförvaltaren i Stockholm, filosofie doktorn *August Adlers*, född i Kumla 1823, död i Stockholm 1901.

Kronolänsmannen i Kumla *Axel Flyckt*, född 1835, död 1887.

slätten av 15 m, icke ligger på sin ursprungliga plats, utan av landisen skjutits en kort sträcka i dennas rörelseriktning, d. v. s. mot söder. »Vranaplatån är måhända den största av den kvartära landisen skjutna skolla, som påvisats i vårt land» (D:r Westergård).

Av de lösa jordlager, som på berggrunden givit socknen dess ytmodellering, är Örebroåsen, Kumlas ryggrad, den betydelsefullaste. Denna rullstens- och grusås bär socknens huvudväg; vid denna finnes socknens troligen äldsta by med ättehögar — *cumuli sepulchralis* — vilka sannolikt givit socknens dess namn. Kumla är nämligen på närkesmålet pluralformen av kummel, gravminnesmärke. Socknen har också ett kummel i sitt sigill, Socknens topografi skulle med få ord kunna uttryckas så: *en mäktig ås med en bred ådal på var sida*. Jordtäcket tjocklek växlar betydligt. Mosjöbotten har på sina ställen jord och lera till 20 meters djup. På övriga låglänta områden utgöres åkerjorden huvudsakligen av lera, i ådalen från Örsla till Torp av svåmlera, i Mosjöbotten dyjord samt vid

Ekeby i norr liksom på spridda ställen i skogsbygderna av torv i mossarna. I de höglänta områdena är jordarten krosstensgrus, som i socknens sydostligaste del är kalkhaltigt. I dessa områden äro flyttblock vanliga. Som Kumla socknens utpost i väster finnes vid *Kilamossen* ett jätteblock, beläget i 3 socknar, 2 häraden och 6 byar. En 40-årig sprängskada på blockets kråklingesida vittnar om behovet av att detsamma genom fridlysning får det hägn, som 1909 års lag om skydd för naturminnen avser.

Källskrifter: *Blomberg och Holm:* Geologisk beskrivning öfver Nerike och Karlskoga bergslag samt I'ellingsbro härad; *von Post:* Närke, En landskaps-skiss, Sv. Turistföreningens årsskrift 1930; *Högbom:* Istiden. Verdandis småskr. 6; *Dahlberg:* Vi och vår värld; *Westergård:* Nya djupborrningar genom äldsta ordovicium och kambrium i Östergötland och Närke; *Sundius:* Oljeskiffrar och skifferoljeindustri; *Bergdahl:* Strövtåg kring Hallsberg; samt *Westergård:* Skifferoljeborrningarna i Yxhultstrakten i Närke 1940. Det sistnämnda arbetet har en ny och intressant berggrundskarta.

Henning Julin.

KUMLA SPARBANK

GRUNDAD 1848

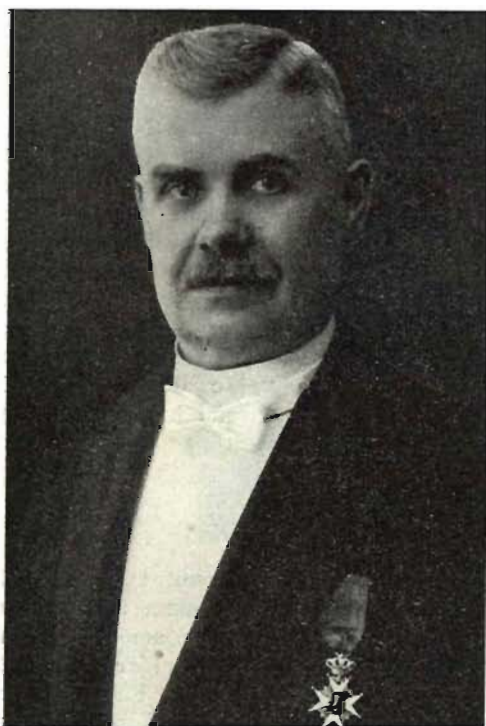
Reservfond:
700,000

Expeditionstid: Helgfria dagar kl. 10—14 (2 em.)
Lördagar kl. 10—15 (1 em.)

Styrelsen sammanträder den 5, 15 och 25 i varje månad

RIKSTELEFON 70012

Insatta medel:
6,700,000

C. G. Ström

Smedsonen, som blev framstående industriman

Startade skofabrik i Kumla redan 1899

Skicklig yrkesman, som alltid fordrade kvalitetsarbete

Som framgick av Kumla Julblad 1940, så är det utgivarens mening att i de närmaste numren av tidningen, i ord och bild erinra om några av handskomakeriets mästare, som var och en på sitt sätt byggt upp den imponerande skoindustrin i Kumla, vars betydelse för orten knappast kan överskattas. Vår översikt började i förra numret med nyligen avlidne fabrikör A. G. Andersson. Här nedan återges några anteckningar om det andra stora industrinamnet i Kumla, framlidne fabrikör C. G. Ström.

Fabrikör Carl Gustaf Ström föddes i Tysslinge socken år 1865. Fadern, som var smed, avled tidigt, varför Carl Gustaf och hans broder redan i unga år nödgades lämna hemmet för att själva förljåna sitt uppehälle. Under de bekanta nödåren i slutet på 1860-talet var det brist på livsmedel och pengar att köpa de knappa förråden med. Carl Gustaf fick därför från början vänja sig vid en nästan spartansk enkelhet, men som han var en energisk och målmedveten pojke, lät han sig inte hindra av svårigheterna, utan dessa sporrade honom snarare till att försöka komma fram.

Han inackorderades som lärpojke hos en skomakarmästare Bergstedt i hemkommunen, och hos denna fick han de första lärospånen på det område, inom vilket han med tiden skulle bli en av förgrundsförarna i en framåtgående storindustri.

En vänskap som höll.

I tolvårsåldern flyttade han till Katrineholm, och där konfirmerades han i Stora Malms kyrka. Några år senare blev han utlärare hos skomakarmästare Olof Andersson. Hit kom en dag en annan närking och sökte arbete, vilket även lyckades. Mellan de båda gesällerna, den 16-åriga Carl Gustaf Ström och den några år äldre Albert Årsell, knöts en vänskap som höll livet ut. Deras mästare,

Olof Andersson, greps en dag av Amerikafeber och stängde verkstaden med påföljd att de båda närkingarna blevo arbetslösa. Årsell reste då till Gnesta och skaffade både sig och sin kamrat arbete. Innan han tillträdde platsen gjorde han en rond på marknadsplatsen och träffade sanman med en bekant från hemorten. Denne, vars namn var P. W. Olsson från Frommesta i Ekeby socken, övertalade Å. att arbeta på hans verkstad i stället och även att söka få sin kamrat med till Frommesta. Ström packade ihop sina tillhörigheter, tog tåget till Vingåker, knogade därifrån landsvägen till Läppe, varifrån han tog båten till Örebro. Där möttes han av Årsell och deras nye mästare. Inte kunde Ström då ana, att han 50 år senare skulle bli villaägare i Läppe och få uppliva minnen från dessa hårda år.

Sko- och läderhandlare.

Till »skomakeriets förlovade land» Kumla kom Ström och Årsell 1882. Första åren konditionerade Ström hos bl. a. P. Jansson i Pettersburg (vid nuv. Kvarngatan.) År 1888 etablerade han egen verkstadsrörelse i lägenheten Vårby vid nuv. Kungsvägen, som då ägdes av Erik Johansson. Något större startkapital hade Ström inte lyckats spara ihop. Men 60 kronor fauns disponibla och för dessa slantar köpte han läder hos F. A. Carlsson. Affären gjordes upp i nuvarande komministergården, som da låg

Kumla Gummiverkstad

Innehavare: Manne Larsson

TELEFON
70350

Försäljer Bilringar, Oljor, Bilar
GENGASVED & -KOL

Strömsborg 1901.

vid Hagendalsvägen, och som ett kuriosum kan nämnas, att Ström 1908 köpte den villan och flyttade sin bostad dit.

Femårsjubileet som egen mästare kunde celebreras med att flytta in under eget tak. Ström hade nämligen låtit uppföra ett tvåvåningshus vid Stenevägen, och detta hus kallade han Strömsborg. I övre lägenheten öppnades sko- och läderhandel. Senare startade Ström en filial i Sannahed, där det fanns marknad för en dylik affär, eftersom husar- och infanteriregementena då ännu funnos kvar där.

Antalet gesäller varierade ganska mycket, och dessa voro på den tiden vanligtvis inackorderade hos mästaren. Så var även fallet hos Ström, varför husmodern hade ett krävande arbete att jämsides med de egna familjen ordna för de mer eller mindre anspråksfulla gesällerna.

Tillverkningen utgjordes framförallt av resårskodon. Största delen såldes till skohandlare i Stockholm och Uppsala. Ström besökte själv skoaffärerna och tog upp order, som sedan tillverkades efter hemkomsten. I Stockholm övertog Ström själv tvänne affärer — en på Humlegårdsgatan och en på Östermalmstorg. Dessa överläts 10 år senare till brodern, P. A. Ström, som fortfarande innehar dem.

På verkstaden gjordes också nåtlingar och slars bottenläder, som sedan hämtades av hemskomakarna i bygden, vilka sysselsatte sig med botteningsarbete den tid, som blev över efter skötseln av det lilla jordbruket.

Sign. har i Kungliga Bibliotekets tidningsarkiv funnit följande annonser, som varit införda i Örebro-tidn. omkring sekelskiftet.

»Köp Skodon! Välsorterat lager af finare och gröfre såväl fabriks- som handgjorda Herr-, Dam- och Barnskodon. Mindre nummer af Damresår-, Snör och Kuäppkängor realiseras samt ett parli Herrknäppkängor, starka, handgjorda till 9.50 samt Snörkängor och Resårskor äfven till billiga priser. Stort urval af nåtlingar. C. G. STRÖM.»

»Köp Läster! Stort urval för både finare och gröfre skodon. Äfven säljes lästhållare av A. Olssons patenterade tillverkning, då den som arbetar med bottning af skodon kan stående utföra arbetet, hvilket betydligt underlättar

detsamma. I bruk varande finnes till påseende hos C. G. STRÖM.»

Fabriksrörelsen börjar.

Enl. Sveriges offic. statistik av år 1915 började Ström fabriksdrift 1899 då rörelsen flyttades till Strömsnäs (Widells). De första maskinerna voro läderstans, slipmaskin, lädermangel och senare avlappningsmaskin. Vid läderstansen började vännen Albert Årsell för att sedan bli förman.

När den första motorn å 1 hkr en kväll vid åtta-tiden var färdiginstallerad och skulle igångsättas, inväntades detta ögonblick med den största spänning av handskomakarna, fastän arbetet fortgick sedan kl. 7 på morgonen. De flesta arbetstempona gjordes dock alltjämt för hand. Med sin arbetsstyrka på 20 man hyste Ström förhoppning om att få fram ett dussin par pr dag, vilket också snart lyckades.

Kumlas första gengasverk.

Redan 1909 var ett gengasverk inrymt i fabriken vid Strömsnäs. Det var i huvudsak av samma system, som de nu använda för koleldning. En 22 hkr. amerikansk motor klarade hela fabriken maskineri under åren 1908—12, medan energi för lyset måste inköpas. Fabriken var Kumla elektricitetsverks första abonnent på motorenergi. Det var inte så noggranna föreskrifter på den tiden. Leverantören hade t. ex. inte ens en strömbrytare, med vilken kraften till skofabriken kunde brytas.

Fabrikationen utvidgas, ny fabrik.

Fabriken i Strömsnäs blev med åren, trots tillbyggnad vid ett par tillfällen, otillräcklig för att nöjaktigt betjäna den alltmer ökade kundkretsen. 1912 var Ström fast besluten att bygga ny fabrik. Men var? Både Örebro och Motala lekte i hägen. Kumlaskorna hade i viss mån kommit i vanrykte, genom att många yrkesutöfvare, som salde sina tillverkningar till grossister och därigenom inte behövde känna ansvar för sina varor, ej voro så noga med att få fram goda kvaliteter. Ett utmärkande drag för fabrikör Ström var, att han aldrig gav avkall på kvaliteten. Han föredrog då att kalkylera med ett högre pris hellre än att sänka kvaliteten, viss om att han i det långa loppet skulle hävda sig.

Ström övergav dock inte Kumla. 1912 lyckades han förvärva ett större område intill Yxhultsbanan och södra järnvägsövergången Här påbörjades också samma år en stor fabriksbyggnad i fyra våningar med Carl Lind som arkitekt och byggmästare. Fabriken blev färdig 1 aug. 1913 och vitsordades för sin modernitet och prydliga arkitektur. Den uppfördes av tegel och förseddes med ljuddämpande cementgolv på järnkonstruktioner. Nedre våningen inreddes till stanssal, lagerkontor och lagerrum, andra våningen med en enda stor maskinsal på över 800 m² golvyta, och i tredje våningen förlades kontorslokalerna,

Välkomna och köp
Blommor till Julbordet!

Ernst Ericsson

Blomsterhandel & Handelsträdgård

K u m l a

Telefoner:

Affären . . . 70515

Trädgården 70255

Beställningar av Kransar och Buketter mottågas

Personalen utanför Strömsnäs 1908.

nåtlingen samt Carl Claessons avdelning för mera lyxbetonade skodon. Vindsvåningen var avsedd för tillskärning och skinnlager.

1942: På toppen av modernitet.

Sedan många år tillbaka har fabriken ombyggnad planerats, och för c:a 10 år sedan voro de första ritningarna färdiga. Förslaget kom emellertid icke till utförande, emedan samtliga problem därigenom icke funno sin lösning, utan planerna måste omarbetas.

Då i och med den ökade krigsfaran påfordrades ett skyddsrum skulle byggas, uppgjordes en ny generalplan för hela fabriksbyggnadens modernisering. Den största delen av dessa arbeten har nu utförts. Förutom att ett solitt skyddsrum byggts i den utgrävda källarevåningen har fabriken påbyggts på södra gaveln. Till denna påbyggnad ha förlagts, förutom en del förut trangbodda avdelningar, moderna toalettavdelningar för den manliga personalen samt en högmodern panncentral, varifrån alla byggnaderna få sin värme. Då fabriken byggdes år 1912 fanns varken vatten- eller avloppsledning, varför grundvattnet stod så högt, att källarevåning icke kunde byggas och därför måste värmeledningen konstrueras för lågtrycksånga. Detta värmesystem har nu helt slopats. Samtidigt med den nya värmeledningen har även helt ny ventilationsanläggning införts, varigenom en god luftkonditionering uppnåtts. Det gamla trappornet har påbyggts och i de nya utrymmena ha inretts förmansrum, toalettavdelning för den kvinnliga personalen samt en modern hiss anläggning, som tillsammans med en mindre varuhiss i nybyggnaden förenklar kommunikationerna inom fabriken.

Genom dessa tillbyggnader blevo utrymmena i utbygget

på fabriken östra sida lediga. Dit ha nu avklädnings- och tvättrummen förlagts.

Vidare har takkonstruktionen på fabriken norra del t. o. m. trappornet ombyggt i stil med tillbyggnaden samt betongbotten inlagts på fjärde våningen. Dessa nya takkonstruktioner ha helt utförts av sten, och då fabriken därtill genom stenväggar indelats i sektioner samt fabriken från början byggts med 3 bottnar av betong, blir brandrisken mycket liten.

I den ombyggda norra delen ha kontor, skinnlager och modellavdelning inflyttat. De nu nästan oersättliga värden, vilka ligga i ett så stort skinnlager som denna fabrik med så omfattande tillverkningsprogram måste ha, komma således att förvaras på ett ut brandskyddssynpunkt säkert sätt.

Jämsides med dessa byggnadsarbeten fortgår sedan många år en ständig modernisering av lokaler, maskiner och tillverkningsmetoder. Fabriksledningen har insett nödvändigheten av ljusa och hygieniska arbetslokaler samt modernaste teknik för att tillverkningen skall bli av bästa kvalitet.

God och omtyckt arbetsgivare.

Arbetareantalet, som före 1913 varierade mellan 100 och 150 uppgår f. n. till över 200. En hel del av de kumlaiter, som under de senaste 25 åren startat egna skofabriker, ha tidigare varit anställda hos Ströms. Som ett betecknande drag för fabrikör Ström må nämnas, att han aldrig öroades av någon avund till konkurrenterna. När t. ex. någon förman eller annan anställd uppsade sin plats för att starta ett eget företag, visade han trots den många gånger ganska kännbara förlusten av en prima arbetskraft stor älskvärdhet och önskade honom framgång. Han för-

Gust. Johanssons Åkeri

Johanneskyrkogatan, Kumla

REKOMMENDERAS

Alla slags transporter till humana priser

Körningar till och från Örebro varje dag

Telefon 70116

*C. G. Ströms skofabrik
efter planerad ombyggn.*

summade heller aldrig att till denna sin välgångsönskan foga uppmaningen att alltid hålla på kvaliteten.

Då han på sina besök hos kunder fick tillfälle att se sina f. d. arbetares fabrikat, sparade han aldrig på erkännande för god vara.

De många vändskofabrikerna i Kumla kan betraktas som avläggare till Ströms. Vid sekelskiftet gjorde nämligen Ström bekantskap med smälänningen J. A. Gartz, som då var vändmakare i Malmö. Gartz anställdes, och i och med detta startades Kumla första vändskofabrik. Vändmetoden vann många handskomakares gillande till följd av de enkla och billiga verktyg, som erfordrades. Det behövdes ej heller så lång lärotid, varför många Kumlaskomakare med framåtanda snart voro sina egna fabriker.

Ström var en god arbetsgivare och såsom sådan omtyckt av alla. Villigt räckte han sina anställda en hjälpande hand. Egnahemsrörelsen hade i honom en varm förespråkare. Redan några år efter sekelskiftet inköpte han tillsammans med grosshandlare Burén en stor del av sin svärfars hemman i Södra Mos och styckade den till tomter. Få fabriker torde i dag procentuellt sett ha flera anställda med egna hem än Ströms fabrik har.

Redan från fabriken start hade fabrikör Ströms nedärvda mekaniska anlag varit honom till stor hjälp, ty de första maskinerna voro inte fulländade konstruktioner utan behövde förbättringar på många sätt. När den nya fabriken byggdes, lade han stor vikt vid att icke endast fabriken skulle bli modern utan han anskaffade även den modernaste maskinpark, som stod att få, vari ingick kullagertransmission, som då ännu icke slagit igenom.

Sjukkassan vid fabriken startades av Ström, som gav den ett starkt stöd genom ytterligare gåvor samt genom en frisångsfond för personalen vid Örebro lasarett. Genom en storartad donation har dessutom gamla och sjuka anställda ihågkommit.

Genom en ögonsjukdom, i 70-årsåldern tvingades Ström att avstå från mera aktiv verksamhet. Hans intresse för fabrikationen forlfor dock. Så sent som ett par dagar före sin bortgång infann han sig på fabriken och granskade skodon och gav sitt omdöme.

Det fanns en hjärtlighet och glädje i hans ord.

Fabrikör Ström offrade mycket av sin tid på ideell verksamhet samt för kommunala uppdrag. Hans insats inom frikyrkorörelsen är vida känd. Pastor J. R. Rickardt har här nedan lämnat några data och hägkomster om frikyrkomannen C. G. Ström.

Fabrikör C. G. Ström var en man, som kom att betyda mycket för den frikyrkliga verksamheten i Kumla. Ansluten till Kumla Friförsamling den 15 januari 1893 togs från första stund hans krafter i anspråk för församlingens alltmer omfattande verksamhet. Han var en av förslagsställarna till det stadgeförslag, som antogs vid ett sammanträde våren 1897 och enligt vilket församlingens angelägenheter skulle handhas av en av församlingen vald styrelse. Redan samma år valdes ock den första styrelsen. Den kom dock fabrikör Ström ej att tillhöra, han valdes den gängen till revisor. Samtidigt invaldes han till ledamot i byggnadsstyrelsen, vars kassör han blev. Den uppgiften blev krävande nog, ty det året byggdes Johanneskyrkan. Inom kort blev dock fabrikör Ström invald i styrelsen, som han sedan tillhörde i omkring 35 år, därav något år som kassör och över 30 år som ordförande.

Fabrikör Ström var ju ekonomiskt stark och kunde alltså även ekonomiskt stödja den frikyrkliga verksamheten. Han ville det även. Aldrig knotade han, även om stora offer krävdes av honom. Insåg han betydelsen av offret, gav han det med glädje. Och fri som han var från allt partisinne, var det ej blott Friförsamlingens verksamhet han offrade för, även andra hjälpte han med samma frikostighet. Yttre missionen hade i fabrikör Ström en varm understödjare.

Någon talare var inte fabrikör Ström. Men när han sade något lyssnade alla till. Det fanns en hjärtlighet och glädje i hans ord, som ovillkorligen vann alla. Därtill vilade över honom en pondus, som aldrig förfelade sin verkan. Ingen hade lust att säga emot, då han framlade sina förslag, även om man hyste en annan mening. I regel voro ock hans förslag väl genomtänkta och syftade alltid till den andliga verksamhetens bästa.

*Skrivställ, Ramar, Album, Tavlor, Plånböcker
Portmonnäer, Portföljer, Almanackor, Jultidn.
Grammofonskivor! Stort urval!
Skrivunderlägg, Reservoarpenor*

Boken bästa gåvan!

Tel. 70056

**DOHLWITZ
BOKHANDEL**

Strid sökte han alltid undvika, men blev det någon strid, kunde han som ingen annan med några få ord ställa allt till rätta.

Det allmänna förtroende, som alltid omgav fabrikören Ström, gav åt den frikyrkliga verksamheten ett visst anseende även i icke frikyrkliga kretsar, och hans sant kristliga livssyn blev tongivande även där den frikyrkliga verksamheten som sådan icke kunde göra sig gällande. Hans minne kommer att leva i denna bygd så länge frikyrklig verksamhet här bedrivs, och hans namn har gått till den frikyrkliga verksamhetens historia. Ärat och aktat.

Verksam för vatten- och avloppsfrågans lösning.

Vid municipalfullmäktigeinstitutionens införande i Kumla 1913 tillhörde Ström den första uppsättningen fullmäktige och kvarstod tills han på grund av ohälsa nödgades avsäga sig.

»Fylsta ljus och grus» hette en förening, som Ström var med om att bilda någon gång när seklet var ungt. Föreningens uppgift var att anskaffa grus billigt till sina medlemmar och att få till stånd gatubelysning. Ett grustag inköptes öster om nuv. Weidermans garage, och därifrån kördes stora kvantiteter grus till de vattensjuka toniterna och vägarna. Ett par Lux-lampor uppsattes vid Villagatan. En trälrotloar utlades på Stenevägens södra sida från järnvägsövergången fram till samhällsgränsen i väster. Det var inte så lätt då som i våra dagar att få något utfört. Istället för att som nu sända in en begäran till stadsfullmäktige, fick man skriva ut en lista och med denna vandra omkring till grannar och andra för att få medel till någon förbättring av vägar och belysning. Vägarna var veritabla träsk och synnerligen svårframkomliga under den mörka årstiden.

För vatten- och avloppsfrågans lösning var fabrikören Ström även synnerligen verksam. Redan 1908 kom han med i en femmannakommitté, vars mångåriga omfattande utredningsarbete slutligen resulterade i att vattenledningsfrågan löstes på ett i allo lyckosamt sätt alldeles i lagom tid. Anläggningen blev nämligen färdig 1914, innan världskriget försvårat anskaffningen av material och dessa jämte arbetslönerna stigit. Men för att få fart på företaget måste Ström själv inköpa det för vattenverket lämpliga området, vilket han sedan till självkostnadspris överlät till samhället.

Då underrättelsen om fabrikören Ströms bortgång spreds i Kumla en höstdag 1940, väckte det allmän förstämning. Överallt hade man varma vitsord om den folkliga och högst sympatiska fabrikören, och man var ense om att en sann och ädel man gått ur tiden.

N. H.

Kumlaiteer på sommarliv i Lappmarken

Av Hugo Ericsson

Vi närma oss fjällen.

I en djup dal mellan Graipesvare och St. Gemon ligger på en grön slänt ned mot Gikasjön den lilla fjällbyn Graipesliden. Folket i byn har tre mil till närmaste landsväg. Antingen över den stora Kultsjön eller på vindomsusade stigar över högtjällen.

Vi sitter och äter småkakor och dricker mjölk i en av de små stugorna i byn, när svårigheterna för en husmor i ransoneringslider kommer på tal.

— Hur bär ni er åt på en så här avsides liggande plats?

— Vi gör våra inköp i Skansholm, och det svåraste är att planlägga för en hel period. I början var det nästan omöjligt, men nu går det riktigt bra. Man blir snart van.

Från Graipesliden till Skansholm är det 8 mil. Telefon, buss, båt, bärning.

Ja, just matfrågan var det svåraste problemet även i sommarens långfärd. Man kunde inte räkna med proviantering i byarna längs leden, möjligen mjölk och kanske potatis, utan allt måste föras med redan från starten.

För säkerhets skull hade vi börjat att spara i god tid.

Mellan jul och midsommar hade alla GS-kuponger förvandlats till konserver, en kaka bröd i veckan ersatts med kupongfritt och kaffepannan sjudit av renodlat ollonbrus.

När kanoterna sattes i Volgsjön vid Vilhelmina fanns proviant ombord för 35 dagar.

Färden skulle gå från Vilhelmina station uppför Ängermanälven till den stora fjällsjön Ransaren, därifrån över vattendelaren till sjön Fättjaure och med Vojmån utför till Vojmåns station. Med strandhugg här och där, en sträcka på ca 35 mil, hela tiden i Vilhelmina socken, som bekant en av landets största, större än hela Skaraborgs län.

Malgomaj visade vad den kunde.

När kanoterna startade från Vilhelmina gassade solen härligt, men vinden var kall. På tio mils håll blixtrade den helt snöklädda toppen av Marsfjället. Snart skulle vi trava däruppe — om vådrets makter ville.

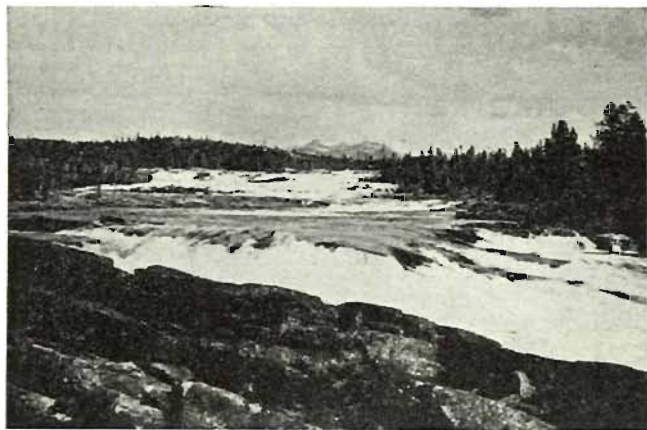
KUPONGFRIA JULKLAPPAR!

Med tanke på svårigheten att offra kuponger till JULKLAPPAR ha vi lagt upp en riklig sortering av kupongfria julpresenten.

Klämningstyger i siden, Garnityr och Nattlinnen, Silkesstrumpor, Handväskor, Handskar, Skidjackor av konstsidan, Skidmössor, Konstsilkedukar, Res-effekter m. m.

Tel. 70060

KULLBERGS EFTR. STURE MELANDER

Långforsen.

De små sjöarna Maksjön och Varrisen samt strömmarna mellan dem och den stora randsjön Malgomaj bjödo inga svårigheter, men Malgomaj visade under någon halvtimme vad den kunde.

En åskby kom med rasande fart störtande över sjön och rev på några ögonblick upp en fruktansvärd sjögång, som del skulle ha varit svagsint att försöka trotsa. Ingen märkte dock, att sjön bröt ett trettiotal meter från stranden, utan vi rände rält på. Sten runt omkring. Sjön vräkte, de små kanoterna med sina tunga laster dunkade och slog mot stenarna. Här hade då sannerligen inte Malgomaj sitt största djup, 117 m. I det mest kritiska ögonblicket kom kanoterna fria, stegrade sig, redo upp på en vågkam, försvunno där bakom och började så löpa med sjöhävningen, medan fyra par ögon ivrigt spanade efter en rädda fritt vatten in mot land.

I relativt lå bakom en udde hamnade vi.

Otur det där, en timma senare hade inte gjort något, ty följekanoten skulle överbringa hälsningar till en familj någon kilometer längre upp, och det var meningen att vi just i dag, midsommardagen, skulle ha gjort strandhugg där.

Askbyn gick snart över, men då läkten voro resta blev det att stanna för natten.

Västerbottnisk gästfrihet.

Och det blev morgon med flupaddling över den nu soldränkta Malgomaj. Snart nog sutto vi i »hälsningsgården» vid ett välförsett kaffebord och hörde värdfolket berätta och berättade själva. Far i huset ömsade på finkläderna och skickade den blå-gula flaggan i lopp. Nu visste bygden kring sjön, att här var det långväga främmande.

Jag har vandrat till fots, genom Värmland från Karlstad i söder till norska gränsen i norr, så jag vet, att värmlänningarna sedan gammalt satt en ära i att betraktas som ett av Sveriges gästfriaste släkten, men innan jag varit här uppe i fyra dagar hade jag fått den uppfattningen, att den värmländska gästfriheten endast är en svag skuggbild av den västerbottniska fornen av samma dygd. Vare detta nog sagt.

När kvällen kom, hade vi, trots allt, inte bara lunnit med att konsumera mat och dryck utan även halva Malgomaj.

Den stora natursensationen bjöd Malgomaj under Forsbergsbergets väldiga stup.

Några berömda forsar.

I nordändan av sjön kommer Angermanälven indansande. Uppför den kan ingen färdas, men landsvägen följer med genom dalstråket, och på den rullar hjul doningarna lätt och bekvämt.

Mellan Kultsjön och Malgomaj, en sträcka på c:a 2 mil, sänker sig älven omkring 200 meter och bildar på flera ställen en rad berömda forsar. Här några: Dimforsen, Harrforsen, Hällforsen, Bieliteforsen och Langforsen. Vilken är vackrast? Harrforsen, vars sammanlagda fallhöjd är 17 meter. Men ändå.

Står man på landsvägsbron vid Langforsen, har man den skummande, brusande, virvlande forsen i förgrunden och i bakgrunden den i blått och vitt tecknade silhuetten av Marsfjället, en äkta lappiändsk naturbild.

Vid Kultsjön mötte regn. Vi tältade, dikade kring tälten och gjorde oss beredda på det värsta. Namnet Kultsjön lär vara av lapskt ursprung och betyda »Oväderssjön», och under ett par dygn med åska, regn och hård vind gjorde den verkligen skäl för namnet.

Till Marsfjällets topp, 1,589 m. ö. h.

Ett studium av kartorna visade, att man kunde gå 7 km. landsväg till Grytsjön, därifrån 2 km. stig till östra Marssjön, få bat över de två Marssjöarna till Marsliden och ta den leden till Marsfjällets topp. När nu den hårda fjällvinden tycktes bli permanent, var det ingenting att fundera på. Den ena hjuldningen apterades till kärra, på vilken allt i utrustningsväg för fjällfärden stuvades, och så bar det av.

I kvällningen restes tälten i Marsfjällets skugga. (Läs Bernhard Nordh: I Marsfjällets skugga och Fjällfolk). En bestigning av detta väldiga högtfjäll möter inga egentliga svårigheter. Brant och därför arbetsamt, men det är allt. Vät uppe ovan trädgränsen fick vi kännning av den hårda vinden. Men likt gammelstintan levde vi på hoppet, att det skulle bli bättre på andra sidan skalet, ett trängt pass mellan två väldiga fjälljättar, och efter några timmars vandring med många, många raster nåddes STF:s kåta, just i trädgränsen på andra sidan fjället. Här skulle vi stanna, tills det blev sådant väder, att en uppstigning till toppen kunde löna sig.

Synd att inte tälten kom med, ty kåtan var en be- drövlig historia, som man helst förbigår med tystnad. Om halva eldpallen och hela den otympliga platkonstruktionen till röfång vore puts väck, skulle nog ingen beklaga det.

Så kom dagen med idealväder, strålände solsken, för årsliden utmärkt sikt, varmt och lugnt.

Utan saknad tog vi farväl av kåtan, axlade ryggsäckarna och vandrade a stad över fjällheden upp mot toppen.

Det går inte att skildra, vad den fjällbitne ser och upplever på toppen av ett högtfjäll, där synranden är en rad gnistrande snöfjäll och en till synes oändlig skara sjöar ligga utbredda under ens fötter. En liten sjö på nord-ost sidan t. ex. höll just på att kasta sitt vinterok. Stora isflak flöto omkring på ytan. Dato: 4 juli. Och tystnaden, blot då och då störd av någon sten som lossnar och faller djupt, djupt, hur skall man skildra den. Men alldeles livlöst var det ändå inte. En stor svart fagel jagade mellan Stortoppen och Kakkankaisse.

Timmarna rullade snabbt undan, och snart bar det utför med kurs på Marsliden.

I den lilla byn under Marsfjället var det fullt uppror. Ej så underligt, ty två kor och ett får hade blivit rivna av björn på samma dag men skilda ställen, så det var fråga om tre olika björnar, som strövade runt byn.

Som man stod där i skuggan av fjället, lågo stugorna i en underlig halv dager, det var senan kväll, och man

Stil-
sko

inreg. varumärke

... kvalitetsmärke för eleganta och
välsittande **damskodon**

från

A.-B. JONSSON & KJELLIN, KUMLA

tyckte sig se den första nybyggaren, Lars Pahlsson, komma genom skuggorna. Se hur han fällde skog, bröt mark, byggde hus, medan vildmarkens många underliga ljud blandades med fjällvindens stilla sus i björkarnas kronor. Dåtid, nutid, stor skillnad, men än lufsade björnar kring liden.

»Hur länge skall vi, lappar och fjällfolk, föda björnar och lodjur? Rovdjurslagen måste bort.» Rösten är lägnämd men energisk. »Eller kallar ni det här för vetligt? En dag för några år sedan gick en karl i skogen några mil nordpå. Av en händelse hade han bössan med. En björnhona med unge kom i hans väg och gick till anfall. Björnen blev skadskjuten, men karl'n illa riven. Han låg på sjukhus i två år. Men det är inte slut än. När han väl kom ut från sjukhuset, fick han åka in i fångelset för olaga björnjakt.»

Nu duggade björnhistorierna tält, och vi hade tid att lyssna, ty framför oss låg en mer än timslang motorbåtsfärd (bensindrivna Penta-motor) över de två Marsjöarna.

På uppresan hade vi gått markan mellan sjöarna, men nu hade inte föraren tid utan tog oss med utför i den lilla strömmen, björn, björn. Överlägset lugnt och skickligt manövrerade han båten, drog så igång motorn och smattrade vidare.

»Kunde dom inte inhägnat något stort område, någon sorts nationalpark, och mata in björnarna dit. Då kunde turister, som nödvändigtvis ska ha björnar rännande kring hasorna, också få sitt lystmäte. Björnarna skall väl hela landet försörja å inte bara vi fattiga människor ovan odlingsgränsen.»

Motoru tystnade. Båten gled in mot land, skrapade i sanden och stannade. Natten var kall och klar. Vi stodo kvar på bryggan och sågo fjällbon staka ut båten på fritt valten, sågo honom mixtra med motorn och hörde den distinkta rösten: »Vi kan väl inte bli tjuvskyttar allihopa, så rovdjurslagen måste hävas. Spårsnön kommer i september, då blir det inte roligt att vara björn...» Rösten drunknade i motorbruset, som länge dröjde kvar över sjön i Sautos skugga.

Vi reste tälten och kojade för att på förmiddagen vara nere vid Kultsjöluspen. Nu var det lugnt och varmt med ett egendomligt blått dis över sjön. Stod det sig så här, borde vi kunna vara vid Fattmomakke imman natten.

»Över »oväderssjön».

Med friska tag sjöngo paddlarna sin sång och undan gick det. Snart låg Saxnäs akterut och den stora fjällsjön föröver men innan dess. I ett sund mellan ett par öar gjorde förpaddeln upptäckten. En stor svart fågel. Vi sutto tysta och läto kanoten glida. 15 m., 10 m., 5 m.; kameran färdig. Då lyfte han. Skottet gick. Bom. Men det var en korp.

Vid Stöken »raka» vi ryggar. An var det en bra bit kvar. Någon timma senare svängde kanoterna in i Fattmomakkeviken, och ett mil återstod av den beräknade dags-etappen.

I kvällningen hade vi kapellet tvärs vänster och började spana efter en lämplig tältplats. Kunde vara dags ge magen litet kristidskonserver och mandelpotatis. Det var visst frågan om nyponsoppa och vispgräddade också. Efter en dagstur på mer än 30 km., kunde man uppskatta dylika anrättningar.

Tänk om vi kommit till Fattmomakke fjorton dagar tidigare. Då pågick lappmåssa med liv och rörelse. Nu stod platsen så gott som öde och tom. En nomadskola pågick, och så fanns det en luftbevakning med, här som på så många andra platser, några cigarrettrökande flickor. Några av dem kommo roende i en båt. Viken låg alldeles spegelblank, omkransad av väldiga fjäll, och det hela artade sig till att bli verkligt vackert. Men så...

Från Marsfjället.

Stillheten och skönheten slets sönder av några oartikulärlerade vrål från flickorna. Men de var icke i sjönöd, och nappade gjorde det inte heller. Det var kanske därför dom skrek....

Vid det första frågetecknet.

Längst in i viken, just där älven kommer ut, sattes kanoterna på hjuldouingarna och rullades upp mot Grundfors över till den 5 km. långa Gikasjön, i vars nordliga ände en präklig brygga blev landningsplatsen. Nu var vi framme vid lärdens första stora frågetecken. Märkan mellan Gikasjön och Nedre Selet. En lättelur över till Selet avslöjade markans hemligheter. Värre än beräknat. Två km. frång stenig stig. Ett par mossar och några bäckar, det såg hopplöst ut. Å så regn. Vi försökte med den tyngsta kanoten. Tog den väl ett par hundra meter, och tog den med tillbaka igen. Minst två dagar skulle åtgå att få över de två kanoterna och all utrustning. Här stannade vi över natten för att sova på saken. Bortom märkan fauns ytterligare två kanske lika svåra och på andra sidan Ransaren en på 5 km. Av semestern återstod endast tio dagar.

Saken dryftades gemensamt, och chanserna att hinna vägdes på guldvag. De voro inte stora. Så slocknade lägerelden, men inne i tälten fortsatte skäl och motskäl att vägas.

— Tror du att din arbetsgivare skulle knorra mycket om du kom försent en tre, fyra dagar, kanske en vecka?

— Nej, knappast. Han har visst själv tänkt sig uppåt Marsfjällshaltet nån' gång, så han förstår nog det här, om jag säger som det är.

— Då paddlar vi tillbaka till Graipesliden i morgon o. hör efter, om det finns två starka karlar, som vill hjälpa oss över med kanoten. Eljest vänder vi.

Och det blev morgon. För kompisarna hade den snabbfotade Tiden fällt utslaget. Fick vi tag på bärare, skulle dom hjälpa oss över med utrustningen. Å så bar det av till Graipesliden. Till telefonstationen stegade vi. En man av det stora slaget stod på trappan, och sedan vi hälsat kom ärendet fram.

— En kanot över till Selet. Jo nog ska väl då gå. När skulle då bli av?

— Så snart som möjligt.

— Då kommer vi med detsamma. Ja ska bara ta rätt på pojken min.

Det tövade inte förrän hjälparna aulände.

— Hur ser han ut, Jasså, den där. Ha ni kummit över Malmogaj å Kultsjön i den?

Brevpapperet

bör vittna om god personlig smak...

Använd därför

SVENSKT ANTIKPRESSAT PAPPER

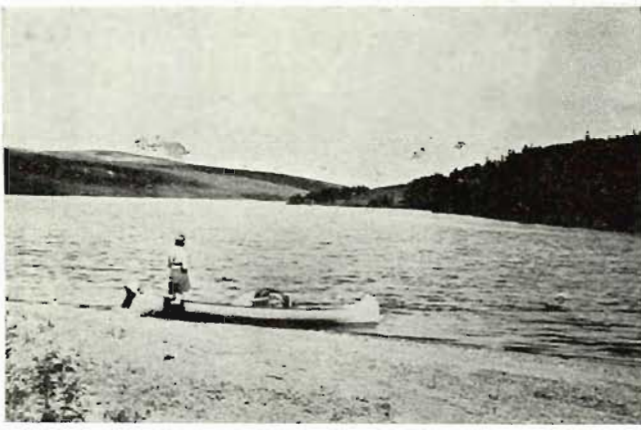
SVENSKT DIPLOMAT PAPPER

SVENSKT HAMRAT PAPPER

SVENSKT LINNAPRESSAT PAPPER

Efterfråga dessa förnämliga kvaliteter hos Eder Bok- eller Pappershandlare

I parti från JOHNSON HILL A/B - ÖREBRO - PAPPERSVARUFABRIK

Vid Ransaren.

- Ja.
- Då va som baddarn. Va väg?
- 50 kilo.
- Må känn.

Paddlarna surrades på relingsstöden, och så hjälpte vi dem upp med kanoten. Fadern tog den över huvudet, som en stor hatt med paddlarna vilande på axlarna. Sonen gick först med stäven mot axeln och ledde marschen.

Med kraftig basröst tog den äldre upp en visa, och så bar det av genom skogen.

Vi samlade ihop våra grunkor och stuvade dem för bärning. När vi gått några hundra meter, höjtade det i skogen och våra hjälpare uppenbarade sig. Klockan visade, att de använt en timma och tio minuter. Anande det värsta frågade jag hur det gått.

- Fint. Den ligger vid Selkanten.
- Vad vill ni ha för det här då.
- Å sex kronor för mycket?

Vi hade beräknat femton så vi prutade inte, utan med oförställd beundran såg vi efter dem, när de försvunno i skogen. Fjällfolk. Kanoten låg vid Selet utan det minsta fel. Så följdes vi åt tillbaka till Gikasjön.

- Kanoten sattes i.
- Go tur, å hälsa hem.
- Go tur, å välkomna efter.

Så svängde kanoten ut från bryggan. Några paddeltag förde den in i en flod av solglitter, och med St. Gemon i bakgrunden var det en oförglömlig skönhetssyn. Paddlarna höjdes till hälsning, och så försvann kanoten bakom en udde och var borta.

Mot det okända, äventyrliga.

Nu voro vi bara två. Skulle även vi försvinna bakom den där udden om några dagar. Det återstår allt se.

Tysta vandrade vi över märkan, satte kanoten i Selet och började färden mot det okända, äventyrliga.

Snart var det kilometerlånga Selet avpaddlat. Hur skulle den här märkan se ut. Vi togo oss iland några tiotal meter från älvmyningen. Jo, det var vackert. En stor myr låg framför oss.

Hoppande från tuva till tuva i den delvis blöta myren, tog vi oss över, och där lag Övre Selet. Å se, bortom Selet synes älvens silverstrimma och längst bort en flik av Ransaren. Genom kikaren såg det möjligt ut att kunna staka uppför den delen av älven.

På återvägen till kanoten följde vi älvens nästan nippartade strand, och nu kom en verklig överraskning. Marken var fast och jämn och höjde sig sakta in mot

en dunge av fjällbjörkar, en riktig park av lilleputträd. I dungen stod en fiskekäta, och från den ned till Nedre Selet ledde en härlig stig fullt tillräcklig för hjuldoningen.

Nu var saken klar. Kanoten stakades upp mot älven så långt strömmen tillät, drogs så ett tiotal meter över myren och låg på fast mark. Ån vänder vi inte.

Klockan var bara barnet för dagen, men en sådan gudabenadad tältplats, som här, kanske man aldrig får se någon mer gang. För sadana frestelser faller man med glädje.

Från Ransaren till Fättjaure.

Det mötte inga svårigheter att få kanoten i Övre Selet, och inte tog det lang stund att paddla över heller. Vi togo älvmyningen direkt, förvissade om att kunna staka och i nödfall dra kanoten uppför.

Förpaddeln tick ga hundstrand och bära med sig en ordentlig börda, medan jag ömsom stakade ömsom dragande tog kanoten genom strömmen. I och med att Ransaren naddes, var iragelecken numro tre klart.

Det är atskilliga år sedan jag första gangen kalkylerade en färd till Ransaren. Och sen dess har jag drömt mig dit upp många ganger. Och nu var jag här. Med kanot. Ransaren visade sig vara en genuin fjällsjö med solsken och värme och sma kluckande vagor över sin vida vattenvidd. Och vi njöt, njöt obeskrivligt, medan kanoten i helgdagstempo gled fram över den underbara fjällsjön för att i kvällningen skrapa stäven mot båt-länningen längst in i Fabmeluokte-viken.

Här kom nu iragelecken numro fyra, det sista. I STF:s resehandbok står på sidan 124: »Från Gielas vandrings på enkronasväg genom björkskog till Fabmeluokte».

Vi hade försökt få bekräftelse på denna uppgift men fått det svaret, att någon enkronasväg där emellan kände man inte till. Nu skulle det spörjas, vem som hade rätt.

En kilometerlång rekognosering gav besked. STF hade fel. Grundligt. Vägen var stakad, det var allt.

Det tog fem timmar att få över kanoten och all utrustning. Vi gjorde det på följande sätt: Två ryggsäckar stuvades fulla, övrig utrustning i kanoten på hjuldoningen. Först tog vi kanoten två, tre hundra meter. Svetta och trötta, vilade vi oss med att gå lätte tillbaka efter ryggsäckarna, buro dem till och förbi kanoten några hundra meter o. s. v. Som sagt, efter fem timmars slit lag alla grejorna vid Fättjaures strand, och man kände sig belåten med dagens prestation, som ju blev 15 km. i stället för 5.

Borkajaure, en dröm i blått.

På morgonen var naturen insvept i ett grått regntöcken och en ilsken nord-västan rev upp en otäck sjögang på Fättjaures milslånga vatten. Udan gick det, och på knappa tre kvarts timma låg sjön bakom ryggen, och vi kunde hämta andan under läland i Nedre Fättjaure. Pausen blev inte lang, regnet hängde i luften, och vi vilde nå landsvägen, innan det brakade löst. Ibland sker dock växlingar i väder och vind nästan blixtnabbt. Så nu. Molnläcket sprack sönder, vinden rev undan det och visade en cumulusklädd lappländsk sommarhimmel. Och där låg Borkajaure. En dröm i blått, blått...

Kanoten sattes i och en ny helgdagspaddling började. Var finns en storslagnare natur? Till höger Borkafjället, 1.348 m., till vänster Küttelfjället, 1.216 m. akteröver Daunatjäkko, 1.290 m. och föröver Saxenvarvo. Borkajaure ligger på 522 m. ö. h., en nivaskillnad alltså på 7-å 800 meter.

Under Borkafjällets mäktiga nästan överhängande topp reste vi tället för natten.

Forts. å sid. 46.

OLSSON & ROSÉN

SKOFABRIK

Specialfabrik för tillverkning av högklassiga, eleganta och moderna McKay och randsyddas Damskodon

Julbladets tryckeri

25 år

— Man säger, att Julbladets utgivare i dagarna kan 25-årsjubilera som boktryckare i Kumla. Hur är det med den saken?

— Det lär vara så, fast nog har de åren gått fort.

— Får man fråga, vad de första intrycken var av Kumla?

— De många skofabriker, de stora ungdomsskolorna och det märkliga ideella intresset imponerade mycket på mig.

— Hur gick det att trivas? Helander kom ju från det idylliska Hjo.

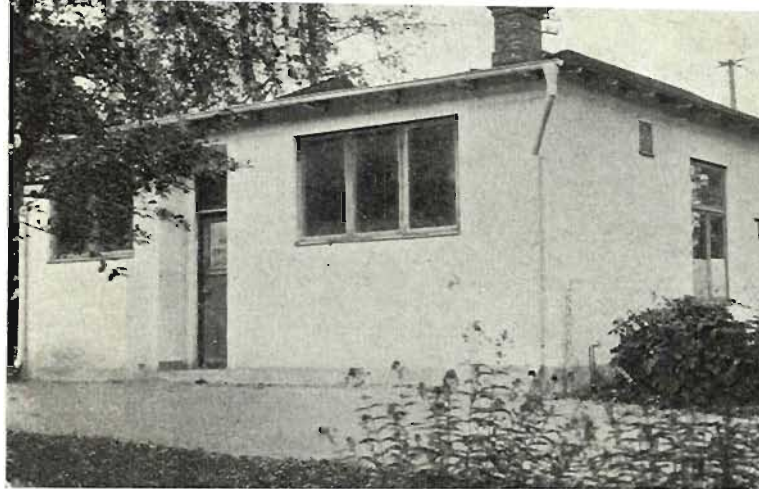
— Första tiden var det klen beställt med trivseln. Så småningom började jag bli hemvan på min nya mantalskrivningsort. Vättern saknade jag naturligtvis mycket och så den vackra guldkroksbygden med sin ståtliga natur, höjderna uppåt Hökensås, stigarna uteder den mångomjungna sjön med Omberg i östra horisonten. Kumla hade inte så mycket att tävla med i den vägen. Tiden för min Kumlablivelse var ju den sämsta tänkbara ur väderlekssynpunkt. November 1917 var särskilt våt, och de leriga vägarna i samhället gjorde väl ingen människa glad. Gator kunde man då tyvärr inte kalla ens de nuvarande huvudgatorna.

— Är det något annat, som ristat sig in i minnet?

— Trafiken över järnvägen var under all kritik. Det behövdes sannerligen tålamod och även annat mod för många kumlabor den tiden. För arbetarna, som hade sitt arbete på västra sidan om järnvägen och bostaden på den östra eller tvärtom, tog väntan på att de långa fågen skulle växla undan bort mycket av middagsrasten. Just som övergången syntes vara klar, kom ett nytt tåg inrusande på stationen och spärrade på nytt. För att hinna till arbetet fanns oftast ingen annan utväg än att ta sig över eller under tåget, vilket ju hade sina faror.

— Och kumlabor, hur klarade han sig i jämförelsen med hjobon?

— Jag fann snart, att det var en markant skillnad i kynnet på västgöten och närkingen. I en liten stad som Hjo med dess tämligen avskilda läge levde en konservatism kvar, som man på andra håll för länge sedan gjort sig fri ifrån. Så uppskattade man personerna inte bara efter deras plats i taxeringskalendern utan lika mycket efter deras politiska mantalskrivningsort. Man hade inte heller så lätt att respektera oliktankande. En

viss höghet och skepticism mot det nya i tiden kännetecknade också mina landsmän. I Kumla blåste det andra vindar. Här rådde en allmänanda och en lätt skönjbar optimism. Alla tycktes ha samma människovärde, och något större svalg rådde inte mellan arbetaren och fabrikören. Detta berodde till ej ringa del på att de båda parterna ofta tillhörde samma frikyrkoförsamling eller annan sammanslutning. När det gäller sammanslutningar av olika slag, hade Kumla gentemot min gamla hembygd ett säkert övertag. Om jag inte minns fel, så hörde jag berättas någon tid efter min hitkomst, att församlingskommunministern tillhörde ett 15-tal föreningar och var ordf. i många av dem. Och han var inte ensam om ett sådant rekord.

— Var Helander med i föreningslivet i Hjo?

— Mycket lite. Jag tillhörde endast en avdelning av Excelsiorförbundet, en folkbildningsorganisation, som på sin tid var mycket livaktig men som knappast var representerad utom Västergötlands gränser. Mina lediga stunder använde jag till att genom korrespondenskurser skaffa mig lite mera kunskaper än vad folkskolan bjöd på.

— De kommunala uppdragen i Kumla kom visst tidigt?

— Redan året efter min hitkomst blev jag anmodad att kandidera till municipalfullmäktige. Jag kände mig dock alltför grön både till åren och som kumlabor, så jag tackade nej. Längre fram kom jag med i kommunalfullmäktige, som jag sedan tillhörde i åtta år eller tills jag blev invald i skolstyrelsen.

— Föreläsningsföreningen har kanske fångat det största intresset?

— Redan som pojke började jag besöka föreläsningarna i min hemstad. Jag glömmer aldrig med vilken förtjusning jag lyssnade till de stora namnen bland föreläsarna, Emil Svensén, Knut Kjellberg, Nordenskjöld och många andra. Här i Kumla invaldes jag i styrelsen 1920 och blev föreståndare 1924. Samarbetet har under alla åren varit det allra bästa. Särskilt vill jag minnas de båda hedersmännen Aug. Alnblad och P. G. Gustafsson bland dem som för alltid lämnat oss. Det var pionjärer, som

Aktiebolaget Ekenberg & Huldberg, Malmö

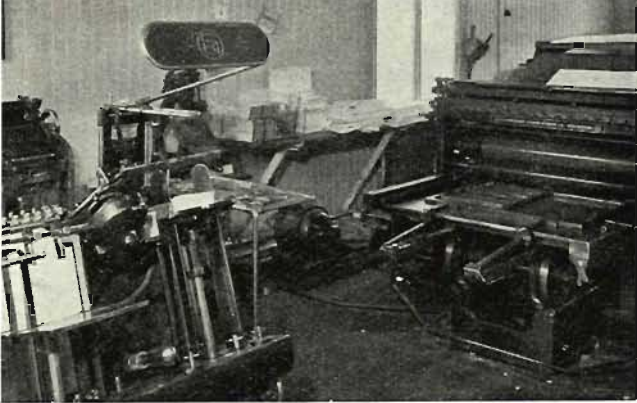
Representant

FOLKE ANDERSSON

Hägendalsvägen, Kumla

Tel. 70698

Vid behov av papper och pappersvaror samt bindgarn vänd Eder till vårt nederlag i Kumla

En del av tryckerilokalen.

höll ut. Intresset för föreläsningar är stort, och många är det, som återkommer till varje föreläsning.

— Jag har undrat så mycket, att det går att ge ut Kumla Julblad varje år. Att inte texten tryter?

— Hittills har det gått bra. Hur det blir i fortsättningen är inte gott att säga. Kungl. Biblioteket har dock rika källor att ösa ur.

— Men är det inte svårt att hitta något, som kan vara intressant?

— Jo, det kan man säga. Ibland dröjer det en hel dag, innan man finner något anmärkningsvärt. Har man bara gott om tid, så är det intressant att granska de gamla örebrolidningarna, även om man inte får lag i så mycket användbart. Det är jämförelsevis litet av julbladets innehåll, som kommer den vägen.

— Hur går det att få fram tidningen till ett så lågt försäljningspris? En krona skulle ingen pruta på.

— Att ge ut tidningen med tanke på förtjänst har aldrig varit min mening. Inkomsten torde täcka utgifterna för framställningen. Mitt eget arbete med redigeringen göres på lediga stunder. Man skall väl någon hobby ha. Julbladets annonsörer är också mycket älskvärda. Då tidningen når så gott som till vartenda hem i Kumla stad och socken, så kan jag försäkra, att julbladet är ett utmärkt annonsorgan. Det finns näppeligen något lättare göra än ta upp annonser här för.

— Tryckeriet har väl också utvidgats under de 25 åren?

— Givetvis. Det går nog inte känna igen Kumla Tryckeri i dag för den, som såg det vid starten 1917. Men vi lider av trångboddhet, och redan nästa år hoppas vi få betydligt utökade lokaliteter.

— När får Kumla sin egen tidning?

— Det kan jag omöjligt svara på.

— Finns det verkligen inga funderingar på en tidning? När de nya lokalerna bli färdiga?

— Nej, absolut inte. Det räcker gott med de fyra örebrolidningarna, som alla ha speciella kumlasidor och egna kontor i Kumla.

— En tidning, som kommer tre gånger i veckan skulle nog gå.

— För en 20 år sedan skulle jag tro, att det hade gått.

Men nu för tiden är kumlaborna så vana vid en daglig ortstidning, så inte räcker det med en varannandagslidning. Och en daglig tidning, det vore detsamma som konkursen om ett par år eller kanske förr. Nog är man optimistisk i mångt och mycket men inte tillräckligt för att tro på en speciell kumlaavisas lyckosamma rotfäste.

— Några särskilda önskemål?

— God arbetstillgång för de olika fabrikena och för hantverket. Hyggliga skatter. Studie- och idrottshemmets snara förverkligande och därmed lokalbristens avhjälpande för vissa föreningar. Många nya egnahem. Tillbyggnad av Djupadalsbadets kafélokaler och därmed möjlighet till servering av enklare måltider, när mera normala lider återkomna. Och till sist: tillfälle att få fortsätta att ge ut Kumla Julblad för att en gång samla det bästa av materialet till en Kumlabok.

— Då får jag tacka för intervjuen. Lycka till att önskemålen gå i uppfyllelse och att kriget snart tar slut!

— Ja, det ska vi hoppas. Inte nån mer krigsjul!

K.-A.

AFTONBLADET:

Sagt på stan i Kumla.

Överlärare Erik Ekdahl: Fylsta skola måste byggas om och även tillföras en ny gymnastiksal. Vidare skulle vi behöva en överbyggnad av folkskolan så att vi får även högre folkskola och realskola.

Stadsarkitekt Lars Arborelius: Vi har bostadsbrist men det skall väl bli bättre. Byggnad av stadshus har redan beslutats och anbud ha infördrats. Nya skifferoljeverkets arbetare och tjänstemän ha sugit åt sig våra reservbostäder men annars har vi, särskilt affärsmännen i staden, stor nytta av att staten förlade verket till oss.

Kommunalborgmästare Axel Axelman: Många arbetsuppgifter vänta mig och jag vet att Kumla bl. a. behöver bygga ut skolväsendet och få lärlings- och yrkesskolor. Jag vill inte ännu uttala mig om min kommande verksamhet, mina gärningar må tala. Jag hoppas enellertid på ett fruktbarande samarbete med stadens myndigheter. På ett område måste f. ö. Kumla sägas vara en föregångsstad, man har nämligen dämt upp en sjö och skapat en konstgjord sådan till bätnad för alla.

Fabrikör Gunnar Ståhlberg: Staden behöver ett ordentligt hotell och så rusla vi f. n. för Riksmarschens stadstävling och Kungakannen då vi som stad äntligen får vara med och kämpa om denna trofé.

Stadsfullmäktigeordförande Carl Andersson: Det är för tidigt att uttala sig om huruvida de förvaltande myndigheterna ha lättare att hemästra de kommunala problemen nu än tidigare då vi inte hade stadsrättigheter. Men kom igen vid årsskiftet! Nog verkar arbetet dock lättare nu..

ÖPI-SKOTÄCKE

Patent s.

är det moderna inneremballaget i skokartonger, som numera användes i stället för det förut brukade silkespapperet.

TILLVERKARE:

A.-B. AUG. HOLMBERG, Örebro

KUMLA-IDROTTE 1942

Av ALGOT DOHLWITZ

Utgivaren av Kumla Julblad utlovade i förra årgången, att för bästa idrottsprestation i Kumla under 1942 överlämna ett pris. Löfflet har infriats. En kommitté, bestående av herrar Norlander, Gunnar Ståltberg, Alb. Johansson och undertecknad, har koral *Werner Pelttersson-Hardmo* till innehavare av Kumla Julblads första pokal.

Den har kommit till en värdig representant, och jag hoppas, att de kommande pristagarna skola vara lika värdiga som han, både på idrottsbanan och i det privata livet.

På ämbetets vägnar uppsökte jag Werner Hardmo, där han sköter sitt värv, hjälpande kunder med de besvärliga korten. När han blev ledig, gratulerade jag honom, sasom varande Kumla Julblads förste pokalinnehavare. Han blev givetvis glad, men hade nog så smalt räknat med denna utmärkelse, då han förstod att de värsta konkurrenterna, Doris Ek och Gösta Pelttersson, ej kunde komma ifråga, då de behagade tävla för föreningar i Örebro.

Jag bad den 25-årige Werner, berättat något om sina tävlingar. Den roligaste var årets SM i Söderhamn, då han för första gången blev mästare på 10 km. Han har förut erövrat 3 DM-mästerskap. Världsrekordet på 3 engelska mil, som han slog i Kumla, var också roligt förstas, men det var för hård press denna gång. Det hade ju reklamerats med rekordet, och som bekant gar det inte lika lätt vid sådana tillfällen. Vid tävlingar i Kristinehamn nådde han sedan bättre resultat, men fick se sig slagen av Mikaelsson. Men det var nog mycket Werners förtjänst, att det då blev nytt rekord, ty han drog de första 17 varven. Som den ärlige och uppriktige idrottsman Werner är, sticker han inte under stolen med sina motgångar. Som sådana räknar han tävlingen i Uppsala, då han blev diskad för oren gång. Han har dock senare fullkomligt rehabiliterat sig för detta. Han var även ledaren, att hans erövring av Nerikes Allehandas guldmedalj förra året blivit så mycket klandrad i pressen. I år har han bevisat, att han var värd en sådan utmärkelse.

Om framtiden ville han inte tala. Ett år i taget får vara nog. Man måste träna hårt, om man vill komma fram. Så fort snön gick bort på Stenevägen började träningen, och sedan kom tävlingarna i maj och räckte till i okt. En lång och ansträngande säsong.

Han trivs utmärkt med sina kamrater i Kumla och hade bara gott att säga om dem på idrottsbanan.

Werner Hardmo är en praktpojke, både som idrottsman och som människa.

I år har det inte varit så svårt att välja »bästa man», men det kan bli hårdare till ett annat år. Redan nu har följande fått förtroende att utse kandidat: I. F. Kamraternas ordförande, Gunnar Stalberg och undertecknad. Alltså en tremannakommitté.

Man kan säga att det varit Pelttersöernas år i Kumlas idrottsvärld. Först ha vi Werner Pelttersson, som under namnet Hardmo fått sitt namn i idrottens annaler. Så kommer Gösta Pelttersson, som visserligen tävlar för Start, Örebro, men som ändå får räknas till Kumla. Nisse Pelttersson, god skytt, Åke Pelttersson, gångare, Sune Pelttersson fin fotbollsmalvakt och Anna-Klara

Werner Hardmo slår världsrekord.

Pelttersson, ny rekordinnehavarinna i slungboll och god skidåkerska.

I skytte har *Sven Willerman* gått fram sensationellt. Det fordras kalla nerver och mycken rulin för att nå toppen i denna gren. Kanske Willerman nästa år gar upp i den verkliga svenska eliten. Kumlaskyttarna ha för övrigt haft ett mycket bra år.

I tennis har det skett en viss uppryckning. Ungdomen kommer. I handicapturneringen slog den unge *Stig Ceder* gamle rulinerade *Sven Svärd*. Ceder är bara unga pojken, så man har rättighet att vänta stora saker av honom. Han bor ju också på eller vid tennisplanen. Som kamrater har han *Manfreds* pojkar. Lennart har i år legat i militärtjänst, men han slog *Sven Willerman* i A-finalen efter hård strid. Nästa år bör han ha växt till i styrka. B-gruppen vann *Rune Fridell* över *Olle Karlsson*.

Kumlasjön runt i simning hade man väntat skulle fortsätta och bli en fin sak för Kumla, men i år har denna tävling slopats av okänd anledning. Kumla fick dock äran att ordna en del DM-tävlingar.

Brottarna ha haft svårigheter med lokal. I höst har dock Hagaskolan välvilligt upplåtits för träning, så Palm & Comp. smida stora planer.

Det sedvanliga cykelloppet Hasselforsvarvet har avverkats. Det var inte fullt samma stämning i år som förra året, då hela Sveriges »Svängis» Johansson deltog.

Gången har givetvis dominerats av *Werner Hardmo*. Unge *Åke Pelttersson* har i tävlingar gjort bra resultat. Bland flickorna har *Lilla Anna-Greta Nyström* varit den dominerande.

I det »klassiska» skidloppet Hallsberg-Kumla från torg till torg segrade *Werner Hardmo*. Han vann även propagandatävlingen, som i år kunde hållas i stralande väder och med stort deltagarantal.

I orientering framträder *Sven Hjalmar Carlsson*. Han har i stororientering ännu inte fått någon fullträff, men skogsluffningen fordrar många års provningar.

I föregående årgång av Kumla Julblad tippade jag att *Ingemar Eriksson* skulle nå bättre resultat. Och han har infriat mitt tips. Satt nya rekord i längd till 6,28 och tresteg till 13,03. Bland seniorerna har *Stig Tillqvist* varit det stora namnet. Han har deltagit i snart sagt

Kumla Cykel- & Sportaffär

Evert Ström

Tel. 70425

CYKLAR förnämsta fabrikat - SPORTARTIKLAR för vinter och sommar - RADIO - CYKELREPARATIONER utföras omsorgsfullt - Auktoriserad HERMES-försäljare - SLÄPKÄRROR för cyklar tillverkas - BATTERIER LADDAS - DÄCK, SLANGAR, TILLBEHÖR i största sortering Vinterförvara Eder cykel hos oss

Kumla första fotbollslag.

Stående från höger: Gustaf Karlsson, Ernst Jansson, Torsten Lundin, Torsten Jard, F. Björn, Ivan Andersson, Erik Olsson, Fritiof Fransson, Edorf Bergqvist, Karl Arbin.

Liggande: Nils Björkman, Ernst Larsson, Torsten Norr.

alla greuar. Den bästa prestation gjorde han vid stora DM, då han satte nytt DM-rekord men blev bortdömd på grund av riven häck. Han har deltagit i landskapsmatchen mot Östergötland.

Kumla har varit med i flera klubb tävlingar. Bästa resultatet nåddes i triangelmatchen Kumla—Fjugesta—Karlslund där det blev seger. Mest tack vare juniorernas fina insatser. *I. Lindström* och *B. Karlsson* äro ett par namn att lägga på minnet.

I bandy blev det serieseger, men kvalet förlorades. I DM nådde Kumla semifinalen, men fick rejält stryk av Örebro Sportklubb med hela 15—0. Det var en del olyckliga omständigheter. Bl. a. blev bästa forwardsspelaren *Bertil Johansson* skadad vid ett tidigt skede av matchen.

Krafter äro i rörelse för att till kommande säsong införa ishockey. Det hänger mest på bana. Kan den ordnas på idrottsplatsens träningsplan, finns det möjligheter. Kumlasjön vore naturligtvis idealisk, men det måste vara landbana för denna sport. Kumlas kraftiga bandygarde har där möjligheter att göra sig gällande mot Örebro lagen.

Först och sist är det genom fotbollen. Kumla skördar sitt namn. Som jag förespårde i 1941 års Kumla Julblad har Kumla denna höst nått toppen i sin serie. Under vårsäsongen fauns det inte stora möjligheter, då Verdandi låg långt före, men i den nya serien har Kumla hävdat sig bra. Trots att det varit många justeringar. Båda backarna »Petter» Persson och Bengt Nyström ådrog sig svåra skador redan vid säsongens början. Men en ny backstjärna *Stig Movitz* har kommit i rampljuset. Av de unga pojkarna har målvakten *Sune Peltersson* o. centern »*Buckla*» *Karlsson* infriat de förhoppningar man ställt på dem. Ett par nya mannar har kommit in i laget. *Bengtson* från Karlskrona och *Engman* från Borlänge. *Bröderna Blomkvist* äro fortfarande de som man sätter sitt hopp till. *Bertil Johansson* har som vänsterhalv hela hösten varit bland de bästa i laget och *Ivan Larsson* gör som

bekant aldrig en dålig match. B-laget och juniorlaget har som vanligt härjat i resp. serier.

I korpfbollen blevo de gamla mästarna, C. A. Jonssons och A. G. Anderssons, detroniserade. Segrare blev Ströms skofabrik, följd av Kumla Skofabrik.

* * *

Från en av medl. i Kumla första fotbollslag, dir. *T. Jard*, Katrineholm, har Julbladet fått mottaga följande:

Av redaktören anmodad att skriva någon hägkomst från tiden för Kumla I. F. K:s första fotbollslag, vill jag gärna tillmötesgå denna önskan. Jag gör det så mycket hellre, som de minnen jag har från denna tid genomgående äro ljusa. Alla voro vi hängivna vår idrott, alla hade vi då liksom våra dagars idrottsledare samma gemensamma finansieringsproblem. Det gällde då att förhyra idrottsplats, iordningställa den och inköpa idrottsmaterial. Nutidens bidrag från samhället eller tipsmedel voro då ökända saker. Allmänhetens inställning till idrotten på den tiden var i många fall den, att utövande av idrott ansågs som till ingen nytta, bortslösad energi och kraft, vilket bättre kunde användas till nyttigt arbete. Det är därför glädjande konstatera den förståelse och uppskattning, som sund idrott i dag av alla åtnjuter. Vad som saknades i början var framför allt äldre ledare, vilka kunnat i många fall hjälpa de ungdomliga idrottsmännen tillrätta och kanske förhindra en del nybörjarmisstag.

Utrustning med kläder och fotbollsskor var helt personlig och köptes för egna pengar, och vid matcher borta gällde i regel den uppgörelsen, att den besökta föreningen betalade halva biljettkostnaden, den andra hälften blev spelarnas personliga utgift.

Men kamratandan och segerviljan voro fasta, och många spännande uppgörelser utkämpades med arvfienterna Hallsberg och Vretstorp, med vilkas föreningar Kumla I. F. K. spelade sina första matcher.

Ovanstående bild visar Kumla Kamraternas fotbollslag på planen nedanför Fylsta skola. Planen, som genom välvilja från dåvarande ägaren till Fylsta gård av föreningen för en relativt billig penning kunde förhyras, gjorde att föreningen även kunde få spela hemmamatcher, som tidigare ej varit möjligt. Något år senare kom även uppslaget till köp av det område, där nuvarande idrottsparken ligger, och förberedelser vidlogs för dess iordningställande. Då hade emellertid undertecknad genom anställning på annan ort tappat den personliga kontakten med idrotten i Kumla. Min idrottstid i Kumla har dock givit mig så många goda minnen, många årligt goda kamrater, och hjärtat slår i hastigare takt, då jag nu tänker tillbaka på alla dessa år av för vår idrott gemensamma mödor, omsorger och glädje.

God jul och Gott nytt år

tillönskas alla julbladets medarbetare, annonsörer och läsare!

Salong för modern Hårkultur

FORSBERGS
DAMFRISERING

Telefon 70192

Ett Kumlaoriginal.

»Fritz Fridenberg Johansson
100 nr 7».

I dessa dagar har han skattat åt förgängelsen, denne märklige man, och några data ur hans skiftesrika levnad torde kunna intressera skrives till N. A. i mars 1901.

Fritz kom till Kumla för omkring 30 år sedan. Han gick då under benämningen »Dikare-Fritz» eller »Dikare Johansson». Han var styv med både hacka och spade,

ty där ingen annan kunde gräva ett dike, där gick det som en dans för Fritz.

På senare åren har han sysslat med att göra kvastar, och med sådana har han hållit halva socknen och därför fått namnet »Kvastar-Fritz». Mest känd torde han dock ha varit under benämningen »Rebus». Varför allmänheten givit honom det namnet, kan nog inte förklaras på annat sätt, än att han alltid »stått rebus» under alla de bragder och äventyr han enligt egna påståenden varit med om.

Vid 16 års ålder hade Fritz fått »både rygg, armar och ben avbrutna». Något besynnerligt torde det nog ha varit med benen, ty de voro krokiga eller lutade åt ett håll.

När han var gardist vid »Götarna», kom han en gång i handgemäng med 10 gesäller. Han gick segrande ur striden, dock med skallen spräckt, så att t. o. m. hjärnan rann ut. Fritz tog reda på den, tvättade av den i ett dike, plockade in den i skallen igen och gick hem.

Många gånger har han varit framme för länsmän och poliser, men aldrig har någon fått »bukta» med honom,

så att de fått in honom i finkan. Så visste han berätta, att han en gång gick ifrån åtta poliser i Örebro. Han satt på en krog och drack, då några skojare kom in. Dessa lämnade kanske inte vår Fritz i fred, ty i en hast kastade han ut dem allesammans. Om en stund kommer polisen och ber Fritz följa med.

— Nej, jag har inte tid.

Alltnog, det går till sist samma väg med dem som med skojarna. Till slut kommer då åtta polismän, och nu följer han med, men när han kom till Storbron stannade han, frågade dem om de ville bada, gjorde så en frivolt och gick från allesammans.

En annan gång blev han dock knipen och medels en klipa eller tång ledd till finkan.

— Jag kunde väl gått från dem denna gång också, tyckte Fritz, men jag ville inte rycka sönder näsa på mej.

Dessa och dylika bedrifter hade han väl hundra att förtälja. Att Fritz haft en kropp, som tålt både ont och gott, kan man knappast tvivla på. Han skulle en gång äta ett mål, som skulle få räcka hela dagen, och köpte för den skull ett tjog ägg samt kokade dem i femton minuter. Han orkade dock ej äta upp mera än femtou av dem, och det var ju vackert så. Fritz blev näkta sjuk, men sedan han druckit ur ett halvt stop brännvin, blandat med för femtio öre vitpeppar, blev han snart bra igen.

Nu har han somnat av, och lite besynnerligt torde det till en början bli, att icke mera få se honom knalla vägen fram med en börda kvastar och en »sägbuga» på ryggen samt det honom alltid åtföljande knytet med mossa under armen.

Hur allmänheten i Kumla skall få sitt behov av kvastar fyllt efter Fritz hädanfärd, har alltid varit ett spörsmål. I den vägen är dock redan sört, ity att en vid namn »Ljuskäre Anners» har upptagit Fritz mantel.

En äldre kumlabo har för Kumla Julblad berättat, att 1870-80-talets ungdom hade stor respekt för »Dikare-Fritz». Han ansågs som mycket farlig, och där han drog fram höll alltid ungdomen sig borta.

Hade inte ens skjortan kvar...

Så värst många år är det i alla fall inte sedan skomakaregesällerna sutto borta i Viaskogen och spelade av varandra både skor och kläder. Det berättas att några gesäller under en fest slog sig ihop borta i nämnda skog och började spela kort. De höllo på ganska länge, och en av gesällerna nödgades satsa kläderna. Till slut hade han inte ens skjortan kvar. Även den hamnade hos vinnaren. Han måste gömma sig i buskaget tills dess han hemifrån fick andra kläder. Så kunde det gå på den tiden. Gesällerna voro i sanning ett bekymmerslöst folk, som tog dagen som den kom, söp och slogs, pliggade skor och berättade historier så länge de orkade.

Kumlaortens Mejeriförening

Runmärkt SMÖR, Långtidspasteuriserad MJÖLK
med jämn fetthalt försäljes i egna butiker
och hos återförsäljare Tel. 70033

PRIMA MEJERIPRODUKTER

Signe Willén-Thelander

”Det Kumla som var en gång...”

Minnesbilder av Pastor Willéns ”Segni”

En liten, svenskröd stuga, inbäddad i lummig grönska, bredvid en försöksodling av Cembratall. Runt om en välmående nerikesby med trevna gårdar, målade i ofta bjärta färger, bland vilka gult lyser gladast. Från Sannahed komma led av trötta soldater heta sommarkägar, de kasta sig ned vid vägkanterna och på gräsmattorna, de ge barnen små kopparslantar i utbyte mot körsbär, krusbär o. d.

”De kommer om natten och sätter sig
på sängkanten...”

Ett stycke ifrån byn ligger Staschon. (med tjockt sje-ljud.) På stora vägen dit går man förbi ett stort, tyst, skrämmande tyst, hus, som kallas fattighuset. Det ser fint ut, men skrämmer. Där bor »Jan», en liten tunn gubbe med fladdrande silverhår. Han har förbindelse med andar. Segni hör det, då han berättar för jungfruarna i köket: »De kommer om natten och sätter sig på sängkanten och viskar i mitt öra!» säger Jan med hemlighetsfull röst. Segni undrar sen var kväll, om de ska hitta till henne också. Hon lägger sig med blicken ut mot rummet, på ena örat, men det andra sveper hon väl till med lakanet. Se andarna önska hon; men de få inte viska i hennes öra.

Det finns en genväg till stationen också, där går man för det mesta då man ska till affärerna och handla. Vägen därinne i skogsdungen är mjuk och överkorsad av stora trädrötter. Svält och doftande är där om sommaren.

Gården äges av bonden Johan Persson, i dagligt tal nämnd Johan Pers. Moran är liten, smal, tyst och inner-

ligt godhjärtad. Söner har han 3: Gustaf, Erik samt den minste, lille Karl. Enda dottern heter Annika. Själv går Johan Pers tystlåten och barsk. Han grubblar, anlägger mekaniska hjälpmedel för lantbruket samt sliter med sönerna i jorden och med djuren. Nedanför sluttningen, där röda stugan ligger har Johan Pers funnit en djupt gående källäder. Över densamma, tillvaratagen till brunn, är byggt ett brunnshus, där finns dragsaker, turbiner o. d. Brunnshuset är för det mesta stängt. Därifrån leda överbyggda vattenrännor till ladugård och stall m. m. En dag står dörren öppen. Pastorns barn, ledda av storebror, hitta ditin. »Kom», säger storebror till de små syskonen, »så ska ni få höra när fåren bräker i Amerika!» Lilla Segni 3 år ville så gärna också se de där fåren, men just som hon sträckte sig utöver brunnskanten — och såg vattnet djupt nere — höras steg utanför, väl var det. Och store bror skyndar ut med de små.

Igelkottar trivdes här i den fuktiga backen. Segni, som var en varm djurvän, tyckte synd om dem, som alltid skulle springa fyrfota, samt beslöt att lära dem att gå upprätta. Far mötte henne en vacker dag ledande en igelkott i vardera handen. Men vuxna begripa sig just inte på barn. Segni fick smäll, hon.

Segni satt på en filt på köksgolvet en morgon i köket hemma. På spiseln stod en kastrull med vatten, som kokade, så att skvättar runno över och det fräste till på spiseln. Segni trodde, att det fanns ett djur i den där kastrullen, och att det sprakade, så att vattnet rann över. Hon höll ögonen på kastrullen för att se, när djuret skulle sticka upp över kanten och komma på henne och bitas kanske. I detsamma gick ytterdörren opp, in flåsade den ett par år äldre system Helle, kastade sig ner bredvid Segni, tog henne om halsen, och sade: »O, du lilla Segni, kan du tro, länsmans har en stor, stor svart vovov, som drar kälken till deras lilla pojke!»

»Nu har Segni fått två munnar».

Segni satt en middag i sin höga barnstol vid matbordet i salen i väntan på att de stora skulle komma, så middagsätandet kunde taga vid. Hon vaggade från sida

Vår Herrekiperingsavdelning

erbjuder Eder det största urval av
trevliga, praktiska, alltid välkomna
JULKLAPPAR!

BENGTSONS HERRKONFEKTION

En firma med 100-åriga traditioner

År 1839 började fadern till firmans grundare sin tillverkning av skor för avsalu, och från detta år kan alltså firmans anor räknas. Gammal yrkesskicklighet och den moderna tidens förstklassiga maskinella utrustning ha samverkat att hos A. G. Andersson framställa skor som ifråga om kvalitet och utförande stå i särklass. Alltjämt följes firmans ständiga huvudvillkor vid skotillverkningen:

Bra passform! Gott utförande! Bästa material!

A. G. ANDERSSON A.-B. Skofabrik, Kumla

En granskning ger vid handen

— ett i minsta detalj modernt kvalitetsarbete, där stil och kvalitet är måttstocken. AGA-märket är borgen för god, svensk konfektion.

A.-B. AGA KONFEKTION
KUMLA

Ekman, Haglund & C:o

försäljer från lager för skotillverkning
erforderliga materialier såsom:

**Läder, Skinn, Skofoder, Silke,
Sygarn, Skosnören, Tryckspän-
nen, Gummiklackar m. m.**

Telefoner:

700 03, 700 36, 703 96

PAUL JOHANSSONS HANDSKFABRIK

Tillverkning av alla slags arbetshandskar

»BUFFEL»-handsken »BJÖRN»-handsken

Telefon 704 41

C. A. Jonssons Skofabrik A.-B.

Telefon:

Växel 70910

Efter växelns stängning

Lager 70910

Kontor 70911

Dir. bostad 70912

rekommenderar sina tillverkningar av:

Mansskodon Varumärken EXCELLENT o. NAPOLEON

Damskodon Varumärke GRANDESSA

Skidkänga Varumärke S:t MORITZ

I den riktiga julstämningen Tel. 70299

kommer Ni först efter ett BAD i

KUMLA
VARMBADHUS

BAD ÄR HÄLSA! Medicinska Kar- och Badstudad

ViviAnne
DAM- & FLICKSKO

Margareta
HANDGJORD DAMSKO

Hos

Bröderna
Sandberg

får Ni fermt expedierat och reelt lagat i allt vad som hör till motorbranschen. Fullständig mekanisk verkstad! Oljor. Tillbehör. Svetsningar

Tel. 70115 CYLINDERBORRNINGAR

Efterfråga alltid
våra inregistrerade
varumärken

Cambridge
HERRSKO

Joel Andersson, Kumla

E. Johanssons

Bleck- & Plåtslageri

REKOMMENDERAS

Tel. 70822

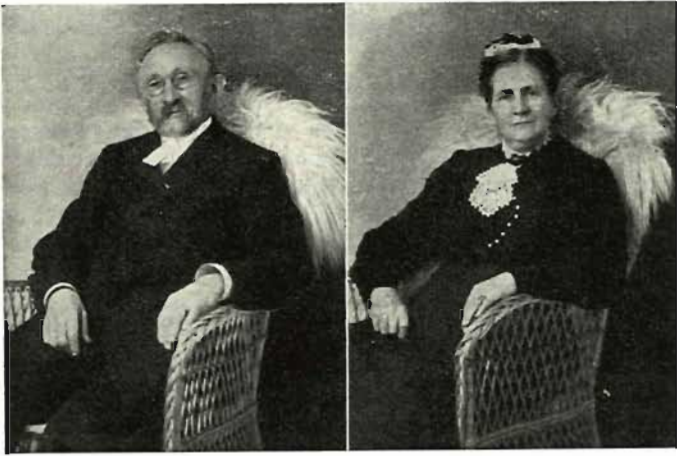
Allt inom yrket! Humana priser!

*Elektr. Maskin- &
Belysningsbolaget*

Utför alla slags installationer för kraft och lyse. Försäljer all slags elektrisk material och armatur

Telefoner 70202 & 70106

Kumla Julblad är utfört å Kumla Tryckeri

Makarna Willén

till sida med den höga stolen, än stod den på ena, än på andra sidans ben. På den tidens golv fanns spikhuvun stora som femöringar. Mor gick igenom rummet. »Så får du inte göra, du kan ha kull stolen, och då slår du dig!» Ja, Segni låt bli tills mor i hast gått genom förmaksdörren. då stod stolen precis på en sida igen — nästa hon minns är på en köksstol, skrikande så hon storknar, med en brännande smärta i hakan. Syster Helle sitter på huk framför, slar samman sina små händer och ropar förtjust: »O, så bra, så bra!». Nu har Segni fått två munnar, tänk, vad hon ska kunna äta mycket!» Nästa minnesbild är: på tvären ovanpå en vit, högt uppbyggd utdragssäng, hakpartiet väl ombundet med vita bindor, en bulle i handen. Smulor ha kommit mellan bandaget och hakan. Det gnaver. Hon gnäller, det kommer någon och säger bestämt och avgörande: »Tyst nu, sov nu.»

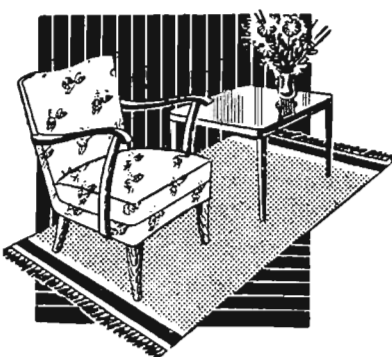
En ritlärare och hans zigenerska.

Mors taffelpiano med sin stora äkta duk över var ett omtyckt lekställe. Det var utmärkt roligt att dolda av den nedhängande dukens fransar sitta därunder med dockorna. Segni hade nio stycken. Vanligtvis voro de utan huvud större delen av året, men fingo nya både huvud och kläder till varje jul. Samtliga dockorna »reste bort» en tid innan helgen. Samtidigt blev det portförbud för de två minsta flickorna, Helle och Segni, att komma in i salen om kvällarna. Det hjälpte varken böner eller skrikande. Därinne satt mor med mostrar och tanter samt stora syster Gullan. På julaftonsförmiddag sade så mor: »Gå in i salen, det har kommit främmande till er!» Blygt med fingrarna i mun steg man på. Främmande? Vem, kanske farbror Marcus Germei från Abbessinien? eller farbror Nordfors med laterna magica, eller farbror Rodhe, som gjort småskoteläseboken, eller farbror Waldenström, som berättade så roligt, eller kanske moster eller faster eller Mia i Stenebacken, Segnis käraste vän, barnsköter-

skan? Ingen syntes till men i en långan rad sutto i soffan mellan gårdsfönstren alla de bortresta dockorna! Vilken innerlig glädje! Man kände nog igen dem, var sina, på längd och andra särdrag, även om deras huvuden voro förvandlade liksom kläderna. Paket hade de ock med nya sängkläder, kappor och kläder av varjehanda art. Vilket som var mest välkommet till jul, dockfrämmandet eller böckerna, som kommo senare, kan knappt avgöras. En jul fingo alla barnen här var sin kälke. Segni fick inte stor tur med sin lilla låga kälke. Litet senare hölls ett bröllop i komministerhemmet. En ritlärare från Jönköping hade förälskat sig i en ung zigenerska, Mina. Han ville göra henne till sin hustru, och alltså uppfostra henne till en god svensk husmoder. Den unga flickan kom till att bli emottagen i detta hem, och Segnis mor undervisade henne i såväl musik, handarbete som kokkonst m. m., som hör till ett hems skötsel. Slutligen gick som sagt brölloppet av stapeln. Massor av folk rent av belägrade den lilla röda stugan. Fönstren fingo vara utan rullgardiner den kvällen. Segni såg ansikte vid ansikte, allvarsamma, platta ansikten med näsor, prässade intill rutorna, fönstren fulla från nedan till ovan. Tysta stodo åskådarna, men tittade gjorde de, och det fingo de. På kvällen avreste de nygifta. Barnen i prästhemmet hade fått vackra presenter, på Segnis lott kom en docka med riktigt hår. Segni slog itu huvudet strax efter brudparets avresa, i en vild sprängmarsch runt matbordet. Ännu sorgligare hade morgondagen att bjuda: Folket utanför hade trampat sönder så gott som alla barnens små kälkar, som använts att stå på vid tittandet. Kanske var det dåligt omen. Zigenerskan lyckades icke ändra sin natur trots all nedlagd möda. Äktenskapet upplöstes.

Farbror prostens långe son Axel.

Det var stora tider, missionsidén sprang fram under de lyckligaste yttre förhållanden, i den välbärgade, godsinta bybefolkningens hägn, buren av deras av de flesta innerligt avhållna ledare. Biografernas föregångare, Laterna Magican, liksom för skolans del ljudmetoden, lanserades nära nog i Kumla byn. Ett stort lånebibliotek fanns i folkskolan och länen lämnades i söndagsskolan. Vilken ofantlig mängd barn här funnos! Från de stora, »elaka» folkskolepojkar, som gingo för den stränge magister Dreborg, till de små menlösa nybörjarna i småskolan, där fanns för övrigt också elaka pojkar, kvarsittare. Deras lärarinna var den älskade fröken Hanna Granqvist. I söndagsskolan samlades säkert hundratalet barn. De undervisades i flera skilda klasser. Om sommaren fingo de fest i prästgårdsparken. Då serverades mjölk och vetebullar. Vi fingo leka och rasa. Farbror Prostens långe son Axel ledde lekarna, han sprang sig in i barnens hjärtan med sina långa ben. Han blev visst lektor sedan. Om jularna hade söndagsskolan fest i folkskolan. Massor av folk samlades. För luftväxlingen sörjdes genom en stor lucka i taket. Men det räckte inte till alltid, utan någon gång inträffade svimningsfall bland de äldre.

MÖBLER

av välkänt fabrikat - Mjuka mattor m. m.

Billigt och smakfullt i goda kvalitéer

Tel. 700 64

HERIBERT ZARELIUS

Vilka sköna kort fick man ej här! Segni fick ett med gula rosor och blå förgätmigej, lika blå som dem, som sommartid vajade i ån vid Blackstaån. Detta kort fyllde hennes sinne med en känsla av omätlig rikedom. Så vackert som det kortet fanns nog ej fler på jorden.

På gott och ont kom tidens strömningar även hit.

En kroknäst Jakobs son gjorde byn och Segnis föräldrahem den äran. Han namn var Natan. Han samlade pengar till »de förtryckta trosfränderna i det rysliga Ryssland.» (Intet nytt under solen.) Segni greps vid första åsynen av en stark motvilja. Man kunde ej förmå henne att ens hälsa på pastor Natan. Hon viskade till sin mor. »Mor, heter han Satan?» Mor slängde förtrytsamt ut den »otäcka flickan.» När pastor Natan predikat, gråtitt och bett i kyrkan och på sällföreningarna ihop sjuhundra kumla-kronor, befanns han en morgon under nattens tysta timmar hava avvikit jämte den insamlade summan. Stor var vännernas besvikelse. Det var en förfärande upptäckt. Mor sa: »Jag tror, att Segni hade rätt om hans namn.»

Sillbenet och helbrägdagörerskan.

På Mors fina byrå stod en liten glasask med silverlock. I den asken låg en underlig tingest — ett fiskben. Segni tittade på det där benet, och fick en dag höra dess historia och varför det gömdes som en relik. Mor var mycket rädd om det. Själva tilldragelsen kunde Segni ej minnas, ty då var hon ej född ännu, ehuru på väg hit.

Mor hade en dag vid förtärandet av salt sill råkat få ett väldigt ben i halsen. Intet hjälpte vid försöken att få upp det igen. Det satt fast inkilat i slemhinnan, tycktes ha trängt ännu längre in ibland vävnader och ben.

Mor måste fara till läkare. Hon kom att vandra från den ene till den andre. På den tiden fanns ju inte nutidens hjälpmedel, ingen röntgen bl. a. Mor sade, att hon varit hos fem olika doktorer, och var sade på sitt sätt. Någon försäkrade, att det var inbillning av mor, det fanns intet ben, ty hade det så varit, så hade det blivit blodförgiftning genast. En annan sade, att man fick försöka få bort benet — som fanns där — med medicin, som löste upp det, alltså gurglingar o. d. En annan tillrådde operation, åtminstone försök, men tillade, att benet satt så illa till, att pulsådern gick därinvid, och säker risk för livet förelåg. Ingen kunde taga bort det, och ingen gav tröst. Doktorn, som sade, att det var inbillning, skrattade ut mor.

Mor grät, plågades och förtvivlade. Benet satt där och gnagde. Ett nytt läkarebesök gav mor det beskedet, att i bästa fall arbetade det sig till fistelgången, och då kunde det ju hända, att benet kom ut i varet.

Just då väntades troshelbrägdagörerskan Nelly Hall till Kumla.

Segni, som var född några månader innan, men under det år, som Mor hade sillbenet, lämnades i Mias vård hela denna svåra tid.

Far bad mor gå med till prostgården där Nelly Hall skulle bedja för henne, smörja henne med olja samt genom handpåläggning och trons bön driva ut benet. Full av tvivel påvisande det förnuftsvidriga tillvägagångssättet gav mor till slut vika för fars med flera andras enträgna böner; ett försök skulle ske. Seansen ägde rum. Efter densamma sade fröken Hall: »Nu få vi tacka och prisas, ty nu är benet borta.» »Nej,» sade mor, »det är inte borta, det sitter kvar där.» »Olyckliga,» utlät sig fröken Hall, »vågar ni förneka Guds under? Jag säger: benet är borta!» Och mor sade: »Benet är kvar, jag känner det.» Fröken Hall sade: Ni är evigt fördömd, som tvivlar!» Mor blev hysterisk. Seansen måste avbrytas. Men några vänner, bl. a. dåvarande löjtnant Dillner, stannade kvar och bådo för Mor. Mor visste det ej. Hon tillbragte några svåra dagar. Men så en morgon efter en genomgråten natt så kom det ödesdigra sillbenet opp ur halsen.

En stilla, ljum sommarkväll.

Barnen i Kumlabyn fylla luften med sitt glada stim. De titta efter skomakarpojkarna, som bruka nyttja denna timme till sina skräckinjagande lekar: spöke. Med lakanen över huvudena smyga de kring för att se barnen springa, och leka ta fatt med pigorna. På en gräsmatta vankar ensam och allena en liten, som bort sova nu, det är Segni. Hon har en lek för sig själv. Det är en liten fågelunge. Den kan inte flyga än, den har för små vingar. Den ligger i gräset och tittar. Segni vill se, om den inte kan flyga. Hon lyfter sin lilla fot och sparkar den. Fågelungen flaxar med de små för svaga vingarna, och hoppar undan. En spark till. Nu vrider fågelungen på huvudet och ser på Segni. Hans ögon är fulla av smärta och ångest. Signe känner det i sitt hjärta. Hon har gjort något mycket illa. Hon börjar häftigt gråta. Barnjungfrun kommer rusande. Ingen vet, varför den lilla gråter, tårarna rinna, och snyftningarna vilja ej sluta. Man tror, att någon varit stygg mot henne, men det är skuldmedvetandet, som hon känner för första gången. De ögonen, som äro den svages enda styrka. Deras blick brände sig in i Signe.

I häcken mot vägen fanns ett hål, lagom stort för en liten kropp att krypa ut genom utan att gå genom grinden. Där sitter Signe en dag, då en vedfora kör förbi. Mitt för där hon sitter stupar hästen. Lasset är mycket högt. Körsvennen piskar hästen, ryter, drar i tömmarna. Hästen ligger kvar på vägen framför sin tunga börda. Ur häcken rusar en liten, liten ilsken flickunge fram, det är Signe. Hon skriker, hoppar jämfota, och då det inte hjälper, klöser och biter hon körsvennen i hans slående händer. »Slå inte hästen!» skriker hon. Körsvennen blir häpen, står handfallen — då kommer barnjungfrun igen, griper Signe och bär den vrålände och sparkande ungen in. Signe stretar emot,

A.-B. Rinaldos Kartongfabrik

Tillverkning av alla slags

KARTONGER

Telefon 70082

till förmånliga priser

hon måste ju försvara hästen, men ingen förstår den saken eller bryr sig om vad hon ömmar för.

Det är söndagsmorgon.

Signe står ensam under hängasken bredvid det runda stebordet; därute på den vackra gården vid den lilla röda stugan. Hon känner, att hon finns. Hon hör bien surra från fars bigård, hon förnimmar sommarens dofter i vinden, hon känner, att hon har en själ. Hon sjunger!

En arla morgonstund.

I en lång gåsrad komma de far, barnen och informatorn »Limpstamp». Tramp, tramp. »Limpstamp», som barnen kalla sin käre vän, den unge förläste studenten, trampar så lustigt knarrande. De ska gå till skogen med far allesammans. Där finns en källa, där ska de dricka av det friska vattnet, som porlar fram över vajande små vattenväxter ur marken. De ska få leka med blommorna och lyssna på fåglarnas sång, medan far läser sitt Novun och ligger i stilla tankar på den mjuka mossan under skogsträden. Sedan bär det hem igen till havregrynsgröten. Far tar gärna sina små med, både i skogen och i kyrkan. Där satt Signe en gång i trappan upp till predikstolen och, själv dold bak förhängena, såg hon ut över menigheten, som talrik som ett hav, lycktes det, fyllde gudshuset. Granna hattar med blommor och band prydde upp de mörka, obetäckta karlhuvudsraderna. Med en veteskiva i handen somnade snart den lilla på trappstegen, och far tog henne som vanligt som ett paket under armen med sig, då predikan var slut och prästen blev fadern igen. Och så bar det ner i sakristian, där kyrkvårdarna stodo så lustigt med benen i kors. Farbror kyrkvård Lars Anders var särskilt snäll.

Det var jul.

Snart vill säga, ty förberedelserna pågingo som värst. Johan Perss slaktade en gris på ladugårdsbacken. Grisen illvrålade, och Signe, som olyckats med att komma ut på backen och få se det, vrålade med. Skakande av rädsla och ångest och medlidande sökte hon komma in i köket. Men dörren hade gått igen efter henne, och klinkan satt för högt för en så liten en. Fölterna sparkade och knytnävarna bultade. Så kom Sofi och öppnade. Ord hade Signe ännu inga. Ett par nybakta pepparkakor gävo tröst, och så kunde snart inte heller grisen skrika längre, hans kval voro över, och stående på bordet vid fönstret i barnkammaren innanför köket såg Signe mumsande på sina kakor, hur karlarna skällade den tysta grisen och badade den så fin.

Det var natt... och så kröp Klara ut genom fönstret.

Signe vaknade, Klara, den nya barnjungfrun, satt på hennes sängkant framför den lilla spegeln på byrån,

och kammade sitt långa, vackra hår. Sedan tog hon något och krökte runtom, det luktade svett. Varför gör du så? undrade Signe för sig själv. Klara såg henne titta upp ur sömnen. Hon böjde sig ner, smekte henne och kysste henne, och sa, att hon skulle sova igen. Sen släckte Klara ljuset, så öppnade hon ett fönster, det blåste till litet, så kröp Klara ut genom fönstret.

Några dagar därefter försvann Klara. Far och mor hade fått veta vad Klara gjort. Hon hade hälsat på hos en av skomakarna. Det var en olovlig sak. Hustukten var sträng då för tiden. Vi fingo en elak jungfru sedan, som ingen skomakare önskade skulle krypa ut genom fönstren. Vi skvallrade, att Berta nöp oss, men det var ej skäl till flyttning, ansågs det.

Varför skulle Knut ha pisk?

Ja, tusende äro de ljusa, älskliga minnena från Kumlatiden. Då barnaårens lyckorike ännu dröjde, då det lyckligaste hem skyddade, då endast vackra lärdomar gävos oss. Då, som Anna Maria Lenngren säger, lasten var en häxa, och allt utom ens läxa man lätt och lustigt fann. Men, det underliga var, att just läxorna voro det allra roligaste av alltsammans. Mina besök i småskolan började tidigt, och voro underbart roliga. Störande var dock att en gosse vid namn Knut, som var kvarsittare, skulle få så mycket stryk. Jag kunde aldrig se, att han var stygg. Han bet ihop munnen och tog sitt stryk. Han skrek aldrig. Varför skulle Knut ha pisk? Jag fick intet svar på mina frågor.

Ja, där skymta så många minnesbilder: Fromstedts, med de lustiga, fläckiga grisarna. Trädgårdsmästarens med den lilla vindögde pojken, som blev opererad i ögonen.

En bild till: Signe vankar allena i Johan Perss trädgårds yttersta gränsområden. Ett grunt dike skiljer från granngårdens. På andra sidan därinne prunka de finaste, skära blommor, jag vet nu att det var nejlikor. Jag kravlar mig mödosamt över diket, jag nyper av de vackra blommorna. Samvetet plågar mig, jag vet, att det är orätt. För att döva springer jag in till mor och ger henne blommorna. Mor ser, att de ej äro av våra. »Var har du fått dem ifrån? Har du stulit dem? Ja, bekännelsen kommer under gråt. Mor tar mig vid handen, jag skall gå till moran, som äger blommorna, lämna igen dem och be om förlåtelse. Det är en tung gång. Vi komma in i den lummigaste av Kumlabyns täppor. Där möter mig en liten, liten krokryggad gumma med ett huckle draget fram i pannan över ett par djupt liggande, så goda ögon. Jag niger, jag säger mitt »förlåt», och, det värsta av allt, måste lämna henne de vackra blommorna, som jag älskar och vill ha trots allt. Då säger gumman: »Ho får behålla dem!» Men mor säger: »Nej, det skall hon inte, när hon tagit dem olovandes!» Då säger den lilla rara gumman: »Ja, men då kan jag väl få ge henne några andra i stället?» Hon såg, den lilla gumman, att jag älskade blommor. Ja, det skulle jag väl få då, men mor gick, ty hon hade brått, och jag fick vara ensam kvar! Det var

Kumla Cementvaru- & Byggnadsmaterialaffär

OLOF WIRÉN

Tel. 702 32, Bostaden 702 24

Tillverkar och försäljer:

Maskinstampade betongrör, Kulvert, Rördelar, Brunnsringar, Cementsten, Plansten

Byggnadsmaterial, alla slag

Mur- och putsbruk

Distriktsförsäljning för ANKARBOARD

»Blir det någon julkärve i år?»

inte alls ledsamt! Gumman tog mig med, vi gingo under äreportar av gröna, nedböjda fruktträdsgrönar, sågo många vackra blomrabatter. Så bröt hon en stor bukett åt mig. Men, intrycket av den lilla vackra Nerikes-moran med hennes underbara goda ögon, samt vandringen under lövvalven hade fyllt mig med så stor fröjd, att blommorna mist sin lockelse. Jag fick blålliljor.

Pastorns ungar i klocktornsluggen.

Så gick tiden, rik var den — lycklig var den! Besöket i kyrktornet vid späda ålder vore kanske också något att uppliva — då pastorns ungar gävo sig upp för de livsfarliga stegarna mol ensamma, och den minsta lilla, det var Signe på den tiden, stod upplyft i klockargluggen och skådade ner böjd över kanten — hur de blevo nertagna av bävande församlingsbor.

Hur vår älskade Lindstam på sin gitarr med ljusblått sidenband kring halsen sjöng och spelade för oss, hur vi tiggde smörgåsar på »fint bröd» i mängder hos Johan-Perss-moran! Och hur Annika brukade hjälpa till att lägga oss och lärde oss läsa aftonbön sedan.

Vi flyttade till Småland det året jag fyllde åtta år. Min kärlek till födelsebygden kom i vaket och sovande tillstånd att göra mig mycket ve. Jag längtade, längtade hem i hög grad, och ofta än i dag händer det, att jag i drömmen gör besök i min vackra barndomsbygd, och hälsar på i de hem, som nu äro minnen blott.

Jag är då också i Stene, jag åker dit som förr i vagn efter häst, hjulen knarra och gnälla i den mjuka skogsvägens fina sand, linnean sprider sin mandeldoft. Min barndoms hulda fostermor, kan jag kalla henne, Mä, i Stenebacken, bjuder på saft eller kaffe och dopp i det trevna hemmet, som hon rätt med sin make, nu hädansovna, de som mor och far. Och vi, vi komma efter så småningom.

Och medan jag har ordet, låt mig hälsa henne, min barndoms lekkamrat, den så tidigt moderlösa lilla Betty Sandsten, skraddarens lilla dotter! Vi gingo i diken och plockade smultron, jag satt på en sten utanför skogsdungen, medan du gick in där och hämtade blåbär och smorde ner mig om munnen med, jag tordes ej gå ditin, förbjuden av mor. Ett våldsdåd hade förövats där året innan, och

vi barn fingo ej gå ditin. Jag fick likväl stryk hemma, ehuru jag fick låna skurborsten hos Sandstens för att borsta bort skvallerfärgen. Jag hade ej varit olydig, mor hade ej förbjudit mig att äta blåbär. Men man kan ju inte tala ut, när man är så liten.

Knekthistoria från Sannahed.

Korpral Örn i Östra Fågelvik, som tjänade krona och kung på Sannahed och som var den längste på regementet, mötte en dag Carl XV.

Kungen kom fram till Örn, berättas det, och frågade honom:

— Vem är längst av oss två?

— Det är nog ers majestät det, svarade Örn i undersåttlig vördnad.

— Jag var nog ett par tum längre, lär Örn ha sagt efteråt, men det ville jag inte genera'n mä'.

En gång tog Örn »famntag» med den populäre monarken, och det slutade med att Örn hävde majestätet i backen.

Nu har jag gjort det jag får ångra, tänkte Örn, men kungen dunkade honom i ryggen och sa att »såna som dej skulle det vara många av i armén».

För sitt välförhållande fick Örn en gång en cigarr i present av kungen. Den cigarren lät Örn sätta inom glas och ram med inskription om det kungliga ursprunget.

Förmaningstal.

Med anledning av Kumlas upphøjelse till stad berättar en gammal örebroare.

Det var i seklets gryning, då det var stor nyårsballens på en godtemplarlocal i residensstaden. Bland den dansanta publiken befann sig även en från Kumla inrest flock av skomakarynglingar, vilka så småningom under inflytande av innehållet i medhavda pluntor började bete sig opassande. Lokalens vaktmästare, en äldre, religiöst anlagd nykterhetsbroder, uppsteg då för att hålla ett litet förmaningstal till de bråkiga gästerna, därvid använde han sig av bibliska ordalag:

— O, I huggormars avföda från det Sodom och Gomorra som heter Kumla, hvi kommer I här och fören okrestligt leverne? Viljen I icke dansa och fröjda eder såsom det anstår detta rummets helgd, så skola edra helvetesdröcker varda eder fråntagna och I skolen bliva utkastade i mörkret!

Denna straffpredikan åhördes med andakt, och det unga skomakargängets ledare framträdde och sade:

— Pöjkar! I haven hört Profetens ord. Varen nu nökra och fridsinta såsom turturduvor och kommen ihåg att om en halvtimme går sista tåget till Kumla!

Byggmästare Evert Johansson

K U M L A

Telefon 70231

Utför Nybyggnader, Reparationer
Ritningar och Arbetsbeskrivningar

1890-talets Yxhult

Av Fritz Johansson, Hällabrottet

Vid tidpunkten för denna skildring såg Yxhults Stenhuggeri och även kringliggande trakt mycket annorlunda ut än i våra dagar. Att förändringen blivit till det bättre kan utan vidare konstateras.

Av de verkstäder, som på 90-talet användes finns endast två kvar, nämligen den gamla hyvelverkstaden och en söder om denna liggande verkstad, som bar det i mångas öron illa ljudande namnet »Långholmen». Namnet torde ha tillkommit genom byggnadens rätt ansevärd längd. Det har berättats mig, och jag har även av direktör Carlén fått bekräftelse därpå, att »Långholmen» framdeles kommer att flyttas från den nuvarande platsen för att som museibyggnad rymma en hel del föremål, av vilka man skulle kunna följa stenindustriens utveckling, från dess begynnelse till vår tid. För alla ortsbor, och inte minst bland stenindustriens folk, torde en sådan åtgärd av Yxhultsbolaget hälsas med största tillfredsställelse.

Den gamla hyvelverkstaden drog först uppmärksamheten till sig, när man närmade sig stenhuggeriet. Byggnaden var på 90-talet liksom nu avputsad med kalkbruk men med gråare färgton och pryddes med en rätt hög skorsten med tillhörande ångvissla, den s. k. »tuten». Maskineriet drevs med ångkraft. Maskinisten hade till sin uppgift även den att »luta», och detta blev så inpräntat i det allmänna medvetandet, att man aldrig hörde talas om maskinisten utan endast om »tutarna».

Från Långholmen till Galgen.

I hyvelverkstadens ena flygel voro kontorslokalerna inrymda. Den stora kontorsbyggnaden, som står som en hörnpelare till den gamla, vackra parken framför huvudbyggnaden, byggdes först år 1900. Intill hyvelverkstaden, där nu Konsums funkishus ligger, fanns då en stor grop med grönskimrande slemmig vatten, varit stod en gammal pumpstock av trä med tillhörande stång. Därifrån togs det för ångmaskinen behövliga vattnet.

Intill »Långholmen» låg en annan liten verkstad med det för grannskapet ej opassande namnet »Galgen». Hur den fått sitt namn, känner jag ej till, om inte möjligen det kunde bero på att man från »Långholmen» lätt kom i »Galgen». Denna verkstad var egendomlig. Den var nämligen byggd med en genomfart för uppfordring av

Fritz Johansson

sten från det s. k. Skogsbrottet. Detta uppfodringsverk tävlade med en gammal pumpanordning, även till Skogsbrottet, i att föra oljud. Pumpverket med sina »jämmer-skrik» tog dock hem priset. Detta pumpverk var något enastående i sitt slag. Det bestod nämligen av höga bockar av trä, vilka sammanhöllos av en bräda. Inne i verkstaden var denna bräda fäst vid ett stort hjul på så sätt, att när hjulet roterade kom hela raden av bockar att stå och nicka fram och tillbaka. Nere i brottet var brädan fäst vid pumpstängens, så att när bockarna rörde sig bakåt drogs stängens upp, och vid nickningen framåt sköts den ned.

Skomakarkrogen ej för skomakare.

Mitt emot hyvelverkstaden på norra sidan av landsvägen, där den 1897 uppförda rödmalade dubbelverkstaden ligger, låg tidigare en liten gra. omalad verkstad med namnet »Skomakarkrogen». På vad sätt namnet uppkommit, är för mig en gåta. Med kännedom om hurudan vänskapen var beskaffad mellan kumlaskomakarna och yxhultarna, kan man med säkerhet påstå, att någon skomakare aldrig fått någon förtäring i »Skomakarkrogen», vilket, om så varit fallet, gett namn åt verkstaden.

På samma sida av landsvägen, där vaktstugan med infarten till de senast uppförda ultramoderna verkstäderna ligger, fanns en jämförelsevis stor verkstad med det glatt klingande namnet »Cirkus». Namnets uppkomst framgår av fortsättningen av min skildring, i all synnerhet om jag redan nu talar om, att i verkstaden inhystes nästan alla pojkar, såväl nybörjare som mera försigkomna.

Hj. Modins Klackfabrik

Elvesta, Hällabrottet

Tel. Örebro 72079

Tillverkning av

Läderklackar

såväl Dam-, Mans- och Barn-

Pompadurklackar

tillverkas i olika slag

Transport av sten.

Alla verkstäderna voro oftast fulla med skrot eller rättare avfall, så att stenhuggarna kommo allt närmare taket. När det hopat sig allt för mycket avfall kring arbetsbänken, fick man hjälpas åt att lyfta upp denna. På så sätt kom man allt högre och högre, tills efter många påstötningar hos vederbörande en gubbe med häst och vagn uppenbarade sig och körde bort skrotet.

Stolt och lycklig som en student...

De flesta yxhultspojkarnas dröm var att få bli stenhuggare. När man fick ikläda sig det för stenhuggarna förr i tiden så nödvändiga attributet blått förkläde, kände man sig så stolt och lycklig som en student över sin vita mössa. Men säg mig en fröjd, som varar beständigt! Första »kännbara» beviset på, att man blivit stenhuggarlärling var stryk. Ja, stryk ingick i vår tillvaro lika säkert som natt och dag. Det levererades av äldre kamrater men var egentligen inte uttryck av elakhet utan berodde mera på tradition eller utslag av något oslipat skämtlyne.

"Tag bort limpan under armen!"

Någon direkt undervisning i konsten att hugga sten erhöill man inte. Vi hade en »bas», som var mycket skicklig och fordrade alltid ett välgjort arbete. Oss pojkar tog han emellertid mycket liten notis om. Det var endast, när våra arbeten skulle godkännas, som han gjorde sig påmind. Då kunde det hända, att det mesta vi gjort blev kasserat, men någon upplysning om hur vi skulle göra för att få ett bättre resultat, erhöillo vi inte. Den enda undervisning, som vi fick, kom från någon äldre kamrat och bestod i orden: »tag bort limpan under armen!» Det vill med andra ord säga, att armen skulle röra sig ledigt, då man slog på mejseln. Det hörde givetvis till utbildningen, att man av ovana skulle slå sönder händerna,

och del var ingenting att fästa sig för. Skadorna kallades för rekrytsår. Fick man alltför stora blesyrer, hade man den förmånen att få traska upp till chefens kök och där bliva omhulad på bästa sätt.

Något som vi lärde oss ganska snart var att laga glas. Vi gjorde likadant, som det påstås svenskarna göra, när de komma till Amerika. De lära sig ju först och främst en massa fula ord, som visserligen finns i språket men som äro fullkomligt onödiga. Så var det med lagningen också. Arbetet bör ju utföras på så sätt, att någon lagning ej behöver ifrågakomma, men vi utnyttjade istället vår konst till överdrift. Den tiden hade man inte tillgång till blåslampa. Man fick kila iväg till smedjan och få eld på ett par träkolsbitar och med dem svängande fram och åter för att få ordentligt drag löpa tillbaka till den söndriga stenen. Sedan var det att blåsa på av hjärtans lust, så att stenen blev tillräckligt varm för ismältandet av lagningen.

"Man har inte roligare än man gör sig".

Förekomsten av en massa pojkar på en plats, och med så gott som obegränsad frihet, resulterade i att en hel del pojkestreck uppfanns och sattes i utförande. Det bör kanske omtalas, att allt arbete utfördes på ackord, men någon fastställd prislista fanns inte utan underhandlades om ackordet i varje särskilt fall. Dessa förhållanden upphörde i och med att en avd. av Sv. Stenhuggeriförbundet bildats, och efter en konflikt 1898 ett ordnat avtal slöts med Yxhults Stenhuggeri.

För att återgå till lärpojckarnas upptåg, så räknades dessa som våra mest utsökta nöjen. Det finns ett gammalt ordstäv, som säger: »Man har inte roligare än man gör sig». Vi bjödo till att göra oss så roligt som möjligt, och arbetet blev ofta åsidosatt rätt avsevärt.

Lagning av sten med träkol och naturbälg.

**RÖRLEDNINGS-
ENTREPRENÖR**

A. AHLSTRAND

Kostnadsförslag på begäran

Telefon 703 17

Utför Värme-, Vatten- och Avloppsledningar, VC- och Pumpanläggningar

Reparationer av alla slags rörledningar utföras omsorgsfullt och billigt

Yxhultsbadet för 41 år sedan.

»Sjön» — ett numera igenfyllt stenbrott — låg invid landsvägen norr om kontorsbyggnaden. Badande: i förgrunden, fr. vänster: ingenjören *Ellert Sjöberg*, ritaren *Henning Julin*, ritaren *Iwar Wennerlund*; i bakgrunden, i vattnet: smeden *Gusten Olsson*, på svikten 9-åriga *Torsten Adlers*.

Jag vill erinra om några prov ur det rikhaltiga programmet. Att rida på bommen i »Cirkus» var ett synnerligen omtyckt nöje. Det låg nämligen ett par tvärstockar rätt över verkstaden i takfots höjd. En hop pojkar klättrade upp och placerade sig gränslösa över stockarna och började så gunga upp och ned. På grund av stockens stora längd fick den bra svikt, så att när den kom riktigt i gång var det svårt för pojkarna att hålla sig kvar. Vid nedfallet kunde man slå sig ganska hårt, men detta minskade ingalunda nöjet. Det åktes också »karusell» på en kran i samma verkstad. Det tillgick så, att en av pojkarna fattade tag i kroken eller »hörnan», varpå han hissades upp så långt det gick. Ett par andra pojkar började svänga »karusellen» runt med en hiskelig fart. Ett ganska farligt nöje, men det var naturligtvis ingen som länkade på. Vi roade oss också med att sparka undan stolen för någon kamrat, som händelsevis satt och arbetade. Detta gjorde man först, sedan man konstaterat, att »offret» var underlägsen i styrka, eller man själv var snabbare att springa.

Sommartiden vistades vi mestadels i ett gammalt vattenfyllt brott, som låg bakom »Cirkus». Detta är numera igenfyllt, och det finns ingenting som skvallrar om de många härliga dopp, som vi där njöto. De flesta av mina kamrater lärde sig där att bli skickliga simmare. Fast jag inte led av någon vattuskräck utan tyckte mycket om bad, kunde jag dock aldrig lära mig simkonsten. Jag får erkänna, att jag i dag är mycket ledsen över denna min oförmåga.

Vi njöto även av kulinariska utsvävningar. Det fanns nämligen en s. k. bolagshandel i en av flygelbyggnaderna vid gården. Dit gingo vi ofta, ja alltför ofta. Hade man inte pengar, skrevs köpesumman upp och frånräknades på avlöningen. Då denna endast utbetalades en gång i månaden, kan man förstå, att kreditsystemet utnyttjades i hög grad. För oss pojkar betydde detta inte så mycket, men för familjeförsörjare var det en sorglig företeelse med dylik kredit. Ty när avlöningsdagen var inne, visade det sig, att hela avlöningen gått till affären, ja t. o. m. inte räckte till för att klara skulden. Då många av oss pojkar hade fattiga hem, kan man förstå, att limpa med smör, pepparkakor o. dyl. smakade mums, så det må inte förtyckas oss, om vi använde våra resurser till att njuta av dessa godsaker.

Det är ju klart att det bland så många pojkar fanns sådana, som denna skildring ej passar in på. Pojkar, som aldrig gjorde något »rackartyg», aldrig köpte snask, aldrig misskötte sig utan med hela sitt intresse gick upp i arbetet, men dessa utgjorde en liten minoritet.

Trots att vår lärotid i stort sett förflöt på det sätt jag här har skildrat, blevo de flesta av den tidens pojkar med tiden duktiga yrkesmän. Många lämnade yrket och övergick till någon kanske mera luckrativ sysselsättning. De, som höllo sig kvar vid stenindustrien, fattades av kärlek till yrket. Vid mina sammanträffanden med kamrater från skilda platser har jag kunnat konstatera, att vi samtliga hysa en ganska stor yrkesstolthet. Det kanske finnas de, som tycka detta är fel, men till dessa hör inte jag.

Många av dem, som lärde till stenhuggare, ha blivit egna företagare både inom och utom landet. Lärotiden vid 90-talets Yxhult var sålunda inte bortkastad.

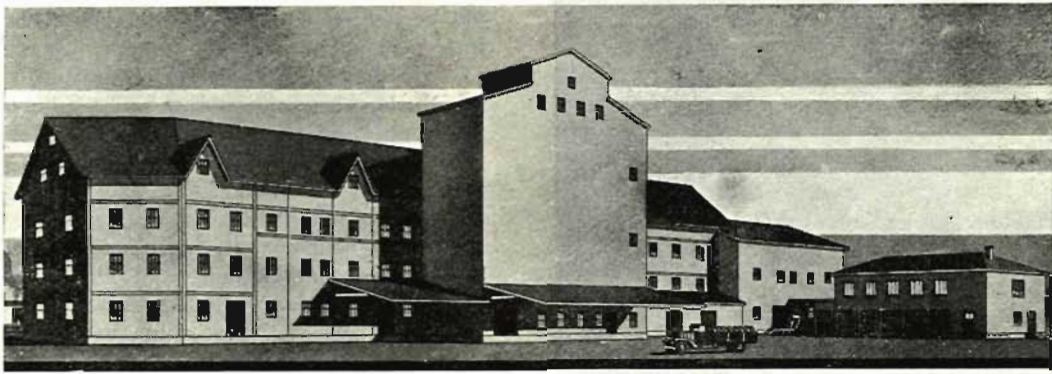
Renhållningsgubben tar 5 minuter.

EINAR WIGRELL

Målerifirma, Kumla

Telefon 70253

Utför såväl finare som enklare
Måleriarbeten

Ett storföretag i lantbrukets tjänst

KUMLA FODER- & UTSÄDESAKTIEBOLAG har från en blygsam början vuxit till ett modernt företag av imponerande mått vars verksamhet numera omfattar köp och försäljning av utsäde, gräströ, spannmål, stråfoder, kraftfoder, gödningsämnen och traktorer. Utsädesvarorna genomgå förädling i företagets egna anläggningar där firman förfogar över en modern maskinell utrustning. En betydande export av fröer, ärter, utsäde och stråfoder sker till skilda länder.

KUMLA FODER- & UTSÄDESAKTIEBOLAG

K U M L A

Livförsäkringar i dess olika former erhållas fördelaktigast i gamla välkända

Brand- & Livförsäkrings A.-B.

S W I E A
G Ö T E B O R G

Ombud för Kumla: Kassör Thure Schelin

Aktiebolaget G. O. Johansson, Jönköping

Representant:

Helmer Ernestam

Västmannag. 18, Örebro Tel. 13070

Kommissionär för PAPHYRUS — Alla sorters Post- och Skrivpapper — Päsar, Bindgarn m. m. MUNKSJÖ välkända omslagspapper m. m.

Var glad i allt!

Det finns glädje och förhoppning
överallt i Guds natur,
uti vårens lysta knoppning
och i sommar'ns milda skur.
Åftonvindens sakta susning,
jägeln's sång i skogens snår,
allt skall väcka din förtjusning,
om du saken rätt förstår.
är ej glädjen utelykt.

Mitt i rastlös id, o bröder,
Gud var ädel stråvan stöder,
om på honom du har byggt.
Då din hand om plogen fattar,
inför Gud i anden träd.
Lycklig man den själen skattar,
som i allt har Herren med.

Så skall mänskolivet vara,
sång och jubel, fröjd och lust.
Slå ej upp ditt tält vid Mara,
där är suckan, sorg och pust.
Skynda under Elims palmer,
drick ur källans klara väg!
Sjung till Herrens ära psalmer
med en varm och tacksam håg!

Albert Å.

Hänt i Kumla.

För Kumla Julblad av —t A.

Axel Hane

arbetade i skomakeriyrket i Kumla innan han blev missionär i Kina. Där gifte han sig med en kvinnlig missionär, som var från Jäders bruk. Efter en period i Kina återvände de till Sverige. Då beställde Hane ett par skor i Kumla. Han hade egna läster, som passade till hans fötter men voro ej vidare moderna. Skorna sändes till Jäders bruk, där missionsparet vistades. Under den ena sulan stod följande skrivet:

Ej så vacker just men stark
och vattentät som Noaks ark,
så du kan i regnigt väder
traska torrskodd kring vid Jäder,
sen du tagit dessa på
det försäkrar —t A.

»Vi är champinjoner».

Det var en strålande vacker söndagsmorgon i juni med fågelkvitter och gökalåtar, då Petter Larsson drog upp gardinen för att se efter hurudan väderleken var. Då ser han, att rök stiger upp i hagen och blir mäkta förgrymmad och utbrister: »Det kan jag nog tro, nu är stassare här och eldar i hagen. Men de ska nog ej länge bli där».

Petter klädde sig i största hast och hastade dit upp. Under tiden tänkte han ut, hur han skulle bära sig åt, då han kom i närheten av sällskapet. Och så röt han till: »Va' ä' ni för ena hjon?» Genast svarade en av flickorna: »Vi är champinjoner!»

Detta tyckte Petter var ett konstigt ord och kom sig ej för att säga något mer på en stund utan omringades av fyra glada flickor, som bad honom bevakande om ursäkt för att de gjort detta utan löfte. De inbjöd Larsson att dricka morgonkaffe tillsammans med dem vilket han även gjorde. Han gav dem löfte att få komma igen, bara de voro rädda om elden.

Ofärdig jämt.

Frun: Jag blir riktigt otålig på dig Karl, som ej är färdig ännu och vi skulle vara hos Svenssons klockan fyra.

Herrn: Ack blir du otålig för så litet, vad skall man då säga om fru Larsson, vars man kommer att vara ofärdig jämt. Det sa' ju doktor'n.

I flyttetider.

Per Gustav hade tjänat hos Lars Andersson i tre år men skulle byta om plats. Husbonden frågade då, om han ej kände det svårt att lämna en plats, där han varit så länge och haft det så bra.

Drängen svarade: »Jag känner det så, som jag tänker Israels barn kände, då de fingo lämna den egyptiska träldomen».

Jaså, sade husbonden, men de voro ej långt komna förrän de längtade tillbaka. Det torde du också komma att göra.

»Visst får du det!»

Att det kan ha sina risker att uppvakta det täcka könet fick en kumlayngling i de sista tonåren erfara. En lärarinna var en höstkväll på hemgång, då hon plötsligt tilltalades av någon, som bad att få göra sällskap.

Visst får du det, lille Karl-Erik, svarade lärarinnan, som kände igen sin forne discipel.

Men när denne fick höra den kända rösten från sin skoltid, var han inte sen att hasta bort, kanske med ett fast beslut att inte vidare tilltala någon dam på landsvägen, åtminstone inte då det är skumt.

Vår måltid under Julhelgen

intaga vi bekvämt och billigt å

MJÖLKBAREN

Mat även till avhämtning

Tel. 70657

Matfrågan till Jul

ordnar sig både billigt och
bra om inköpen göras hos

Kumla
Hallsberg

Lithells

En elegant

Skjorta och Slip

är en praktisk och alltid välkommen
JULKLAPP till en herre!

Mobergs, Kumla

Tel. 70627

Julhandla

Edra Specerier

hos

SAHLINS

SUNDBERG & OLSONS

fotografiska

Telefon 70844, Torget, Kumla

Porträtt, Seriefoto, Kameror

Film o. Album, moderna Ramar

SÖDRA ÅKERIET

Köpmang., Kumla Inneh. Gotthold Nylén

Rekommenderas!

Tel. 70178

Torvströ ständigt i lager

Håkanssons Conditori

Rekommenderas!

Tel. 70154

Gott kaffe! Gott bröd!

Kumlaiteer på sommarliv.

Forts. från sid 28.

Nu är det inte mycket mer att berätta. Vi rullade landsvägen från Borkajaure ända fram till Bjurviken vid Vojmsjön. Vinden, som under hela färden stått på nord eller nordväst, hade under det sista dygnet kantrat över på syd. Fiske. Drag.

En båt kom roende ulifrån sjön, och en ståtlig gammal man steg i land. Snart var ett intressant samtal i gång. Jag frågade bl. a., om det var längesedan det fanns bäver i sjön.

— Bäver, det har nog aldrig funnits någon här, blev svaret.

— Ja, men bjur betyder ju bäver.

— Rätt nog, men annars förhåller det sig så, att viken fått sitt namn av min anfader, den första nybyggaren i denna del av Lappland, Mattias Bjur. Han gick ner sig här och omkom, och så fick viken heta Bjur-viken.

Samtalet slutade med, att jag visade mina drag och frågade vilket som passade bäst för sjön. Det han valde krokades på, så skildes vi åt.

Nu låg sista sjön, den 56 km. långa Vojmsjön, framför oss. På fritt vatten släppte jag ut draget och gav närmare 40 m. lina. I höjd med Rammelhällen kom den. Ett enda kraftigt ryck, så var allt lugnt. Jag kände på reven. Tungt, men så konstigt stilla. Bäst att se efter. Utan kamp gav den sig, han hade sväljt hela draget. En laxöring på närmare tre kilo.

Kl. 7 stego vi i land för festmåltid: mandelpotatis, färsk, stekt laxöring, äpplemos och grädde.

Ännu var inte dagen till ända. Kl. 10 fortsattes resan, och först kl. 5 på morgonen gick vi i land för sömn. 44 km. var den dagsetappen.

Kl. 11 på fm. bar det av igen, nu för sist paddelsträckan denna semester. När kvällen kom fanns det inte mer kvar av Vojmsjön. Snäll och vänlig låg den och glimmade i kvällsljuset.

De tidiga morgontimmarna funno oss i skogslandet kring Vojmäns station i färd med kamerajakt på några kringströvande renar. Den sista hälsningen från fjällen i väster.

Av Kumla Julblad

från tidigare år finns det endast några enstaka ex. kvar för åren 1931, 1933, 1936 och 1941. Utgivaren har ingen möjlighet att anskaffa de utgångna numren. De ovan nämnda ännu återstående exemplaren kunna erhållas hos utgivaren å Kumla Tryckeri.

Julbladet till Amerika.

Många av Kumla Julblads läsare, som bruka sända tidningen till släktingar och vänner i Amerika, ha inte längre denna möjlighet, så länge avspärningen varar. Enda möjligheten att postledes komma i förbindelse med Amerika är flygledes. Denna befordran är emellertid så kostsam, att det är uteslutet att någon begagnar sig av densamma för t. ex. en jultidning. Det kanske intresserar veta, att avgiften för Kumla Julblad till Amerika är 16.70 resp. 22.70, beroende på vilken flyglinje som väljes. Normalt är portot som bekant 20 öre. Bäst att spara numren till bättre tider stundat!

Det blir en bra Jul

även i år tack vare vårt goda lager av ransonerade och icke ransonerade varor.

Specerier, Julfisk, Konserver, Julgotter m. m.

LÄMPLIGA JULKLAPPAR!

ERIC ERICSSON, Kumla

Tel. 70398, 70499

Allt för bilen

i ———

CARL SUNDBERGS

Motorreparationsverkstad, Kumla

Tel. 70435, 70601

Låt

Enoch Pettersson
Kumla

leverera sina kvalitetsvaror
å Edra »Julkort»!

Speceriaffären

Julgotter, Frukt m. m.

Telefon 70373

Följ världshändelserna — läs

STOCKHOLMS-TIDNINGEN

Ombud för Kumla med omnejd:

Nils Svensson, tel. 70089

Ebba Lundholm

Tapiseri- & Kortvaruaffär

Rekommenderas för

Tel. 70206

Julinköpen

Carl Arbins

**Rak- & Frisérsalong
rekommenderas!**

**Nya
Kartongfabriken**

Tillverkning av

Sko- & Konditorikartonger

Telefon Kumla 70285

Filialen, Örebro 15418

Julens blommor

Hyacinter, Tulpaner, Begonier

Cyclamen m. m.

**KATRINELUNDS
HANDELSTRÄDGÅRD**

SORBY, KUMLA Tel. 70399

Kumla Battericentral

HUGO JOHANSSON

Försäljer, reparerar och laddar
alla slags ackumulatörer

Tel. 70088

E. Melins Begravningsbyrå

Ombesörjer begravningar i sin helhet.
KISTOR på lager i olika storlekar.
BEGRAVNINGSBIL för längre och kortare transporter. Tel. 70061

Vid behov av SKODON

rekommenderas

**ELIS SCHÖLINS
SKOAFFÄR**

Telefon 70442

AKTIEBOLAGET

KUMLA ÅNGQVARN

UPPKOPER SPANNMÅL
FÖRSÄLJER MJÖL

Tel. 70810

Blommor

för **JULBORDET**
köpas fördelaktigt i

Herbert Petterssons

Blomsterhandel & Handelsträdgård

Telefon 70144
Trädg. 70138

*Välkommen Julklapp
är en kartong Visitkort!*

Kumla Tryckeri

**Passande
Julklappar!**

*Fick- & Armbandsur, Ringar
Collier, Kedjor, Borstar, Tenn-
och Nysilvervaror, Bordsilver,
Glasögon m. m.*

köpas fördelaktigast i

L. N. BRINKS Ur- & Guldsmedsaffär

För Julbordet!

Prima Kött- & Charkuterivaror, Smör
Ost, Konserver, Prima Julskinkor

Elisabeth Eriksson & Son

Tel. 70072, 70445

Filialen Fylsta 70362

Ströms Skodon

äro kända för

god passform

oöverträffad kvalitet

och elegans

C. G. Ströms A.-B.

Kumla första skofabrik

Firman etablerad 1888

På grund av kalla vintrar
och bränslebrist har även

jultomten flyttat
in i ett kvalitetshus av

YTONG

det högisolerande stenmaterialet
för ytter- och innerväggar

I detta hus äro även trappor, golv och
fönsterbänkar av marmor från Yxhult

YXHULTS STENHUGGERI A.-B.

HÄLLABROTET

Tel. Örebro 72070